

ZAŁĄCZNIK NR 1.1
DO UCHWAŁY NR
RADY GMINY W ZALESZANACH
Z DNIA R.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY ZALESZANY

CZEŚĆ I UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

SPORZĄDZIŁ:

WÓJT GMINY ZALESZANY

ZESPÓŁ AUTORSKI:

mgr inż. Paweł Pizło – kierownik zespołu

mgr inż. Daniel Jakubiak

mgr inż. Łukasz Stęplewski

mgr Michał Pyra

mgr inż. Beata Zalewska

inż. Emilia Żeromska

lic. Mateusz Metkowski

PAWEŁ PIZŁO
ul. Narutowicza 2/6a
37-450 Stalowa Wola

PRACOWNIA
PROJEKTOWANIA
URBANISTYCZNEGO

Zaleszany, 2019

SPIS TREŚCI:

ROZDZIAŁ 1

DOTYCHCZASOWE PRZEZNACZENIE, ZAGOSPODAROWANIE I UZBROJENIE TERENU..... 6

ROZDZIAŁ 2

STAN PRAWNY GRUNTÓW..... 13

ROZDZIAŁ 3

STAN ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGI JEGO OCHRONY 14

ROZDZIAŁ 4

STAN ŚRODOWISKA W TYM STAN ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ, WIELKOŚCI I JAKOŚCI ZASOBÓW WODNYCH ORAZ WYMOGÓW OCHRONY ŚRODOWISKA, PRZYRODY I KRAJOBRAZU W TYM KRAJOBRAZU KULTUROWEGO..... 18

ROZDZIAŁ 5

STAN DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ 42

ROZDZIAŁ 6

REKOMENDACJE I WNIOSKI ZAWARTE W AUDYCIE KRAJOBRAZOWYM LUB OKREŚLENIE PRZEZ AUDYT KRAJOBRAZOWY GRANIC KRAJOBRAZÓW PRIORYTETOWYCH..... 57

ROZDZIAŁ 7

DEMOGRAFIA 58

ROZDZIAŁ 8

WARUNKI I JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW W TYM OCHRONY ICH ZDROWIA 61

ROZDZIAŁ 9

ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA..... 69

ROZDZIAŁ 10

WYSTĘPOWANIE OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH..... 71

ROZDZIAŁ 11

WYSTĘPOWANIE OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH ORAZ OGRANICZENIA W ZAGOSPODAROWNIU TERENÓW WYNIKAJĄCE Z PRZEPISÓW ODRĘBNYCH..... 72

ROZDZIAŁ 12

WYSTĘPOWANIE UDOKUMENTOWANYCH ZŁOŻ KOPALIN, ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH ORAZ UDOKUMENTOWANYCH KOMPLEKSÓW PODZIEMNEGO SKŁADOWANIA DWUTLENKU WĘGLA..... 75

ROZDZIAŁ 13

WYSTĘPOWANIE TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH..... 79

ROZDZIAŁ 14

STAN SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, W TYM STAN STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI..... 80

ROZDZIAŁ 15

ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH 86

ROZDZIAŁ 16

WYMAGANIA DOTYCZĄCE OCHRONY PRZECIWPOWODZIOWEJ 92

ROZDZIAŁ 17

POTRZEBY I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY 95

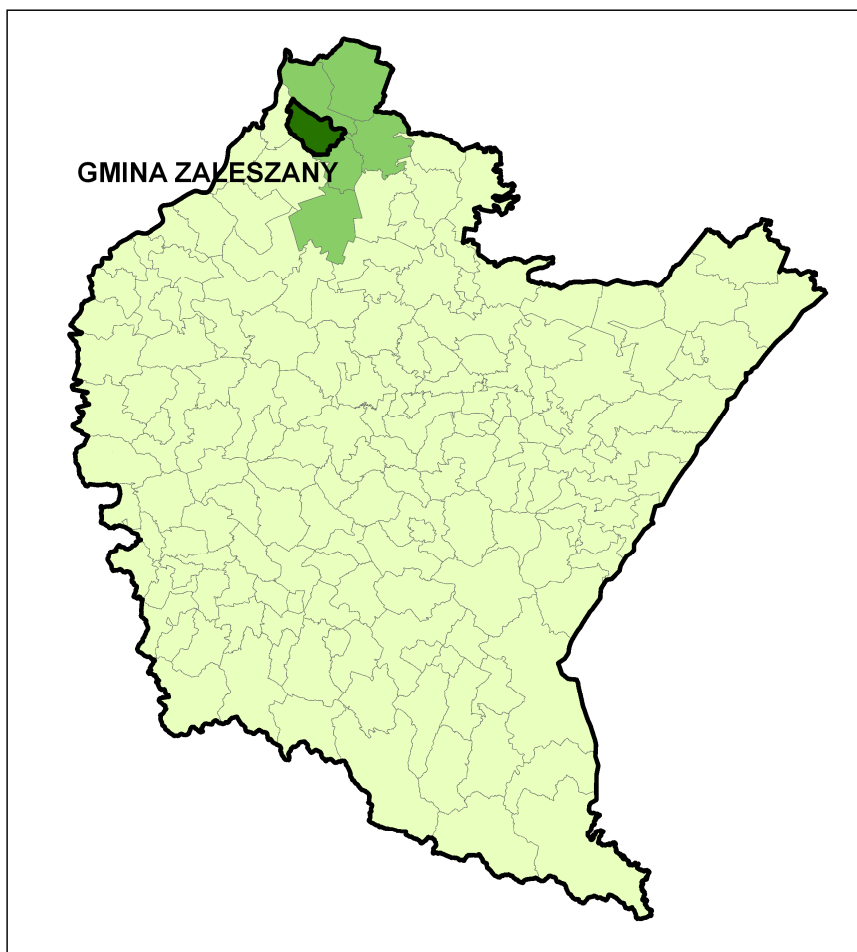
POŁOŻENIE GMINY

Gmina Zaleszany to gmina wiejska położona w północnej części województwa podkarpackiego, w powiecie stalowowolskim. Jej odległość od stolicy województwa – Rzeszowa - wynosi ok. 80 km. Ponadto gmina znajduje się w odległości ok. 10 km od Sandomierza.

Zgodnie z podziałem fizyczno-geograficznym Polski obszar gminy Zaleszany leży w Prowincji Zewnętrznych Karpat Zachodnich - Północne Podkarpacie, w makroregionie Kotliny Sandomierskiej w obrębie mezoregionów - Równiny Tarnobrzeskiej i Doliny Dolnego Sanu.

Gmina Zaleszany graniczy z następującymi gminami: Grębów i Gorzyce położonymi w powiecie tarnobrzeskim oraz z gminami Radomyśl nad Sanem i Miastem Stalowa Wola położonymi w powiecie stalowowolskim.

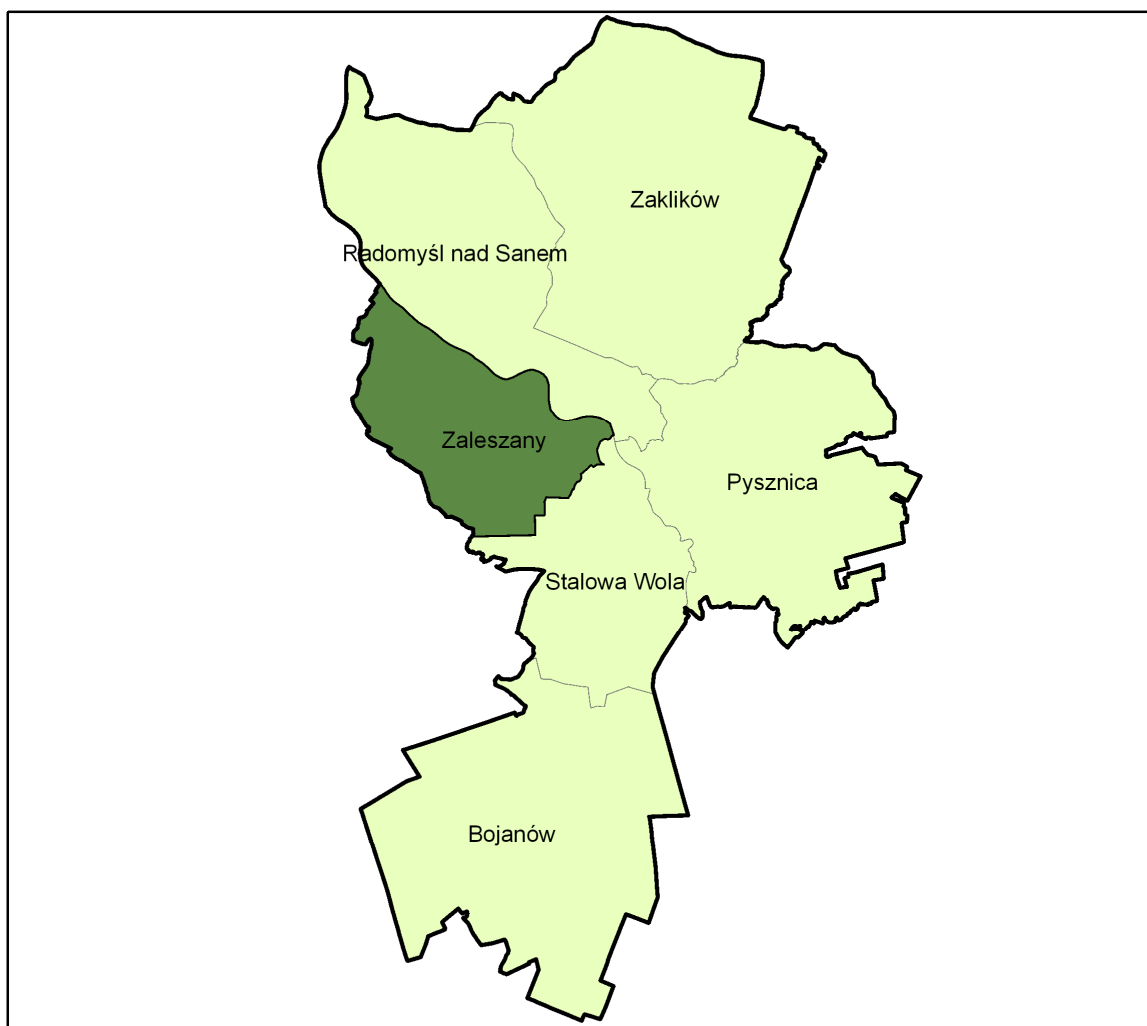
Rysunek 1. Położenie gminy Zaleszany i powiatu stalowowolskiego na tle województwa podkarpackiego

źródło: opracowanie własne na podstawie danych Centralnego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej

Gmina Zaleszany zajmuje obszar 87,32 km². W jej skład wchodzi 13 sołectw: Agatówka, Dzierdziówka, Kępie Zaleszańskie, Kotowa Wola, Majdan Zbydniowski, Motycze Szlacheckie, Obojna, Pilchów, Skowierzyn, Turbia, Wólka Turebska, Zaleszany i Zbydniów. Powierzchnia gminy stanowi 0,49% powierzchni województwa podkarpackiego oraz 10,48% powierzchni powiatu stalowowolskiego. Największą część gminy zajmuje sołectwo Kotowa Wola – 11,53 km².

Rysunek 2. Położenie gminy Zaleszany na tle powiatu stalowowolskiego

źródło: opracowanie własne na podstawie danych Centralnego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej

Korzystne położenie gminy (w stosunkowo niewielkim oddaleniu od dużych ośrodków miejskich takich jak Stalowa Wola, Sandomierz i Tarnobrzeg) spowodowało, że na terenie gminy oraz w jej bliskim sąsiedztwie krzyżują się ważne szlaki komunikacyjne – droga krajowa nr 77 oraz drogi wojewódzkie nr 855 i 856. Ponadto przez teren gminy przebiegają linie kolejowe: nr 68 relacji Lublin-Przeworsk oraz nr 74 relacji Sobów - Stalowa Wola Rozwadów.

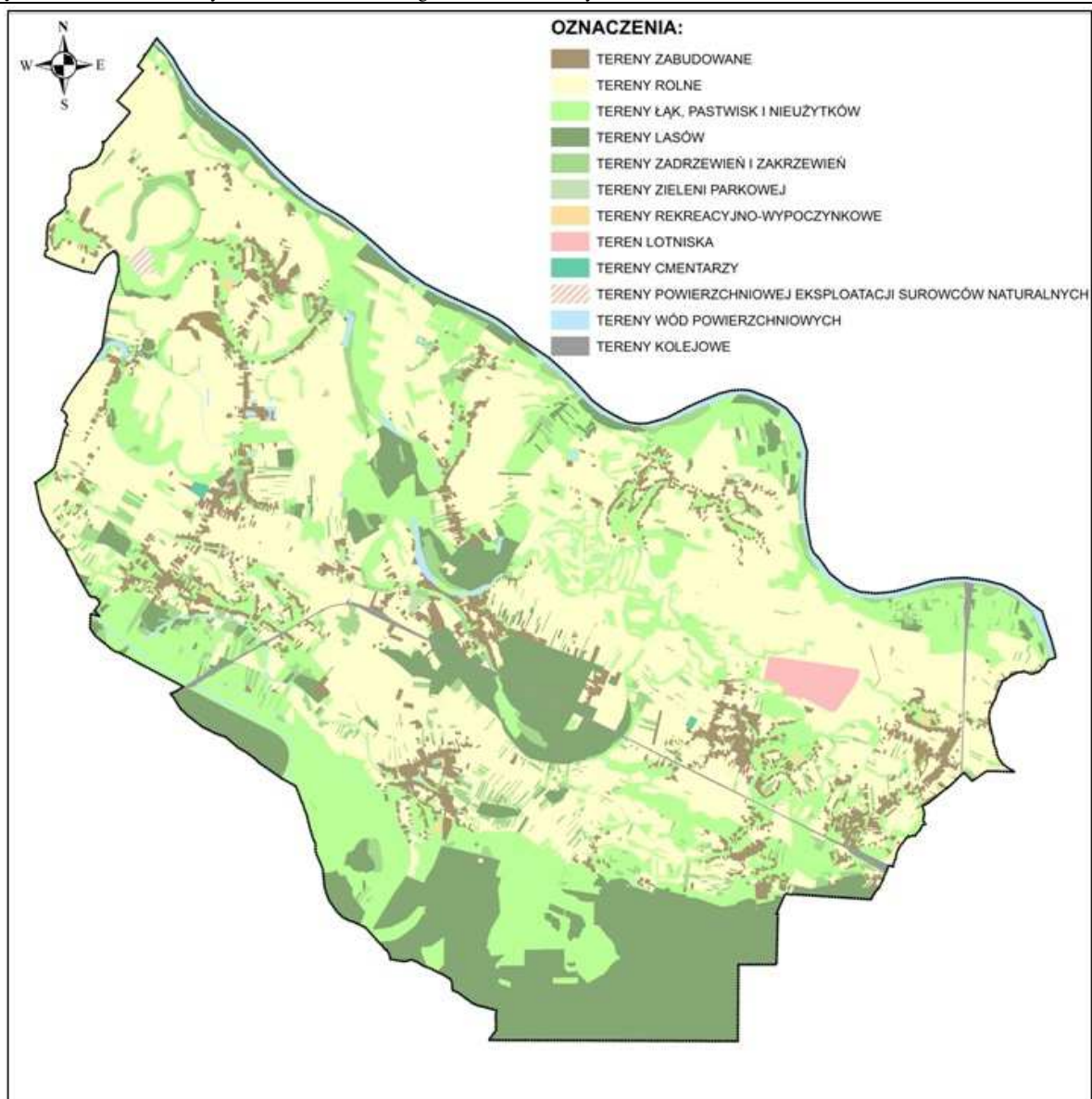
ROZDZIAŁ 1 DOTYCHCZASOWE PRZEZNACZENIE, ZAGOSPODAROWANIE I UZBROJENIE TERENU

Powierzchnia gminy Zaleszany wynosi 87,32 km², co stanowi ok. 10,5% powierzchni powiatu stalowowolskiego. W strukturze funkcjonalno-przestrzennej gminy dominują użytki rolne, które stanowią niemal 75% jej powierzchni (6534 ha), z czego większość stanowią grunty orne oraz łąki i pastwiska trwałe. Lesistość gminy jest niewielka i wynosi niecałe 15%. Jest to wartość niższa od średniej dla powiatu stalowowolskiego (ok. 54%) i województwa podkarpackiego (ok. 41%). Największe kompleksy leśne występują w centralnej i południowej części gminy, w miejscowościach Obojna i Zbydniów.

Dominującym typem zabudowy jest zabudowa zagrodowa oraz mieszkaniowa jednorodzinna. Ma ona dość zwarty charakter i koncentruje się w centralnych częściach poszczególnych wsi. Sieć osadnicza gminy kształtuje się, jako układ 4-stopniowy:

- ośrodek gminny – Zaleszany,
- ośrodki wspomagające ośrodek gminny – Zbydniów, Turbia,
- wsie podstawowe – Dzierdziówka, Majdan Zbydniowski, Wólka Turebska, Pilchów, Kotowa Wola, Kępie Zaleszańskie, Skowierzyn,
- wsie o ograniczonych możliwościach rozwoju - Motycze Szlacheckie, Obojna, Agatówka.

Rysunek 3. Struktura użytkowania terenu w gminie Zaleszany

źródło: opracowanie własne na podstawie mapy ewidencyjnej

W strukturze użytkowania gruntów dominują:

- użytki rolne, w tym:
 - grunty orne – 4217,99 ha,
 - sady – 73,63 ha,
 - łąki, trwałe - 971,16 ha,
 - pastwiska trwałe - 738,38 ha,
 - grunty rolne zabudowane - 304,82 ha,
 - grunty pod rowami - 21,92 ha,
 - grunty zadrzewione i zakrzewione na użytkach rolnych - 234,44 ha,
- lasy – 1231,75 ha,
- grunty zadrzewione i zakrzewione – 106,48 ha,
- grunty zabudowane – 141,9 ha,
- użytki kopalne - 2,16 ha,
- tereny komunikacji – 331,1 ha,
- wody powierzchniowe – 184,0 ha.

Infrastruktura techniczna na terenie gminy jest stosunkowo dobrze rozwinięta. Według danych z Banku Danych Lokalnych GUS w 2015 r. ze zbiorowego zaopatrzenia w wodę korzystało ok. 93% mieszkańców gminy, z kolei dostęp do sieci kanalizacyjnej posiadało ok. 44,6% mieszkańców. Zarówno sieć wodociągowa, jak i kanalizacyjna była w ostatnich latach rozbudowywana. W 2015 r. długość rozdzielczej sieci wodociągowej na terenie gminy wynosiła 143,7 km, zaś sieci kanalizacji sanitarnej – 110,7 km.

Mieszkańcy gminy Zaleszany posiadają również dostęp do sieci gazowej (65,3% mieszkańców w 2015 r.). Jej długość w 2015 r. wynosiła niemal 168 km. Przez teren gminy Zaleszany przebiegają 3 gazociągi wysokoprężne (2 relacji Rozwadów-Sandomierz i 1 relacji Jarosław-Sandomierz), a ponadto zlokalizowane są tu 3 stacje redukcyjno-pomiarowe gazu I stopnia (w Turbi, Kępiu Zaleszańskim i Zbydniowie).

Przez teren gminy przebiega linia elektroenergetyczna najwyższych napięć 220 kV, Chmielów-Stalowa Wola, a także linie wysokiego napięcia 110 kV: dwutorowa relacji Stalowa Wola - Gorzyce i Stalowa Wola - Sandomierz oraz jednotorowa relacji Stalowa Wola Posanie - Olendry. Bezpośrednie zaopatrzenie gospodarstw domowych w energię elektryczną odbywa się poprzez sieci średniego i niskiego napięcia 15kV i 0,4kV.

Do dnia uchwalenia niniejszego Studium na terenie gminy obowiązywało Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Zaleszany przyjęte uchwałą Nr XXV/240/01 Rady Gminy Zaleszany z dnia 18 września 2001 roku. Zostało ono sporządzone na podstawie przepisów ustawy z dnia 7 lipca 1994 roku o zagospodarowaniu przestrzennym. Dokument został fragmentarycznie (w części graficznej) zmieniony w 2006 roku (uchwałą Nr XXXIV/329/2006 Rady Gminy Zaleszany z dnia 25 maja 2006 r.) i w 2007 roku (uchwałą Nr V/63/2007 Rady Gminy Zaleszany z dnia 27 kwietnia 2007 r.).

W obowiązującym dotychczas Studium wyznaczono 6 stref polityki przestrzennej: mieszkaniowo-usługową (A), osadnictwa wiejskiego (B), rozwoju funkcji mieszkaniowej (C), rolniczą (D), przyrodniczą (E) oraz specjalną (F). Dla ww. stref określono ogólne zasady polityki przestrzennej. W ich obrębie zostały wydzielone podstawowe obszary funkcjonalne, w stosunku do których kierunki zagospodarowania przestrzennego zostały uszczegółowione. I tak w ramach obszarów zabudowy i urządzeń wyznaczono: obszary zabudowy mieszkaniowej (MN), obszary zabudowy mieszkaniowo-zagrodowej (MZ), wyodrębnione urządzenia usługowe (UP), obszary boisk sportowych (US), obszary urządzeń wypoczynkowych (UW), obszary działalności gospodarczej (DG) oraz obszar lotniska i związanych z nim urządzeń (LT). Generalnie rzecz biorąc, dotychczasowe Studium zakładało rozwój zabudowy w oparciu o istniejącą strukturę osadniczą gminy.

Na terenie gminy Zaleszany obowiązuje aktualnie 9 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które obejmują swym zasięgiem ok. 3% jej powierzchni. Są to:

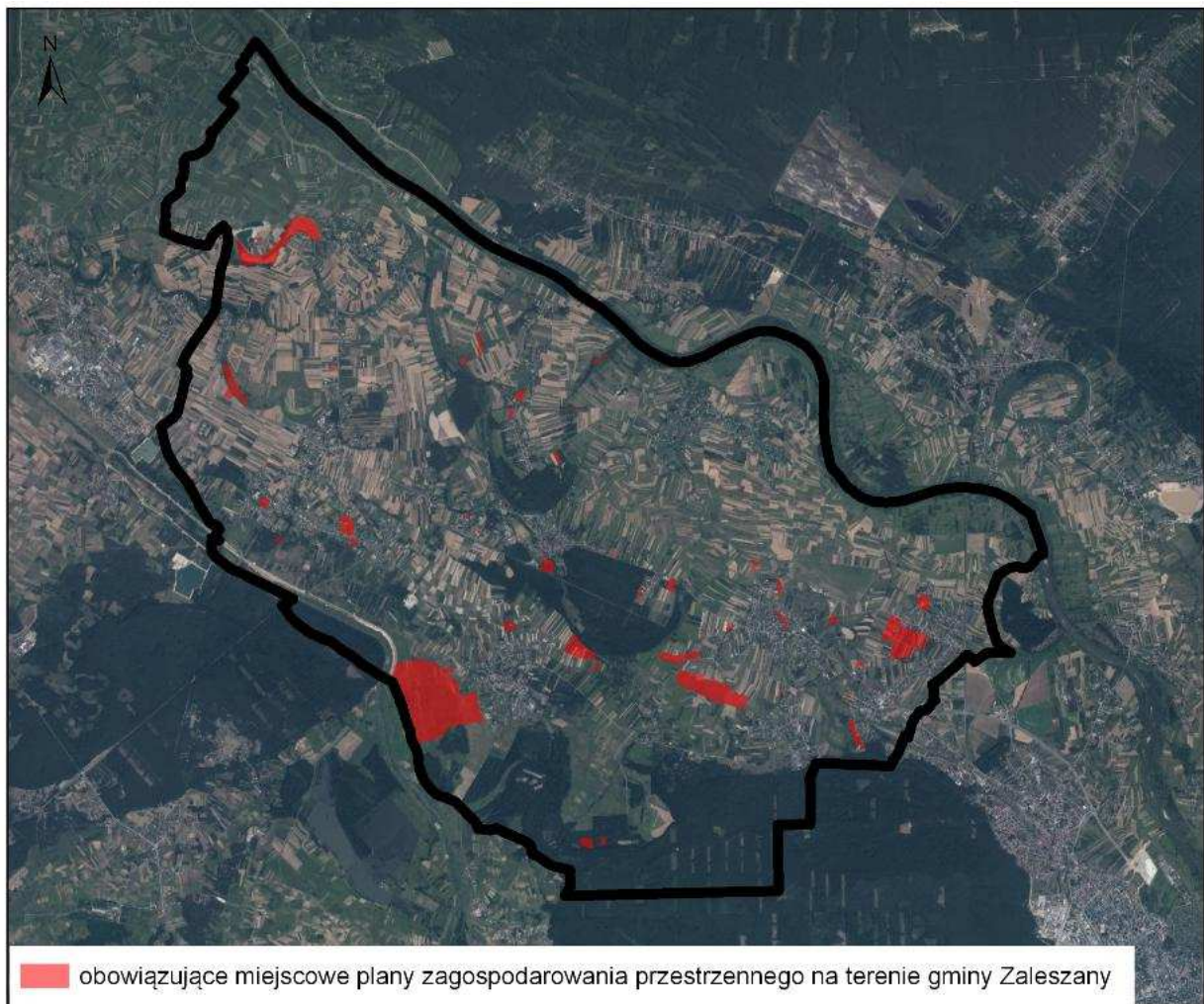
sporządzone na podstawie nieobowiązującej ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym:

- II Zmiana Miejscowego Planu Ogólnego Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Zaleszany (przyjęta uchwałą Nr XXVI/261/98 Rady Gminy Zaleszany z dnia 20.03.1998 r.),

sporządzone na podstawie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym:

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „Kępie Zaleszańskie-Kółko” (przyjęty uchwałą Nr XXVI/277/2005 Rady Gminy Zaleszany z dnia 23.08.2005 r.),
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „Agatówka-Zatorze” (przyjęty uchwałą Nr XXVI/278/2005 Rady Gminy Zaleszany z dnia 23.08.2005 r.),
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „Turbia – obok sklepu GS” (przyjęty uchwałą Nr XXVI/279/2005 Rady Gminy Zaleszany z dnia 23.08.2005 r.),
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „Turbia-Zatorze” (przyjęty uchwałą Nr XXVI/280/2005 Rady Gminy Zaleszany z dnia 23.08.2005 r.),
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „Kotowa Wola – zbiornik retencyjny” (przyjęty uchwałą Nr XXIX/291/2005 Rady Gminy Zaleszany z dnia 02.12.2005 r.),
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów inwestycyjnych w miejscowości Obojna-Turbia, Gmina Zaleszany (przyjęty uchwałą Nr V/64/07 Rady Gminy Zaleszany z dnia 27.04.2007 r.),
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów przeznaczonych pod działalność gospodarczą i rekreacyjną, położonych w miejscowości Skowierzyn na obszarze gminy Zaleszany (przyjęty uchwałą Nr V/65/07 Rady Gminy Zaleszany z dnia 27.04.2007 r.),
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w miejscowościach: Pilchów, Kępie Zaleszańskie, Dzierdziówka, Motycze Szlacheckie, Turbia i Zbydniów na obszarze gminy Zaleszany (przyjęty uchwałą Nr XII/140/2008 Rady Gminy Zaleszany z dnia 19.02.2008 r.).

Rysunek 4. Przestrzenne rozmieszczenie obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w gminie Zaleszany – stan na rok 2017

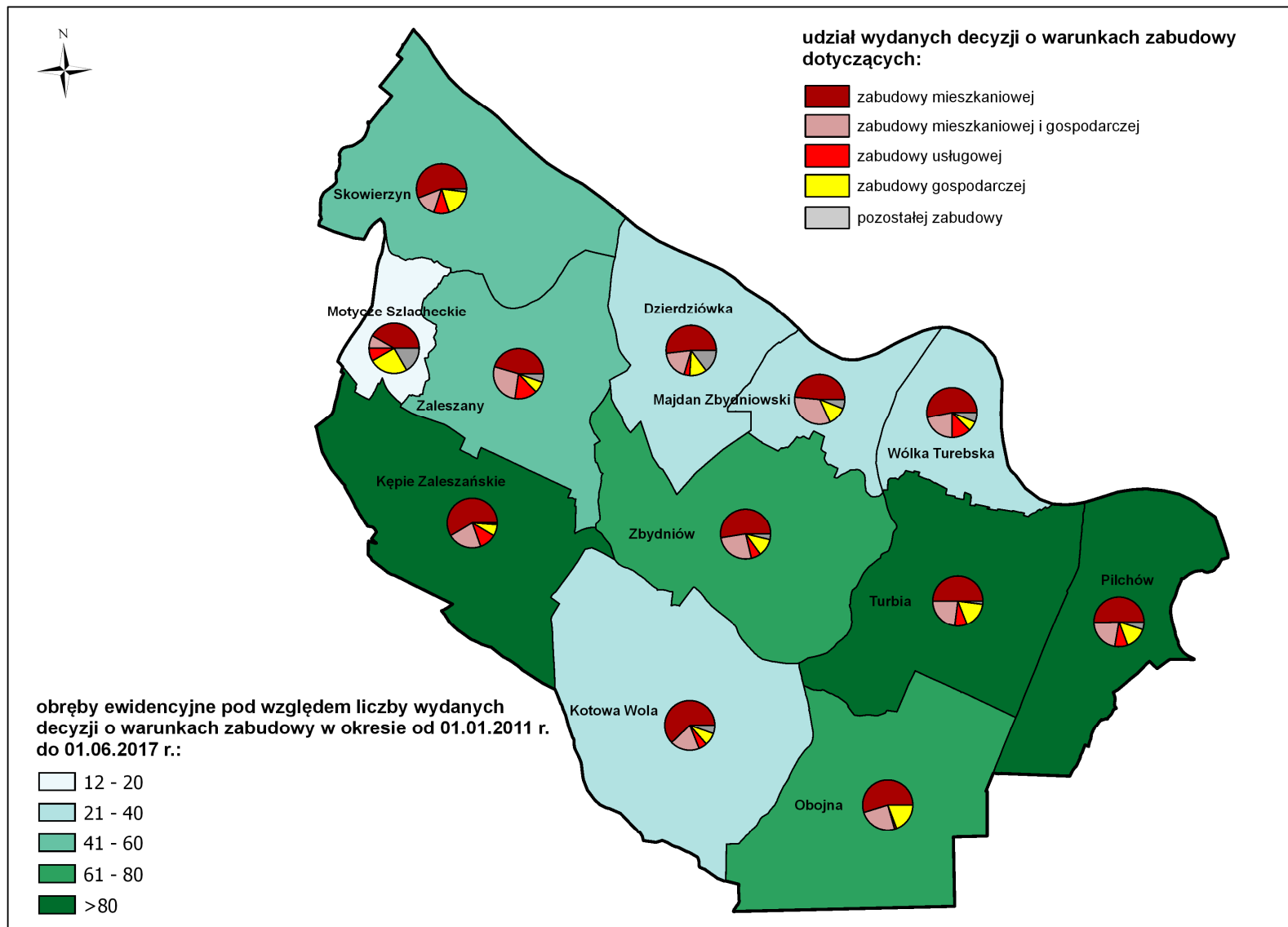
źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Zaleszany oraz na podstawie <http://mapy.geoportal.gov.pl>

Na podstawie analizy złożonych wniosków o sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, a także w związku ze stwierdzeniem nieaktualności obowiązującego dotychczas Studium oraz części z obowiązujących planów miejscowych zgodnie z uchwałą Rady Gminy w Zaleszanych Nr XXXII/411/2017 z dnia 28 czerwca 2017 roku w sprawie oceny aktualności studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Zaleszany stwierdzono, że wymagana jest aktualizacja obowiązujących na terenie gminy Zaleszany dokumentów planistycznych.

Ruch inwestycyjny na terenie gminy jest umiarkowany. W związku z tym, że plany miejscowe obowiązują jedynie w niewielkiej jej części, większość inwestycji jest realizowana w oparciu o decyzje o warunkach zabudowy oraz decyzje o lokalizacji inwestycji celu publicznego. W okresie od 1 stycznia 2011 r. do 1 czerwca 2017 r. na terenie gminy wydano łącznie 714 decyzji o warunkach zabudowy (nie wliczając przeniesień decyzji o warunkach zabudowy na inny podmiot) oraz 99 decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. Pod względem jakościowym zdecydowana większość wydanych decyzji o warunkach zabudowy dotyczyła zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej (73,9%), z czego 51,6% decyzji dotyczyła jedynie zabudowy mieszkaniowej, zaś 22,3% dotyczyła również zabudowy gospodarczej. Ponadto dość znaczna część wydanych decyzji (niemal 13%) dotyczyła budowy bądź przebudowy budynków gospodarczych. Charakterystykę ilościową i jakościową wydanych w latach 2011-2017 decyzji o warunkach zabudowy w gminie Zaleszany przedstawiono na rysunku 5.

Na terenie gminy Zaleszany od 2011 r. rocznie wydaje się średnio ok. 100-120 decyzji o pozwoleniu na budowę. Dotyczyły one przede wszystkim budowy, nadbudowy lub rozbudowy budynków mieszkalnych jednorodzinnych, budowy wewnętrznych instalacji w budynkach mieszkalnych (głównie wewnętrznej instalacji gazowej). Podobnie jak w przypadku decyzji WZ, zdecydowana większość wydawanych pozwoleń na budowę dotyczyła działek ewidencyjnych zlokalizowanych w miejscowościach: Pilchów, Turbia, Kępie Zaleszańskie, Zaleszany i Zbydniów.

Rysunek 5. Charakterystyka wydanych w okresie od 1.01.2011 do 1.06.2017 decyzji o warunkach zabudowy na terenie gminy Zaleszany

źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Zaleszany

Wnioski:

- Struktura funkcjonalno–przestrzenna gminy jest uporządkowana, z dość wyraźnym podziałem na wiodące w poszczególnych strefach funkcje.
- Na terenach położonych poza obszarami zabudowanymi główną rolę odgrywają trwałe użytki zielone oraz grunty orne.
- Najwięcej terenów zabudowanych zlokalizowanych jest w centralnej i wschodniej części gminy. Zdecydowały o tym przede wszystkim uwarunkowania przyrodnicze (rozmieszczenie terenów leśnych oraz występowanie obszarów zagrożenia powodziowego w znacznej części gminy), a także uwarunkowania komunikacyjne (przebieg drogi krajowej nr 77 przez centralną część gminy).
- Wyjątkowo cenne są zwarte kompleksy trwałych użytków zielonych w północnej części gminy, w sąsiedztwie doliny Sanu, a także tereny leśne w południowej części gminy. Należy je chronić przed fragmentaryzacją i przekształcaniem na inne sposoby zagospodarowania.
- Jedynie znikomą część gminy (ok. 3%) pokrywają obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Na pozostałych obszarach rozwój zabudowy odbywa się w oparciu o wydawane decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.
- Ruch inwestycyjny na terenie gminy koncentruje się w Pilchowie, Turbi, Zaleszanach, Kępiu Zaleszańskim i w Zbydniowie. Najmniejszy jest w północno-zachodniej i północnej części gminy.

ROZDZIAŁ 2

STAN PRAWNY GRUNTÓW

W podstawowej strukturze własności gruntów w gminie Zaleszany przeważają grunty osób fizycznych oraz należące do Skarbu Państwa (zdecydowaną większość stanowią lasy SP - 1052 ha). Wśród pozostałych jednostek będących właścicielami zauważalnej części gruntów należy wymienić także: Gminę Zaleszany, powiat stalowowolski oraz związki wyznaniowe.

Tabela 1. Zestawienie struktury własności gruntów na terenie gminy Zaleszany – stan na 27.09.2017 r.

Podział gruntów pod względem struktury własności	Powierzchnia [ha]	% powierzchni gminy Zaleszany
grunty osób fizycznych	5929	68,0%
grunty Skarbu Państwa	1646	18,9%
grunty komunalne	1040	11,9%
grunty powiatu stalowowolskiego	24	0,3%
grunty kościołów i związków wyznaniowych	50	0,6%
pozostałe grunty	30	0,3%
SUMA	8719	100,00

źródło: Starostwo Powiatowe w Stalowej Woli, Wydział Geodezji i Gospodarki Nieruchomościami

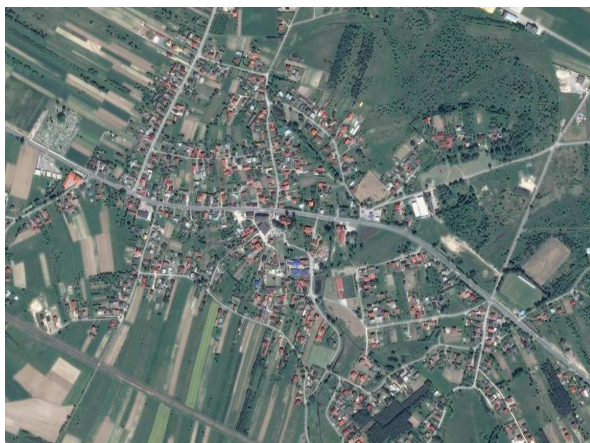
Zgodnie z danymi ze Starostwa Powiatowego w Stalowej Woli, najwięcej gruntów komunalnych zlokalizowanych jest w Zaleszanach, Zbydniowie, Turbi, Pilchowie i w Obojnej.

ROZDZIAŁ 3

STAN ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGI JEGO OCHRONY

Struktura funkcjonalno-przestrzenna gminy Zaleszany:

Na terenie gminy Zaleszany dominującym układem przestrzennym wsi jest wielodrożnica. Najbardziej rozbudowane układy przestrzenne posiadają miejscowości: Pilchów, Agatówka, Turbia, Kotowa Wola, Zbydniów, Zaleszany i Skowierzyn. Wynikają one m.in. z konfiguracji terenu, co doskonale widać na przykładzie Kotowej Woli, gdzie centrum układu urbanistycznego stanowią stawy, a także z dostosowania do przebiegu głównych ciągów komunikacyjnych na terenie gminy. Ponadto układ przestrzenny miejscowości Zbydniów i Zaleszany stanowi pozostałość po występujących na tych terenach zespołach dworsko-parkowych. W północnej części gminy spotykany jest również układ przestrzenny ulicówki dwustronnie zabudowanej, m.in. w miejscowościach: Dzierdziówka, Berdechów, Wólka Zaleska,

Fot. 1. Wielodrożnicowy układ przestrzenny wsi Turbia
źródło: <https://www.google.pl/maps>

Fot. 2. Układ przestrzenny typu ulicówka wsi Motycze Szlacheckie

Zabudowa na terenie poszczególnych miejscowości gminy Zaleszany ma zwarty charakter. Nowe budynki powstają głównie jako uzupełnienie luk w istniejących strukturach przestrzennych, z rzadka w oddaleniu od głównych ciągów komunikacyjnych. Najintensywniej zabudowana jest centralna i wschodnia część gminy, przez które przebiega droga krajowa nr 77 łącząca Stalową Wolę z Sandomierzem.

Na terenie gminy dominuje zabudowa zagrodowa i mieszkaniowa jednorodzinna, najczęściej parterowa. We wszystkich wsiach zachowana jest bardzo licznie historyczna zabudowa wiejskich gospodarstw. Reprezentuje ona typ domu mieszkalnego parterowego, murowanego z cegły, niekiedy otynkowanego, nakrytego wysokim dachem dwuspadowym z pokryciem dachówką ceramiczną, ze skromną, pozbawioną detali architektonicznych (niekiedy z ceglanymi gzymsami) elewacją. Licznie zachowała się również drewniana zabudowa mieszkaniowa. Zabudowa na terenie gminy ma najczęściej układ kalenicowy. Zabudowę o układzie szczytowym można spotkać m.in. w Turbi.

Zabudowa, zwłaszcza o funkcji mieszkaniowej, jest dość mocno zróżnicowana pod względem bryły budynków, jak również geometrii dachów czy kolorystyki elewacji. Dotyczy to głównie nowej zabudowy, realizowanej niemal wyłącznie na mocy decyzji o warunkach zabudowy. W konsekwencji często dochodzi do sytuacji, że powstają budynki, które swoją architekturą i gabarytami nie wpisują się w krajobraz poszczególnych miejscowości.

W krajobrazie architektonicznym gminy dominują dwa kościoły: parafii pw. Świętego Leonarda z 1922 r. w Turbi (monumentalnego charakteru świątyni dodaje zabytkowa dzwonnica) oraz parafii pw. Świętego Mikołaja Biskupa z 1904 r. w Zaleszanach. Do dominant przestrzennych należy zaliczyć również obiekty użyteczności publicznej, zwłaszcza szkoły - w Zaleszanach, Zbydniowie, Pilchowie, Skowierzynie, Kotowej Woli, Turbi i Wólce Turebskiej.

Zabudowa o funkcji usługowej skupia się przede wszystkim w centralnych częściach poszczególnych miejscowości. Znajdują się tu usługi z zakresu administracji (Urząd Gminy, poczta), finansów (Bank Spółdzielczy w Zaleszanach), zdrowia (w Zaleszanach, Zbydniowie, Turbi), kultury (Gminny Ośrodek Kultury w Zaleszanach), bezpieczeństwa (posterunek policji, jednostki OSP) i handlu (sklepy spożywcze, stacje paliw). Zabudowa produkcyjna występuje na terenie gminy sporadycznie. Do największych zakładów należy zaliczyć Cegielnia w Skowierzynie, MEBEL1 - zakład produkcji mebli w Skowierzynie, tartak "Jawor" w Turbi, ZPUH UNITECH w Zbydniowie.

Na terenie gminy Zaleszany znajdują się również tereny sportowo-rekreacyjne. Są to m.in. boiska "Orlik" w Turbi i Kotowej Woli oraz Centra Sportowo-Rekreacyjne w Skowierzynie, Kępiu Zaleszańskim, Pilchowie i Dzierdziówce.

Fot. 3. Zwarta zabudowa zagrodowa w centralnej części Turbi

Fot. 4. Panorama centralnej części Zaleszan

Fot. 5. Zabudowa usług handlu w centrum Zaleszan

Fot. 6. Zabudowa usług handlu w Kępiu Zaleszańskim

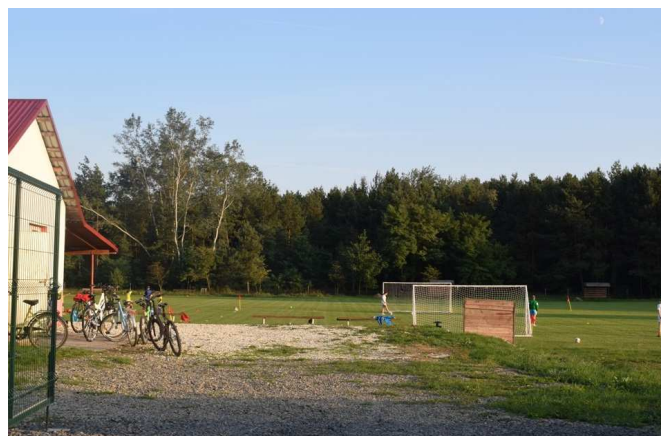
Fot. 7. Drewniany budynek mieszkalny w Zbydniowie

Fot. 8. Budynek OSP w Kępie Zaleszańskim

Fot. 9. Przykład kontrastu zabudowy w Motyczach Szlacheckich

Fot.10. Teren sportowo-rekreacyjny w Dzierdziówce

Wnioski:

- Układ przestrzenny gminy jest czytelny i uporządkowany. Nie stwierdzono występowania obiektów dyszarmizujących w przestrzeni gminy.
- Nowe inwestycje powinno się realizować w pierwszej kolejności jako uzupełnienie istniejących struktur zurbanizowanych, w celu ograniczenia rozpraszania zabudowy, szczególnie w obrębie zwartej zabudowy poszczególnych wsi.
- Korzystne dla ładu przestrzennego jest stosowanie tradycyjnych form architektonicznych, materiałów i kolorystyki zharmonizowanej z otaczającą zabudową i krajobrazem, jednak nie jest wykluczona lokalizacja obiektów o nowoczesnych kształtach i detalu architektonicznym, ale wyłącznie w wybranych, szczególnych rejonach miasta i gminy, w sposób niekolidujący z istniejącą zabudową.
- Należy dążyć do wykształcenia przestrzeni publicznych służących kształtowaniu ładu przestrzennego i integracji mieszkańców.

Tereny otwarte:

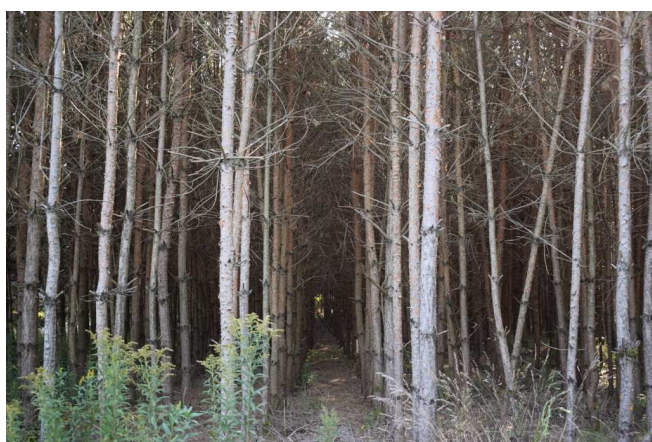
Tereny otwarte na obszarze gminy Zaleszany tworzą głównie pola uprawne, trwałe użytki zielone oraz lasy i zadrzewienia, jak również niewielkie tereny zieleni urządzonej. Największe zwarte kompleksy leśne znajdują się w południowej i centralnej części gminy, w miejscowościach: Kotowa Wola, Zbydniów i Obojna. Pola uprawne i trwałe użytki zielone występują przede wszystkim w północnej części gminy, która jest w niewielkim stopniu zabudowana.

Fot. 11. Zieleń urządzona w centrum Zaleszan

Fot. 12. Tereny rolne w Dzierdziówce

Fot. 13. Tereny leśne w Kotowej Woli

Fot. 14. Trwałe użytki zielone w rejonie doliny Łęgu

Na terenie gminy Zaleszany tereny zieleni urządzonej (parki, skwery, zieleńce) zajmują stosunkowo niewielką powierzchnię. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć:

- zabytkowe parki dworskie w Zaleszanach, Zbydniowie i Kotowej Woli,
- skwer w centrum miejscowości Zaleszany,
- tereny zieleni na czynnych i zabytkowych cmentarzach.

Wnioski:

- Doliny rzeczne i obniżenia pełniące ważne funkcje hydrologiczne, klimatyczne i ekologiczne (ciągi ekologiczne) powinny pozostać jako tereny otwarte, niezabudowane.
- Z uwagi na pełnione funkcje krajobrazowo-przyrodnicze oraz wartości gospodarcze (grunty wysokiej i średniej przydatności rolniczej) wskazuje się pozostawienie jak największej części terenów otwartych w dotychczasowej formie użytkowania bez zabudowy.
- Z uwagi na wartość przyrodniczo-krajobrazową jaką pełnią trwałe użytki zielone oraz zadrzewienia śródpolne należy je pozostawić w dotychczasowym użytkowaniu oraz umożliwić proces naturalnego tworzenia się zadrzewień śródpolnych.
- Większe kompleksy leśne nie powinny podlegać przekształceniom i zabudowie.
- Należy dążyć do wyrównania granicy polno-leśnej poprzez dolesienia pomiędzy mniejszymi kompleksami leśnymi, zwłaszcza na glebach niskich klas bonitacyjnych od V i VI, z wyłączeniem zwartych użytków zielonych.

ROZDZIAŁ 4

STAN ŚRODOWISKA W TYM STAN ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ, WIELKOŚCI I JAKOŚCI ZASOBÓW WODNYCH ORAZ WYMOGÓW OCHRONY ŚRODOWISKA, PRZYRODY I KRAJOBRAZU W TYM KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

Klasyfikacja fizyczno–geograficzna i geomorfologia:

Według ogólnego podziału na regiony fizjograficzne Polski gmina Zaleszany położona jest w obrębie makroregionu Kotliny Sandomierskiej oraz mezoregionów: Dolina Dolnego Sanu - 512.46 (północna część gminy) oraz Równina Tarnobrzeska – 512.45.

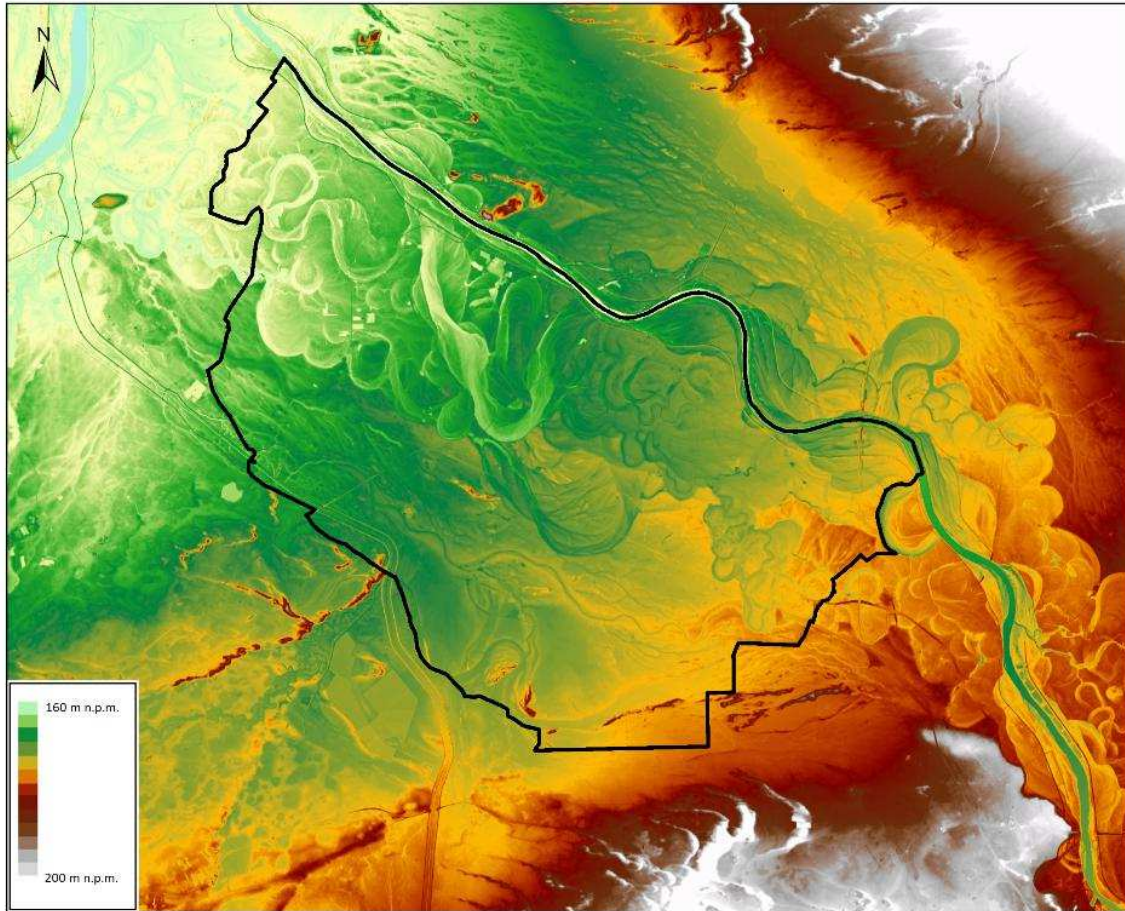
Gmina Zaleszany położona jest na terenach zalewowych rzek Sanu i Łęgu. Teren ten charakteryzuje się niewielkimi spadkami poprzecznymi i podłużnymi, charakterystycznymi dla terenów zalewowych oraz występowaniem dużej ilości starorzeczy, zakoli, naturalnych zbiorników wodnych.

Na przestrzeni lat koryto Sanu i jego dopływów uległo znacznym przemieszczeniom. Obecny teren gminy Zaleszany stanowił niegdyś terasę zalewową Sanu, który ze względu na brak właściwych umocnień brzegowych, niejednokrotnie rozlewał się bezwładnie na terenie gminy, osiągając nawet 250 m szerokości. Pozostałością dawnego biegu rzeki są liczne starorzecza, nad którymi ulokowały się osady nadrzeczne: Zaleszany, Motycze Szlachecki, Skowierzyn, Zbydniów, Majdan Zbydniowski, Wólka Turebska, Dzierdziówka.

Na terenie gminy Zaleszany występują następujące formy morfologiczne:

- *terasa nadzalewowa* – jest to rozległy, płaski obszar, o morfologii zatartej eolicznie, wznoszący się na wysokość 143,0-150,0m n.p.m. Wysokości względne nie przekraczają kilku metrów, a spadki terenu 5%. W obrębie terasy znajduje się kilka niewielkich kulminacji, będących fragmentami rozmytych wydmy. Występuje tu również szereg rozległych, podmokłych zagłębień o głębokości 1,0-3,0m.
- *terasa zalewowa* – obejmuje tereny najniższej położone w bezpośrednim sąsiedztwie rzeki San. Jest to płaska forma o małych nachyleniach od 0-2%. W jej obrębie znajduje się duża ilość terenów podmokłych i zagłębień wypełnionych wodą oraz fragmenty zakoli i starorzeczy.
- *doliny boczne* – Łęgu, Starego Sanu, Osy i innych niewielkich cieków stanowią formy erozyjne, nieckowate o łagodnie nachylonych zboczach i płaskich dnach.
- *starorzecza* – to formy zagłębień o kształcie najczęściej kolistym, powstałych w efekcie meandrowania rzeki San, gdzie stale lub okresowo występuje woda.
- *wydmy* – stanowią niewielkich rozmiarów formy rozmyte, najczęściej zalesione, o spadkach nie przekraczających 5%, występują w południowej części gminy.

Rysunek 6. Ukształtowanie powierzchni terenu gminy Zaleszany

źródło: opracowanie własne na podstawie <http://mapy.geoportal.gov.pl>

Budowa geologiczna:

Obszar gminy Zaleszany położony jest w północno-wschodniej części Kotliny Sandomierskiej w widłach Wisły i Sanu. Pod względem geologicznym jest to obszar akumulacji rzecznej czwartorzędu (plejstocen-holocen). Obszar ten jako skrawek Kotliny Sandomierskiej podlegał w minionych epokach podobnym czynnikom fizjogeograficznym jak te, które wpłynęły na ukształtowanie całego Zapadliska Przedkarpaccy podczas okresu poligocenu (trzeciorzęd). W miocenie obszar gminy Zaleszany był miejscem kilkakrotnych zalewów morskich. Najstarsze osady morskie miocenu stwierdzono w okolicach Sandomierza, gdzie wykształcone są w postaci iłłów leżących bezpośrednio na karbonie.

Pod koniec miocenu, pod wpływem ruchów dźwigających jakie nastąpiły w Karpatach, morze zajmujące zapadlisko zostało „zepchnięte” bardziej ku północy. Później nastąpiła jego ponowna transgresja. Z czasem zbiornik ten zaczął ulegać wysłodzeniu i utworzyły się w nim osady piaszczyste. W ukształtowaniu krajobrazu gminy Zaleszany dużą rolę odegrało zlodowacenie środkowopolskie i północne. Utwory zlodowacenia środkowopolskiego przeważają w zachodniej części obszaru. W okresie tym powstały lessy, gliny zwałowe, miejscami piaski z głazami akumulacji denno-lodowcowej. Utwory zlodowacenia północnopolskiego występują w widłach Wisły i Sanu. Do nich należą: piaski, miejscami ze żwirami akumulacji rzecznej, lessy spłaszczone i gliny lessowate. W holocenie, wzdłuż rzek wykształciły się mady, ily, piaski miejscami ze żwirami akumulacji rzecznej i jeziornej, a także piaski wydymowe.

Duże znaczenie dla ukształtowania terenu miał także San z dopływami oraz Łęg. Rzeki te do połowy XIX w. pozbawione były obwałowań, złobiąc dowolne, zmieniające się w czasie koryta i odnogi. Ich częste wylewy przyczyniły się do znacznego zabagnienia terenów. Ślady tych starorzeczy rozgraniczają terasy dyluwialne od rędzinnej. Różnice występujące pomiędzy tymi sferami dotyczą nie tylko odmiennych typów genetycznych gleb, ale także poziomów i form ukształtowania terenu. Terasa rędzinna wznosi się ok. 3-4 m ponad poziom Sanu, z kolei terasa dyluwialna - od 3 m do nawet 20 m. Ukształtowanie terasy rędzinnej jest równinne, poorane

jedynie brudami starorzeczy, formę dyluwialną charakteryzującą z kolei piaszczyste wzniesienia i moczarowate zakłębienia, będące pozostałością rozległych bagnisk oraz jezior z okresu międzylodowcowego.

Surowce mineralne:

Gmina Zaleszany jest dość zasobna w surowce mineralne. Zgodnie z rejestrem udokumentowanych złóż kopalin Państwowego Instytutu Geologicznego, na terenie gminy występują następujące złoża kopalin:

- „*Jamnica*” *SR 65* – złożo siarki rodzimej (złożo rozpoznane wstępnie),
- „*Zaleszany dz. 197*” *IB 9574* – złożo surowców ilastych ceramiki budowlanej (eksploatacja złoża zaniechana),
- „*Zaleszany – Zawolski IV*” *IB 12011* - złożo surowców ilastych ceramiki budowlanej (złożo rozpoznane szczegółowo),
- „*Korona*” *KN 15385* – złożo kruszyw naturalnych (złożo rozpoznane szczegółowo),
- „*Dzierdziówka dz. 238*” *IB 6730* - złożo surowców ilastych ceramiki budowlanej (złożo rozpoznane szczegółowo),
- „*Dzierdziówka*” *KN 1695* – złożo kruszyw naturalnych (złożo rozpoznane wstępnie),
- „*Dzierdziówka dz. 143/I*” *KN 6843* – złożo kruszyw naturalnych (eksploatacja złoża zaniechana),
- „*Skowierzyn-Różycki*” *KN 13650* – eksploatowane złożo kruszyw naturalnych (obszar górniczy ustanowiony decyzją Z1:OŚR IV-7511/II/12/09/10 Starosty Powiatu Stalowowolskiego z dnia 29.07.2010 r.),
- „*Skowierzyn-Różycki 2*” *KN 13944* – eksploatowane złożo kruszyw naturalnych (obszar górniczy ustanowiony decyzją Z1:OS-IV.7422.10.2017.AR Marszałka Województwa Podkarpackiego z dnia 3.04.2017 r.),

Ponadto na terenie gminy Zaleszany znajduje się złożo surowców ilastych ceramiki budowlanej „*Wólka Turebska*” *IB 6299*, które zgodnie ze sporządzonym przez Państwowy Instytut Geologiczny „Bilansem Zasobów Złóż Kopalin w Polsce wg stanu na 31.12.2016 r.” zostało zaliczone do złóż rezerwowych. Jednak zarówno w bazach danych PIG, jak i w Starostwie Powiatowym w Stalowej Woli brak jest informacji, na podstawie których możliwe byłoby ustalenie dokładnej lokalizacji tego złoża.

Warunki klimatyczne:

Obszar gminy Zaleszany położony jest na pograniczu dwóch odrębnych regionów klimatycznych Wyżyny Sandomierskiej (zaliczanej do typu klimatu wyżyn) i Kotliny Sandomierskiej (zaliczanej do typu podgórskich nizin).

Kotlina Sandomierska posiada cechy klimatu bardziej kontynentalnego niż Wyżyna Sandomierska, zimy są chłodniejsze, a lata cieplejsze. Średnia roczna suma opadów na Wyżynie Sandomierskiej jest mniejsza niż w Kotlinie Sandomierskiej. Szczególnie charakterystyczny dla obszaru Zaleszan jest rozkład temperatury powietrza podczas pogodnych, cichych nocy, kiedy występuje zjawisko zalegania warstwy zimnego powietrza przy powierzchni ziemi. Na terenach o urozmaiconej rzeźbie terenu zimne powietrze jako cięższe zsuwa się zgodnie z siłą grawitacji w dół i gromadzi w obniżeniach i zagłębieniach terenowych, gdzie dochodzi do największych spadków temperatur. Kotlina Sandomierska jest w silniejszym stopniu niż Wyżyna Sandomierska narażona na niebezpieczeństwo przymrozków.

Średnia roczna temperatura powietrza wynosi tu 7,6 –7,7 °C, czas zalegania pokrywy śnieżnej waha się od 50 do 60 dni, a roczna suma opadów atmosferycznych kształtuje się na poziomie 600-670 mm. Maksymalna miesięczna suma opadów wynosi ok. 90 mm i przypada na miesiąc lipiec, z kolei minimalna (34 mm) - na luty. Okres wegetacyjny jest stosunkowo długi i wynosi 205 –220 dni. Na całym obszarze przeważają wiatry z kierunków wschodnich o prędkości 3,1 –3,3 m/s.

Zgodnie z „Roczną oceną jakości powietrza w województwie podkarpackim za rok 2016”, opracowaną w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska na zlecenie Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Rzeszowie, w obrębie strefy podkarpackiej (do której należy gmina Zaleszany), zanieczyszczenia gazowe objęte programem badań na terenie województwa podkarpackiego w roku 2016, tj. dwutlenek siarki,

dwutlenek azotu, tlenek węgla, benzen i ozon (w kryterium ochrony zdrowia) oraz dwutlenek siarki, tlenki azotu i ozon (w kryterium ochrony roślin) osiągały na terenie województwa stężenia nieprzekraczające obowiązujących dla tych substancji wartości kryterialnych zarówno ze względu na ochronę zdrowia, jak i ochronę roślin. Pozwoliło to na zakwalifikowanie wszystkich stref z terenu województwa podkarpackiego pod względem zanieczyszczenia powietrza tymi substancjami, dla obu kryteriów, do klasy A.

Ponadto strefę podkarpacką zaliczono do klasy czystości „C” w kryterium ochrony zdrowia dla pyłu PM10, a także pod względem średniorocznego stężenia w powietrzu pyłu PM2,5 (w dodatkowej klasyfikacji obejmującej dopuszczalne stężenie średnioroczne na poziomie 20 µg/m³ z terminem osiągnięcia do 1 stycznia 2020 r.) oraz benzo(a)piranu zawieszony w pyłe PM10.

W aktualizacji „Programu ochrony powietrza dla strefy podkarpackiej” z 2016 roku wskazano działania dla strefy podkarpackiej w celu zmniejszenia średniorocznego stężenia pyłu PM10, PM2,5 oraz benzo(a)piranu. Najważniejsze z nich to:

- ogrzewanie mieszkań lepszym jakościowo paliwem (paliwo powinno posiadać przynajmniej parametry: wilgotność – poniżej 15%, zawartość popiołu – poniżej 15%, kaloryczność – powyżej 21MJ/kg),
- rozbudowa sieci ciepłowniczej na obszarach, na których występuje zapotrzebowanie na ciepło sieciowe,
- stosowanie odpowiednich zapisów w regulaminach utrzymania porządku i czystości w gminach zakazujących spalania odpadów ulegających biodegradacji na terenach ogrodów działkowych oraz ogrodów przydomowych,
- zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego muszą wskazywać na stosowanie systemów grzewczych ograniczających negatywny wpływ na jakość powietrza. Dodatkowo muszą zawierać ograniczenia w zakresie lokalizacji obiektów, których funkcjonowanie powoduje wzmożone natężenie ruchu takich jak centra logistyczne czy centra handlowe. W przypadku braku planów zagospodarowania przestrzennego w decyzjach o warunkach zabudowy należy wskazywać stosowanie systemów grzewczych ograniczających negatywny wpływ na jakość powietrza,
- prowadzenie akcji edukacyjnych z zakresu ochrony powietrza,
- utrzymanie w czystości dróg i ulic w celu ograniczenia unoszenia się zanieczyszczeń pyłowych z podłoża,
- poprawa efektywności energetycznej obiektów budowlanych w ramach prowadzonych termomodernizacji lub zastosowania odnawialnych źródeł energii.

Ponadto jako obowiązki samorządu lokalnego w zakresie realizacji założeń Programu ochrony powietrza (w odniesieniu do gminy Zaleszany) wskazano:

- wymiana niskosprawnych źródeł spalania paliw w budynkach użyteczności publicznej,
- termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej oraz budownictwo energooszczędne i pasywne,
- produkcja energii z odnawialnych źródeł energii w sektorze publicznym i mieszkaniowym,
- wsparcie finansowe działań zapisanych w Programach ograniczania niskiej emisji lub Planach Gospodarki Niskoemisyjnej w gminach, w których wyznaczono obszary przekroczeń stężeń dopuszczalnych pyłu PM10 i PM2,5,
- rozbudowa infrastruktury zielonej,
- zapewnienie ogólnodostępnej informacji o źródłach i wielkościach emisji zanieczyszczeń oraz obszarach zagrożenia złą jakością powietrza, z wykorzystaniem systemów GIS,
- prowadzenie akcji edukacyjnych w zakresie ochrony powietrza,
- przekazywanie Zarządowi Województwa informacji o wydawanych decyzjach mających wpływ na realizację programu zgodnie z art. 84 ust. 2 pkt 7 ustawy Prawo Ochrony Środowiska,
- przedkładanie corocznego sprawozdania z realizacji POP do Zarządu Województwa.

Wody powierzchniowe:

Rzeka San, prawobrzeżny dopływ Wisły, stanowi północno-wschodnią granicę gminy Zaleszany i płynie wzdłuż niej na odcinku 16 km. Drugą ważną rzeką jest Łęg, prawobrzeżny dopływ Wisły, który z kolei płynie w jej zachodniej części. Teren gminy odwadniają ponadto inne mniejsze rzeki i potoki: Osa (dopływ Łęgu), Stary San (dopływ Sanu) i Sanna (dopływ Wisły). Na około 80% powierzchni gminy występuje wysoki poziom wód gruntowych, stąd znaczne obszary są podmokłe. Teren gminy jest porożcinany wieloma mniejszymi ciekami i rowami melioracyjnymi.

Fot. 15. Dolina Sanu w Dzierdżiówce

Fot. 16. Dolina Łęgu w Kępiu Zaleszańskim

W rzece San największe przepływy notuje się: w zimowym półroczu hydrologicznym w kwietniu, w letnim w lipcu. W lipcu obserwuje się też najwyższe przepływy średnie miesięczne. Amplituda stanów wody w rzece San dochodzi do 8 m.

Na terenie gminy Zaleszany występują następujące Jednolite Części Wód Powierzchniowych (rysunek 7):

- Osa (kod RW200017219889),
- Dopływ spod Rozwadowa (kod RW20001722952),
- Stary San (kod RW20001722992),
- San od Rudni do ujścia (kod PLRW20002122999),
- Sanna (kod PLRW200017219898),
- Łęg od Murynia do ujścia (kod PLRW200019219899),
- Sokolniki (kod PLRW2000172198929),
- Wisła od Wisłoki do Sanu (kod PLRW20002121999).

Dla JCWP Osa określono następujące parametry (dane na podstawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły, 2016):

- JCWP jest niemonitorowana,
- status JCWP– naturalna,
- aktualny stan lub potencjał JCWP – dobry,
- ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych – niezagrożona,
- wyznaczone cele środowiskowe: dobry stan ekologiczny, dobry stan chemiczny,
- odstępstwo – nie.

Dla JCWP Dopływ spod Rozwadowa określono następujące parametry (dane na podstawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły, 2016):

- JCWP jest monitorowana,
- status JCWP– naturalna,
- aktualny stan lub potencjał JCWP – dobry,
- ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych – niezagrożona,
- wyznaczone cele środowiskowe: dobry stan ekologiczny, dobry stan chemiczny,
- odstępstwo – nie.

Dla JCWP Stary San określono następujące parametry (dane na podstawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły, 2016):

- JCWP jest niemonitorowana,
- status JCWP– naturalna,
- aktualny stan lub potencjał JCWP – zły,
- ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych – zagrożona,
- wyznaczone cele środowiskowe: dobry stan ekologiczny, dobry stan chemiczny,
- odstępstwo – tak (Brak możliwości technicznych oraz dysproporcjonalne koszty. Z uwagi na niską wiarygodność oceny i związany z tym brak możliwości wskazania przyczyn nieosiągnięcia dobrego stanu brak jest możliwości zaplanowania racjonalnych działań naprawczych. Zaplanowanie i wdrożenie jakichkolwiek działań będzie generowało nieuzasadnione koszty. W związku z tym w JCWP zaplanowano działanie mające na celu rozpoznanie rzeczywistego stanu ekologicznego – przeprowadzenie monitoringu badawczego. W przypadku potwierdzenia złego stanu po 2 latach wprowadzone zostanie działanie mające na celu rozpoznanie jego przyczyn. Takie etapowe postępowanie pozwoli na racjonalne zaplanowanie niezbędnych działań i zapewnienie ich wymaganej skuteczności).

Dla JCWP San od Rudni do ujścia określono następujące parametry (dane na podstawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły, 2016):

- JCWP jest monitorowana,
- status JCWP– naturalna,
- aktualny stan lub potencjał JCWP – zły,
- ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych – zagrożona,
- wyznaczone cele środowiskowe: dobry stan ekologiczny; możliwość migracji organizmów wodnych na odcinku ciekła istotnego - San od ujścia do Rudni, dobry stan chemiczny,
- odstępstwo – tak (Brak możliwości technicznych. W zlewni JCWP nie zidentyfikowano presji mogącej być przyczyną występujących przekroczeń wskaźników jakości. Konieczne jest dokonanie szczegółowego rozpoznania przyczyn w celu prawidłowego zaplanowania działań naprawczych. Rozpoznanie przyczyn nieosiągnięcia dobrego stanu zapewni realizacja działań na poziomie krajowym: utworzenie krajowej bazy danych o zmianach hydromorfologicznych, przeprowadzenie pogłębionej analizy presji pod kątem zmian hydromorfologicznych, opracowanie dobrych praktyk w zakresie robót hydrotechnicznych i prac utrzymaniowych wraz z ustaleniem zasad ich wdrażania oraz opracowanie krajowego programu renaturalizacji wód powierzchniowych).

Dla JCWP Sanna określono następujące parametry (dane na podstawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły, 2016):

- JCWP jest niemonitorowana,

- status JCWP– naturalna,
- aktualny stan lub potencjał JCWP – zły,
- ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych – zagrożona,
- wyznaczone cele środowiskowe: dobry potencjał ekologiczny, dobry stan chemiczny,
- odstępstwo – tak (Brak możliwości technicznych oraz dysproporcjonalne koszty. Z uwagi na niską wiarygodność oceny i związany z tym brak możliwości wskazania przyczyn nieosiągnięcia dobrego stanu brak jest możliwości zaplanowania racjonalnych działań naprawczych. Zaplanowanie i wdrożenie jakichkolwiek działań będzie generowało nieuzasadnione koszty. W związku z tym w JCWP zaplanowano działanie mające na celu rozpoznanie rzeczywistego stanu ekologicznego – przeprowadzenie monitoringu badawczego. W przypadku potwierdzenia złego stanu po 2 latach wprowadzone zostanie działanie mające na celu rozpoznanie jego przyczyn. Takie etapowe postępowanie pozwoli na racjonalne zaplanowanie niezbędnych działań i zapewnienie ich wymaganej skuteczności).

Dla JCWP Łęg od Murynia do ujścia określono następujące parametry (dane na podstawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły, 2016):

- JCWP jest monitorowana,
- status JCWP– naturalna,
- aktualny stan lub potencjał JCWP – zły,
- ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych – zagrożona,
- wyznaczone cele środowiskowe: dobry potencjał ekologiczny, dobry stan chemiczny,
- odstępstwo – tak (Brak możliwości technicznych. W zlewni JCWP występuje presja komunalna. W programie działań zaplanowano działania podstawowe, obejmujące uporządkowanie gospodarki ściekowej, które są wystarczające, aby zredukować tę presję w zakresie wystarczającym dla osiągnięcia dobrego stanu. Z uwagi jednak na czas niezbędny dla wdrożenia działań, a także okres niezbędny aby wdrożone działania przyniosły wymierne efekty, dobry stan będzie mógł być osiągnięty do roku 2021. Wdrożenie skutecznych i efektywnych działań naprawczych wymaga szczegółowego rozpoznania wpływu zidentyfikowanej presji i możliwości jej redukcji. W bieżącym cyklu planistycznym dokonano rozpoznania potrzeb w zakresie przywrócenia ciągłości morfologicznej w kontekście dobrego stanu ekologicznego JCWP. W programie działań zaplanowano działanie budowa przepławki na istniejącym jazie w km 21+220, którego skutkiem będzie przywrócenie możliwości migracji ichtiofauny na wskazanym odcinku ciek w JCWP).

Dla JCWP Sokolniki określono następujące parametry (dane na podstawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły, 2016):

- JCWP jest niemonitorowana,
- status JCWP– naturalna,
- aktualny stan lub potencjał JCWP – zły,
- ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych – zagrożona,
- wyznaczone cele środowiskowe: dobry potencjał ekologiczny, dobry stan chemiczny,
- odstępstwo – tak (Brak możliwości technicznych oraz dysproporcjonalne koszty. Z uwagi na niską wiarygodność oceny i związany z tym brak możliwości wskazania przyczyn nieosiągnięcia dobrego stanu brak jest możliwości zaplanowania racjonalnych działań naprawczych. Zaplanowanie i wdrożenie jakichkolwiek działań będzie generowało nieuzasadnione koszty. W związku z tym w JCWP zaplanowano działanie mające na celu rozpoznanie rzeczywistego stanu ekologicznego – przeprowadzenie monitoringu badawczego. W przypadku potwierdzenia złego stanu po 2 latach

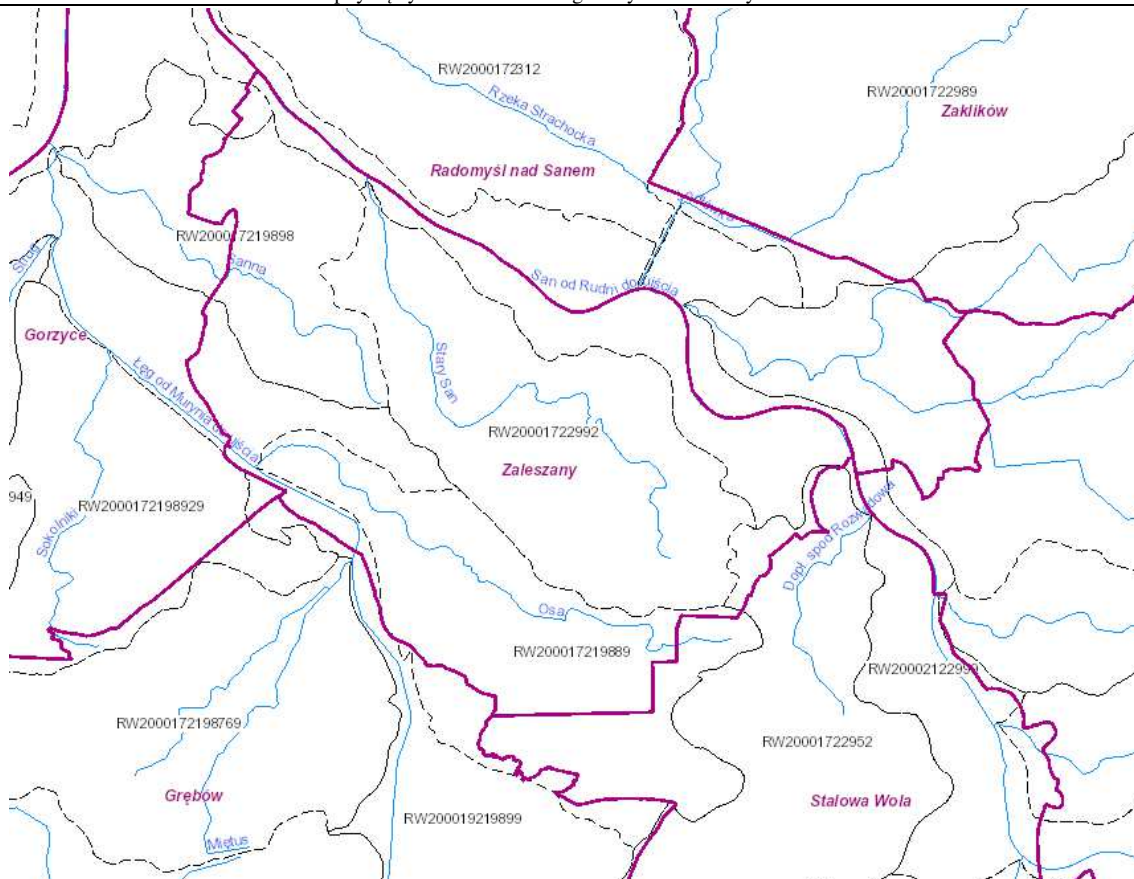
wprowadzone zostanie działanie mające na celu rozpoznanie jego przyczyn. Takie etapowe postępowanie pozwoli na racjonalne zaplanowanie niezbędnych działań i zapewnienie ich wymaganej skuteczności).

Dla JCWP Wisła od Wisłoki do Sanu określono następujące parametry (dane na podstawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły, 2016):

- JCWP jest monitorowana,
- status JCWP– silnie zmieniona część wód,
- aktualny stan lub potencjał JCWP – zły,
- ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych – zagrożona,
- wyznaczone cele środowiskowe: dobry potencjał ekologiczny; możliwość migracji organizmów wodnych na odcinku cieków istotnego - Wisła od Sanu do Wisłoki, dobry stan chemiczny,
- odstępstwo – tak (Brak możliwości technicznych. W zlewni JCWP nie zidentyfikowano presji mogącej być przyczyną występujących przekroczeń wskaźników jakości. Konieczne jest dokonanie szczegółowego rozpoznania przyczyn w celu prawidłowego zaplanowania działań naprawczych. Rozpoznanie przyczyn nieosiągnięcia dobrego stanu zapewni realizacja działań na poziomie krajowym: utworzenie krajowej bazy danych o zmianach hydromorfologicznych, przeprowadzenie pogłębionej analizy presji pod kątem zmian hydromorfologicznych, opracowanie dobrych praktyk w zakresie robót hydrotechnicznych i prac utrzymaniowych wraz z ustaleniem zasad ich wdrażania oraz opracowanie krajowego programu renaturalizacji wód powierzchniowych.).

JCWP występujące na terenie gminy Zaleszany zgodnie z Planem gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły zostały zaliczone do obszarów przeznaczonych do ochrony siedlisk lub gatunków, o których mowa w przepisach ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, dla których utrzymanie lub poprawa stanu wód jest ważnym czynnikiem w ich ochronie.

Rysunek 7. Rozmieszczenie JCWP płynących na terenie gminy Zaleszany

źródło: <http://www.rdw.kzgw.gov.pl/>

Zgodnie z danymi Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Rzeszowie w roku 2016 na terenie gminy Zaleszany przeprowadzono badania wód powierzchniowych w 3 punktach pomiarowo-kontrolnych (ppk), z czego w dwóch przypadkach określono jedynie stan chemiczny w ppk monitoringu obszarów chronionych. Dlatego w celu lepszego zobrazowania stanu JCWP na terenie gminy uzupełniono informacje o dane pochodzące z roku 2015.

Tabela 2. Wyniki klasyfikacji stanu/potencjału ekologicznego, stanu chemicznego i oceny spełniania wymagań dodatkowych w punktach pomiarowo-kontrolnych w JCWP objętych badaniami w województwie podkarpackim w 2016 r.

Nazwa ocenianej jcw	Sanna	San od Rudni do ujścia	Łęg od Murynia do ujścia
Kod ocenianej jcw	PLRW200017219898	PLRW20002122999	PLRW200019219899
Kod punktu pomiarowo-kontrolnego	PL01S1601_3971	PL01S1601_1955	PL01S1601_1884
Nazwa punktu pomiarowo - kontrolnego	Sanna – Pączek Gorzycki	San-Wrzawy	Łęg-Gorzyce
Klasa elementów biologicznych	IV	-	-
Klasa elementów hydromorfologicznych	-	-	-
Klasa elementów fizykochemicznych (grupa 3.1 - 3.5)	Poniżej stanu dobrego	-	-
Klasa elementów fizykochemicznych - specyficzne zanieczyszczenia syntetyczne i niesyntetyczne (3.6)	II	-	-
Stan / potencjał ekologiczny w ppk monitoringu obszarów chronionych	Stan słaby	-	-
Stan chemiczny w ppk monitoringu obszarów chronionych	Dobry	Poniżej stanu dobrego	Dobry
Ocena spełniania wymogów dla obszarów chronionych	Nie	-	-
Stan w ppk monitoringu obszarów chronionych	-	-	-
Stan JCWP	-	-	-

Zródło: Raport o stanie środowiska w województwie podkarpackim w 2016 roku, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Rzeszów 2017

Tabela 3. Klasyfikacja stanu/potencjału ekologicznego, stanu chemicznego i oceny stanu wód w jednolitych częściach wód rzecznych w województwie podkarpackim za 2015 r.

Nazwa ocenianej jcw	San od Rudni do ujścia	Łęg od Murynia do ujścia
Kod ocenianej jcw	PLRW20002122999	PLRW200019219899
Kod punktu pomiarowo-kontrolnego	PL01S1601_1955	PL01S1601_1884
Nazwa punktu pomiarowo - kontrolnego	San-Wrzawy	Łęg-Gorzyce
Klasa elementów biologicznych	III	III
Klasa elementów hydromorfologicznych	II	II
Klasa elementów fizykochemicznych (grupa 3.1 - 3.5)	II	II
Klasa elementów fizykochemicznych - specyficzne zanieczyszczenia syntetyczne i niesyntetyczne (3.6)	II	I
Stan / potencjał ekologiczny w ppk monitoringu obszarów chronionych	Potencjał umiarkowany	Potencjał umiarkowany
Stan chemiczny w ppk monitoringu obszarów chronionych	Dobry	Dobry
Ocena spełniania wymogów dla obszarów chronionych	Nie	Nie
Stan w ppk monitoringu obszarów chronionych	Zły	Zły
Stan JCWP	Zły	Zły

Zródło: Raport o stanie środowiska w województwie podkarpackim w latach 2013-2015 r., Biblioteka Monitoringu Środowiska, Rzeszów 2016.

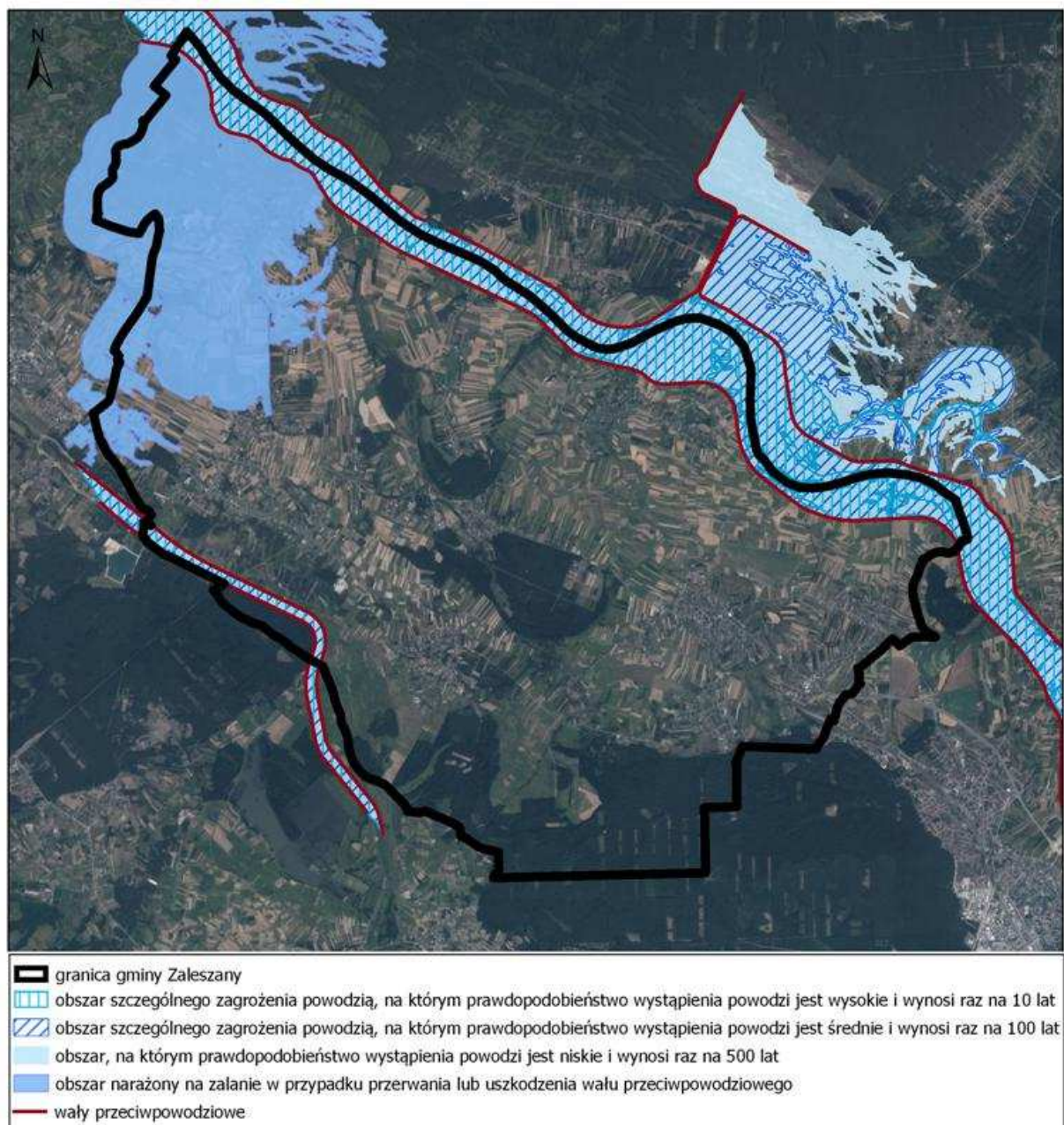
Stan czystości wód powierzchniowych w gminie Zaleszany należy uznać za niezadowalający, zwłaszcza pod względem elementów biologicznych. W porównaniu z analogicznym badaniem przeprowadzonym przez WIOŚ w 2014 roku ocena stanu JCWP „San od Rudni do ujścia” pozostała bez zmian, natomiast w przypadku JCWP „Łęg od Murynia do ujścia” stwierdzono poprawę stanu wód pod względem oceny elementów fizykochemicznych.

Na terenie gminy Zaleszany istnieje ryzyko wystąpienia powodzi, w przypadku zaistnienia niekorzystnych zjawisk hydrogeologicznych – powodzi opadowych i roztopowych czy powstania zatorów. Zgodnie z mapami zagrożenia powodziowego opracowanymi w ramach projektu „Informatyczny System Osłony Kraju” (ISOK) na terenie gminy występuje:

- obszar szczególnego zagrożenia powodzią, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi raz na 100 lat ($p=1\%$),
- obszar szczególnego zagrożenia powodzią, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi raz na 10 lat ($p=10\%$),
- obszar, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi raz na 500 lat ($p=0,2\%$),
- obszar narażony na zalanie w przypadku zniszczenia lub uszkodzenia wału przeciwpowodziowego.

Wyżej wymienione obszary zostały przedstawione na rysunku 8. Tereny te są w całości chronione wałami przeciwpowodziowymi głównego koryta Sanu oraz rzeki Łęg i są narażone na niebezpieczeństwo wystąpienia powodzi w przypadku ich uszkodzenia, przelania się wody przez wały lub ich przesiąkania. Warunkiem uniknięcia ewentualnego zagrożenia powodzią jest utrzymywanie wałów przeciwpowodziowych w należyтым stanie technicznym, poprzez ich stałą modernizację celem eliminacji uszkodzeń i zniszczeń.

Rysunek 8. Strefy zagrożenia powodziowego na terenie gminy Zaleszany

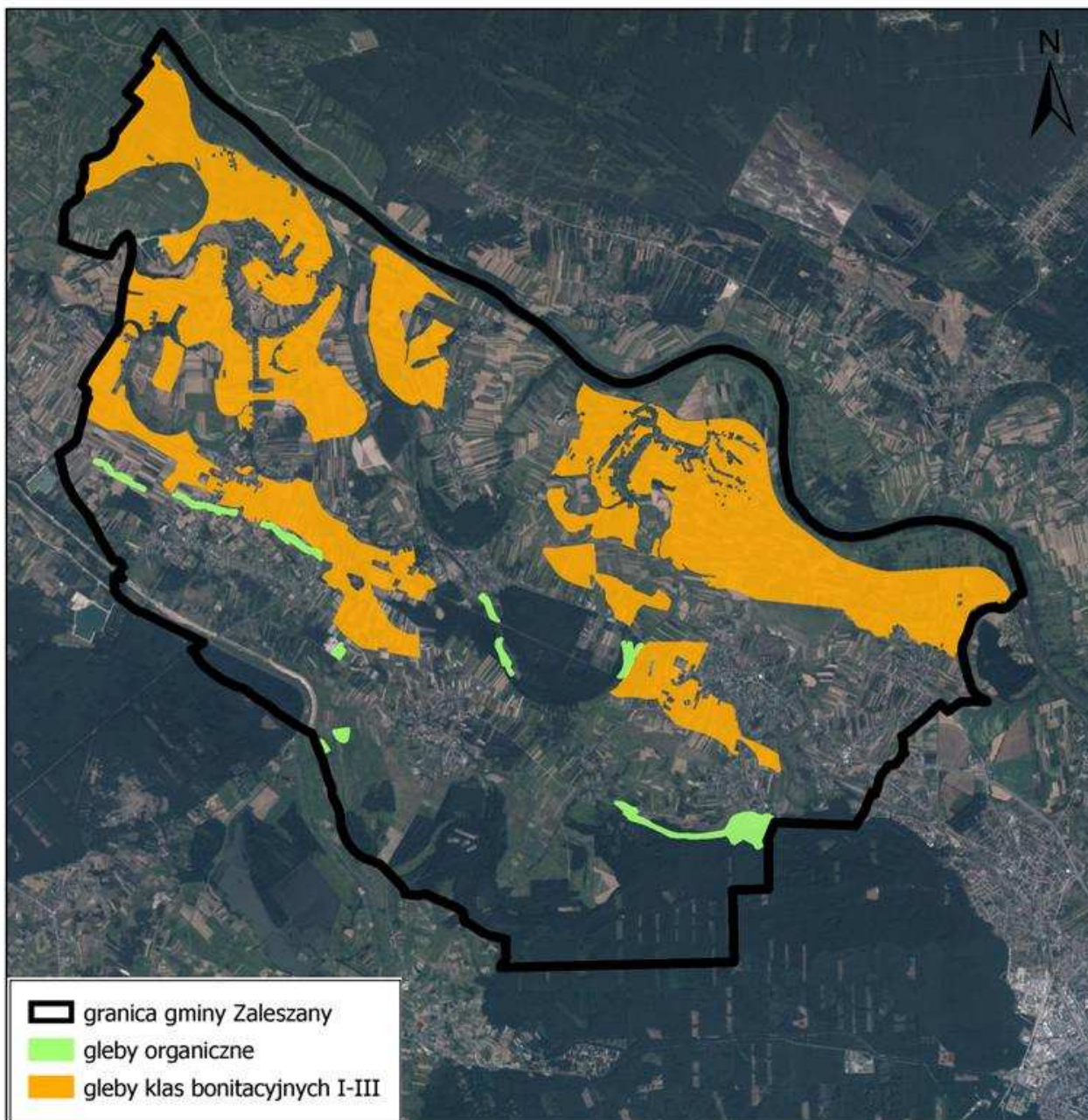

źródło: opracowanie własne na podstawie danych RZGW w Krakowie oraz na podstawie <http://mapy.geoportal.gov.pl>

Uwarunkowania glebowe:

W związku z genetycznie odmiennymi środowiskami, aluwialnymi i dyluwialnymi, zróżnicowanie poszczególnych typów gleb na terenie gminy Zaleszany przybiera stosunkowo ostre granice. Na terasie rędzinnej, która zajmuje prawie 30% powierzchni gminy, zalegają mady i gleby stosunkowo błotne, na terasie dyluwialnej zaś gleby biellicowe i bagienne. Wzdłuż brzegu Sanu ciągnie się terasa łąkowa stanowiąca teren wylewowy. Doliny dopływów Sanu zalegają piaski aluwialne, a obszary starorzeczy w okolicy Zbydniowa i Zaleszan składają się ze zbielicowanych gleb darniowych wytworzonych z ilów i glin. Na obszarze gminy wśród gleb przeważają gleby średnie należące do klasy III a, III b, IV a. Gleby te stanowią około 74 % ogólnej powierzchni gminy. W tabeli 4. przedstawiono charakterystykę gleb występujących w poszczególnych miejscowościach gminy Zaleszany. Na rysunku 9 przedstawiono z kolei przestrzenne rozmieszczenie gleb organicznych (mułowych, torfowych i murszowatych) oraz gleb klas bonitacyjnych I-III.

Rysunek 9. Rozmieszczenie gleb klas bonitacyjnych II-III oraz gleb organicznych na terenie gminy Zaleszany

źródło: opracowanie własne na podstawie mapy glebowo-rolniczej dla gminy Zaleszany oraz <http://mapy.geoportal.gov.pl>

Tabela 4. Charakterystyka gleb występujących w gminie Zaleszany

Miejscowość	Charakterystyka gleb
<i>Dzierdziówka</i>	Na 95% powierzchni terenu wsi występują mady. Są to gleby próchniczne o korzystnych właściwościach fizycznych. Gleby te zalicza się do kompleksów przydatności rolniczej: pszennego bardzo dobrego (1), pszennego dobrego (2) i żytniego bardzo dobrego (4) oraz użytków zielonych średnich (2z)
	Poziom wody gruntowej znajduje się na głębokości 4-8 m (miejscami zaledwie 0,5-2 m)
<i>Kępie Zaleszańskie</i>	Gleby na terenie wsi wykazują duże zróżnicowanie. Występują tu gleby należące do kompleksów przydatności rolniczej: pszennego dobrego (2), żytniego bardzo dobrego (4), żytniego dobrego (5) i żytniego słabego (6). Są to w większości gleby brunatne wytworzone z glin i piasków gliniastych. W obniżeniach terenu, w zlewni potoku Osa, występują mady
	Wody gruntowe występują na głębokości 3-5 m (obniżeniach 0,5-2 m)
<i>Kotowa Wola</i>	W północno-zachodniej części wsi występują gleby gliniaste, brunatne, zaliczane do kompleksu przydatności rolniczej pszennego dobrego (2). W pozostałej części wsi przeważają gleby wytworzone z piasków, należące do kompleksów żytniego dobrego (5) i żytniego słabego (6)
	Woda gruntowa znajduje się na głębokości 1,5-5 m (w obniżeniach 0,5-1 m)
<i>Majdan Zbydniowski</i>	Na większości obszaru wsi występują gleby wytworzone z utworów pyłowych. Są to gleby kompleksów przydatności rolniczej: pszennego bardzo dobrego (1), pszennego dobrego (2), żytniego bardzo dobrego (4), żytniego dobrego (5) i żytniego słabego (6)
	Poziom wód gruntowych znajduje się na głębokości 2-5 m

Motycze Szlacheckie	Na terenie wsi występują gleby pochodzenia aluwialnego - mady, o składzie mechanicznym pyłów, glin i ilów. Grunty orne tworzą w większości kompleks przydatności rolniczej pszennej dobry (2) - 95% gruntów orných i użytków zielonych średnich (2z). Przeważają grunty III klasy bonitacyjnej z niewielką ilością II i IV klasy
	Poziom wody gruntowej występuje na głębokości od 0,4 m do 2 m
Obojna	Na przeważającym obszarze wsi materiałem glebotwórczym są piaski słabo gliniaste i gliniaste w większości pylaste, wodnego pochodzenia (starych tarasów akumulacyjnych). Przeważają gleby żytnioziemniaczane dobre i słabe zaliczane do kompleksów przydatności rolniczej: żytniego dobrego (5) i żytniego słabego (6). Stanowią one 66% powierzchni gruntów orných w całej miejscowości
	Poziom wód gruntowych jest zróżnicowany i występuje na głębokości od 1 do 6 m
Pilchów	W północnej części wsi, w dolinie Sanu występują utwory aluwialne na terasach akumulacyjnych, na których wykształciły się mady. Są to najlepsze gleby na terenie wsi, należące do kompleksu przydatności rolniczej pszennej bardzo dobrego (1) i pszennej dobrego (2). Na pozostałym terenie dominują gleby wytworzone z piasków zaliczane do kompleksów: żytniego dobrego (5), żytniego słabego (6) i żytniego bardzo słabego (7)
	Poziom wód gruntowych w części północnej wsi występuje na głębokości 0,5-2 m i zależny jest od poziomu wody w rzece San. W części południowej poziom wód gruntowych występuje na głębokości od 1,5 do 6 m
Skowierzyn	Na terenie wsi występują gleby pochodzenia aluwialnego – mady. W większości są to grunty II i III klasy bonitacyjnej, zaliczone do kompleksu przydatności rolniczej: pszennej bardzo dobrego (1), pszennej dobrego (2) i żytniego bardzo dobrego (4)
	Poziom wody gruntowej znajduje się na głębokości 2-5 m

Turbia	Gleby na terenie wsi wykazują duże zróżnicowanie. W jej północnej części, w dolinie rzeki San, występują mady wykształcone na terenach akumulacyjnych. Są to najlepsze gleby tworzące kompleksy przydatności rolniczej: pszenney bardzo dobry (1), pszenney dobry (2) i żytni bardzo dobry (4). W pozostałej części występują piaski gliniaste, będące utworami starych tarasów akumulacyjnych
	Poziom wód gruntowych występuje na głębokości od 0,5 do 2 m (na wyższych terasach od 1,5 do 4 m)
Wólka Turebska	Na większości obszaru wsi występują mady brunatne wykształcone z pyłów, ilów i gliny. Są to gleby zaliczane głównie do kompleksów przydatności rolniczej: pszenney bardzo dobrego (1), pszenney dobrego (2), żytniego bardzo dobrego (4) i żytniego dobrego (5)
	Poziom wód gruntowych znajduje się na głębokości 0,5-3 m
Zaleszany	W części północnej od strony wsi Skowierzyn występują mady, w pozostałej części wsi są to gleby starych tarasów akumulacyjnych, wytworzone z piasków gliniastych i glin. W większości są to gleby III i IV klasy bonitacyjnej, które tworzą kompleks przydatności rolniczej: pszenney dobry (2) i żytni bardzo dobry (4)
	Poziom wód gruntowych występuje na głębokości 3-8m
Zbydniów	Na terenie wsi, w jej północnej części, występują mady wykształcone na terasach rzecznych. Są to z reguły gleby próchniczne, tworzące kompleks przydatności rolniczej pszenney dobry (2). Na pozostałej części wsi występują gleby wytworzone z utworów starych tarasów akumulacyjnych (od glin i pyłów do piasków słabo gliniastych)
	Woda gruntowa znajduje się na głębokości 1,5-5 m

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Zaleszanych

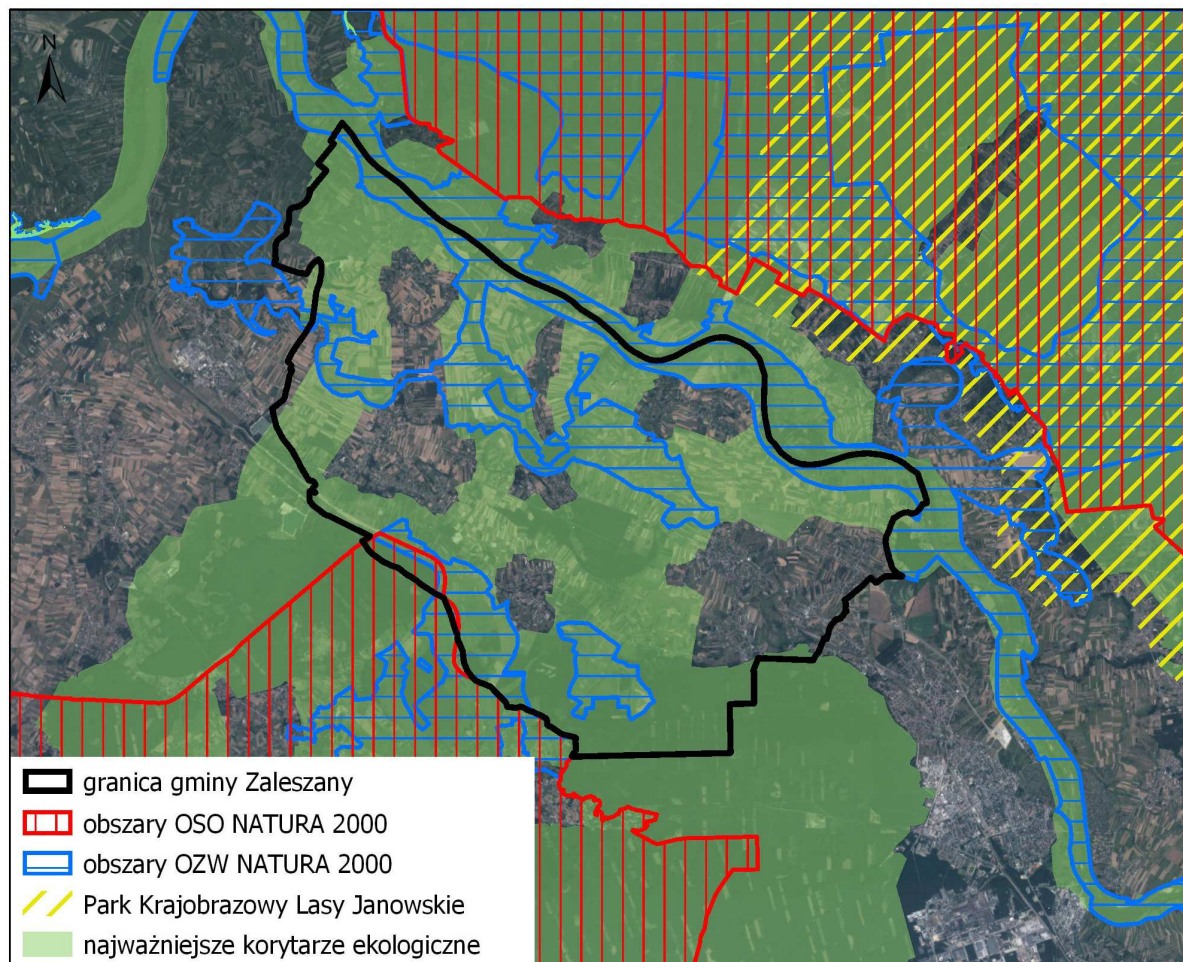
Zewnętrzne powiązania przyrodnicze:

Północną granicę gminy Zaleszany stanowi dolina Sanu. Z kolei przez południowo-zachodnią część gminy przepływa rzeka Łęg. Przebiegają one przez teren gminy równoleżnikowo, w związku z czym ważną rolę w utrzymaniu ciągłości ekologicznej na tym obszarze pełnią tereny leśne oraz doliny rzeczne w centralnej części gminy (zwłaszcza w rejonie doliny Starego Snu). Ponadto w południowej i południowo-wschodniej części gminy Zaleszany występują lasy, będące pozostałością dawnej Puszczy Sandomierskiej. Ww. struktury przyrodnicze tworzą 3 korytarze ekologiczne, wchodzące w skład Południowo-Centralnego Korytarza

Ekologicznego (KPdC) o randze paneuropejskiej: Puszcza Sandomierska-Lasy Janowskie (GKPd-7a), Dolina Sanu (KPd-2C) i Puszcza Sandomierska (GKPd-7).

Za ich pośrednictwem w skali regionalnej wytworzyła się sieć powiązań przyrodniczych między ważnymi obszarami objętymi ochroną na podstawie przepisów z zakresu ochrony przyrody, m.in. pomiędzy Parkiem Krajobrazowym Lasy Janowskie, obszarami OSO Natura 2000: Puszcza Sandomierska i Lasy Janowskie oraz obszarami SOO Natura 2000: Dolina Górnej Wisły, Uroczyska Lasów Janowskich czy Dolina Dolnego Sanu.

Rysunek 10. Zewnętrzne powiązania przyrodnicze gminy Zaleszany

źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://mapa.korytarz.pl> oraz na podstawie <http://mapy.geoportal.gov.pl>

Obszary i obiekty prawnie chronione:

W granicach gminy Zaleszany znajdują się następujące obszary i obiekty chronione na podstawie przepisów odrębnych z zakresu ochrony przyrody. Są to:

- Obszar mający znaczenie dla Wspólnoty Dolina Dolnego Sanu (PLH180020),
- Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Puszcza Sandomierska (PLB180005),
- Obszar mający znaczenie dla Wspólnoty Enklawy Puszczy Sandomierskiej (PLH180055),
- drzewa uznane za pomniki przyrody (28 drzew).

Obszar mający znaczenie dla Wspólnoty Dolina Dolnego Sanu (PLH180020)

Został on ustanowiony na mocy Decyzji Komisji Europejskiej z dnia 10 stycznia 2011 r. w sprawie przyjęcia na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG czwartego zaktualizowanego wykazu terenów mających znaczenie dla

Wspólnoty składających się na kontynentalny region biogeograficzny. Na terenie gminy Zaleszany obejmuje on centralną i północną część gminy.

Znajduje się on w Kotlinie Sandomierskiej na wysokości 140-225 m n.p.m. i obejmuje najbardziej cenne przyrodniczo fragmenty doliny dolnego Sanu na odcinku Jarosław -ujście. Zasadniczymi elementami budowy doliny rzecznej są dwa poziomy terasowe holoceni i plejstoceńska. Współczesny San, pomimo regulacji, zachowuje cechy rzeki roztopowej. W dolinie dominuje krajobraz rolniczy - siedliska rolnicze zajmują ponad połowę powierzchni, jedną czwartą -siedliska łąkowe i zaroślowe, prawie jedną piątą - wody Sanu. Lasy iglaste, liściaste oraz obszary zantropogenizowane stanowią zdecydowaną mniejszość. Zidentyfikowano tu 14 typów siedlisk przyrodniczych z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej. Największe znaczenie mają: kompleks zbiorowisk przykorytowych (łęgi wierzbowe, ziołorośla i pionierska roślinność na piaszczystych odsypach i namuliskach). Istotną rolę w dolinie odgrywają także różnego typu ekstensywnie użytkowane łąki oraz liczne starorzecza z bogatą florą wodną. Na suchych łąkach i pastwiskach oraz na krawędziach erozyjnych występują ciekawe zbiorowiska kserotermiczne.

Florę i faunę cechuje znaczne bogactwo, wykazano tu 19 gatunków z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej. Występują tu istotne regionalnie populacje modraszka teleiusa, modraszka nausithousa, wydry i bolenia. W dolinie występują również takie gatunki roślin jak storczyk cuchnący, róża francuska, pięciornik skalny, powojnik prosty, kotewka orzech wodny oraz owad: modliszka zwyczajna. Wody Sanu i jej dopływów są siedliskiem cennych gatunków ryb z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej. Dorzecze Sanu objęte jest krajowym programem restytucji ryb wędrownych (certy, troci wędrowej, łososia i jesiotra ostronosego). Dopływy Sanu prezentują walory potencjalnych tarlisk i siedlisk wędrownych ryb prądolubnych o znaczeniu europejskim. Celem ochrony w obszarze jest zachowanie mozaiki siedliskowej charakterystycznej dla większych dolin rzecznych.

Obszar mający znaczenie dla Wspólnoty Enklawy Puszczy Sandomierskiej (PLH180055)

Obszar położony jest w centralnej części Kotliny Sandomierskiej, pokrytej w dużej mierze przez lasy. Zajmuje Równinę Tarnobrzeską oraz północną, krawędziową część Płaskowyżu Kolbuszowskiego. W obrębie gminy Zaleszany zajmuje on niewielki teren w południowej części gminy, w miejscowościach Kotowa Wola i Obojna.

Na pokrywą geologiczną tego terenu składają się utwory pochodzenia fluwialnego, fluwio-glacialnego i glacialnego, które zalegają na nieprzepuszczalnych iłach mioceni. Taki układ warstw sprzyja zachowaniu wilgotności podłoża pomimo przeprowadzonych tu melioracji. Znamienną cechą obszaru jest duży kontrast siedliskowy, występujący często pomiędzy sąsiadującymi płatami roślinności. Z jednej strony są to ekosystemy wykształcone na piaszczystym i wybitnie suchym podłożu, z drugiej zaś położone w lokalnych obniżeniach i silnie uwilgotnione. Kotlina Sandomierska jest regionem o stosunkowo dużych, jak na tą część Polski, wpływach klimatu atlantyckiego.

Celem ochrony w obszarze OZW Enklawy Puszczy Sandomierskiej jest zachowanie oraz przywrócenie do właściwego stanu ochrony siedliska suchych wrzosowisk oraz występujących w nim gatunków owadów jak pachnica dębowa, modraszek telejus, modraszek nausitous i ślaczkoń szafraniec. Na poziomie regionalnym obszar pełni również istotną rolę w ochronie siedlisk zmiennowilgotnych łąk trzęślicowych oraz niżowych i górskich świeżych łąk użytkowanych ekstensywnie, a także kumaka nizinnego.

Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Puszcza Sandomierska (PLB180005)

Aktualne granice obszaru określa Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 05.09.2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz.U.07.179.1275). W obrębie gminy Zaleszany obejmuje on niewielki fragment łąk w rejonie południowo-zachodniej granicy gminy.

Obszar leży na wysokości 145 -253 m n.p.m. i obejmuje mozaikę lasów (prawie połowa powierzchni obszaru) i terenów rolniczych uprawianych ekstensywnie (prawie jedna trzecia) z torfowiskami, wrzosowiskami, murawami i wydłami. Obszar odwadniają prawobrzeżne dopływy Wisły - rzeki Łęg i Trześniówka. Rzeka Łęg wraz z dopływami Przywrą i Zyzogą zachowały w znacznej części swój naturalny charakter.

Obszar stanowi bardzo cenną ostoję wielu gatunków ptaków. W Załączniku I Dyrektywy Ptasiej wymienione zostały gatunki występujących tu ptaków: nur rdzawoszyi, nur czarnoszyi, bąk, bączek, ślepowron, czapla biała, czapla purpurowa, bocian czarny, bocian biały, podgorzałka, trzmiełojad, kania czarna, bielik, gadożer, błotniak stawowy, orlik krzykliwy, rybołów, kobczyk, sokół wędrowny, kropiatka, zielonka, derkacz, żuraw, batalion, dubelt, rybitwa rzeczna, rybitwa białowąsa, rybitwa czarna, lelek, zimorodek, kraska, dzięcioł zielonosiwy, dzięcioł czarny, dzięcioł średni, dzięcioł białogrzbisty, lerka, świergotek polny, podróżniczek, jarzębatka, muchołówka mała, gąsiorek, ortolan, cietrzew, dzięcioł białoszyi.

Do ptaków migrujących, regularnie tu występujących, a nie wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej należą: perkoz, perkoz rdzawoszyi, gęgawa, płaskonos, gągoł, nurogęś, pustułka, kobuz, kszyc, słonka, rycyk, kulik mniejszy, kulik wielki, samotnik, turkawka, dudek, krętogłów, dzięcioł zielony, słowik szary, świerszczak, strumieniówka, brzęczka, wąsatka, srokosz, potrzuszcz.

Pomniki przyrody

Pomniki przyrody na terenie gminy Zaleszany zostały ustanowione na podstawie następujących aktów prawnych:

- Zarządzenia Nr 34 Wojewody Tarnobrzeskiego z dnia 30 grudnia 1988 r. w sprawie uznania tworów przyrody za pomniki przyrody (Dz. U. Woj. Tarnobrzeskiego Nr 1, poz. 2 z dnia 10.01.1989 r.),
- Rozporządzenia Nr 6 Wojewody Tarnobrzeskiego z dnia 28.06.1991 r. w sprawie uznania za pomnik przyrody (Dz. U. Woj. Tarnobrzeskiego Nr 9, poz. 187 z dnia 15.07.1991 r.),
- Rozporządzenia nr 2 Wojewody Tarnobrzeskiego z dnia 4 marca 1997 r. w sprawie uznania za pomnik przyrody (Dz. U. Woj. Tarnobrzeskiego Nr 5, poz. 41 z dnia 04.03.1997 r.).

Na terenie gminy Zaleszany znajduje się 20 pomników przyrody (w tym 4 grupy drzew). Zostały one przedstawione w tabeli 5.

Tabela 5. Pomniki przyrody na terenie gminy Zaleszany

lp.	gatunek	lokalizacja	obwód/wysokość
1	dąb szypułkowy	Zaleszany (w zachodnim narożniku parku podworskiego)	430 cm/22 m
2	3 jesiony wyniosłe	Zaleszany (przy wschodniej granicy parku podworskiego)	295, 340, 345 cm/21-24 m
3	2 jesiony wyniosłe	Zbydniów (park podworski w sąsiedztwie dawnej kaplicy)	295 cm/28 m 410 cm/30 m
4	buk pospolity	Zbydniów (w płd.-zach. części parku podworskiego)	290 cm/26 m
5	dąb szypułkowy	Zbydniów (w płd.-zach. części parku podworskiego w pobliżu kapliczki)	350 cm/22 m
6	2 sosny wejmutki	Zbydniów (zachodnia część parku podworskiego)	190 cm/20 m 210 cm/23 m
7	topola biała	Zbydniów (park podworski, ok. 50 m na północ od dworu)	470 cm/25,5 m
8	dąb szypułkowy	Zbydniów (przy półn.-zach. granicy parku podworskiego)	350 cm/20 m
9	dąb szypułkowy	Kotowa Wola (płd.-zach. narożnik dawnego założenia dworskiego)	320 cm/25 m
10	dąb szypułkowy	Zaleszany (na terenie plebanii)	380 cm/20 m
11	dąb szypułkowy	Zbydniów (na początku alei orzacha czarnego prowadzącej do parku podworskiego)	390 cm/25 m
12	dąb szypułkowy	Zbydniów (za zabudowaniami gospodarczymi, od strony zachodniej)	ok. 300 cm/25 m
13	dąb szypułkowy	Zbydniów (na terenie SKR)	330 cm/21 m
14	dąb szypułkowy	Zbydniów (ok. 20 m od drogi Stalowa Wola-Sandomierz)	530 cm/20 m
15	klon pospolity	Kotowa Wola (park podworski – ok. 50 m na	300 cm/22 m

		południe od budynku szkoły)	
16	dąb szypułkowy	Zbydniów (ok. 20 m od drogi Stalowa Wola-Sandomierz)	500 cm/20 m
17	dąb szypułkowy	Zbydniów (na początku alei prowadzącej do parku podworskiego)	390 cm/25 m
18	lipa drobnolistna	Kotowa Wola (park podworski, po płd. stronie dworu w sąsiedztwie boiska)	520 cm/23 m
19	6 orzechów czarnych	Zbydniów (wzdłuż drogi prowadzącej do parku podworskiego)	obwód od 100 do 300 cm
20	kasztanowiec	Turbia	obwód 325 cm

Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Zaleszany

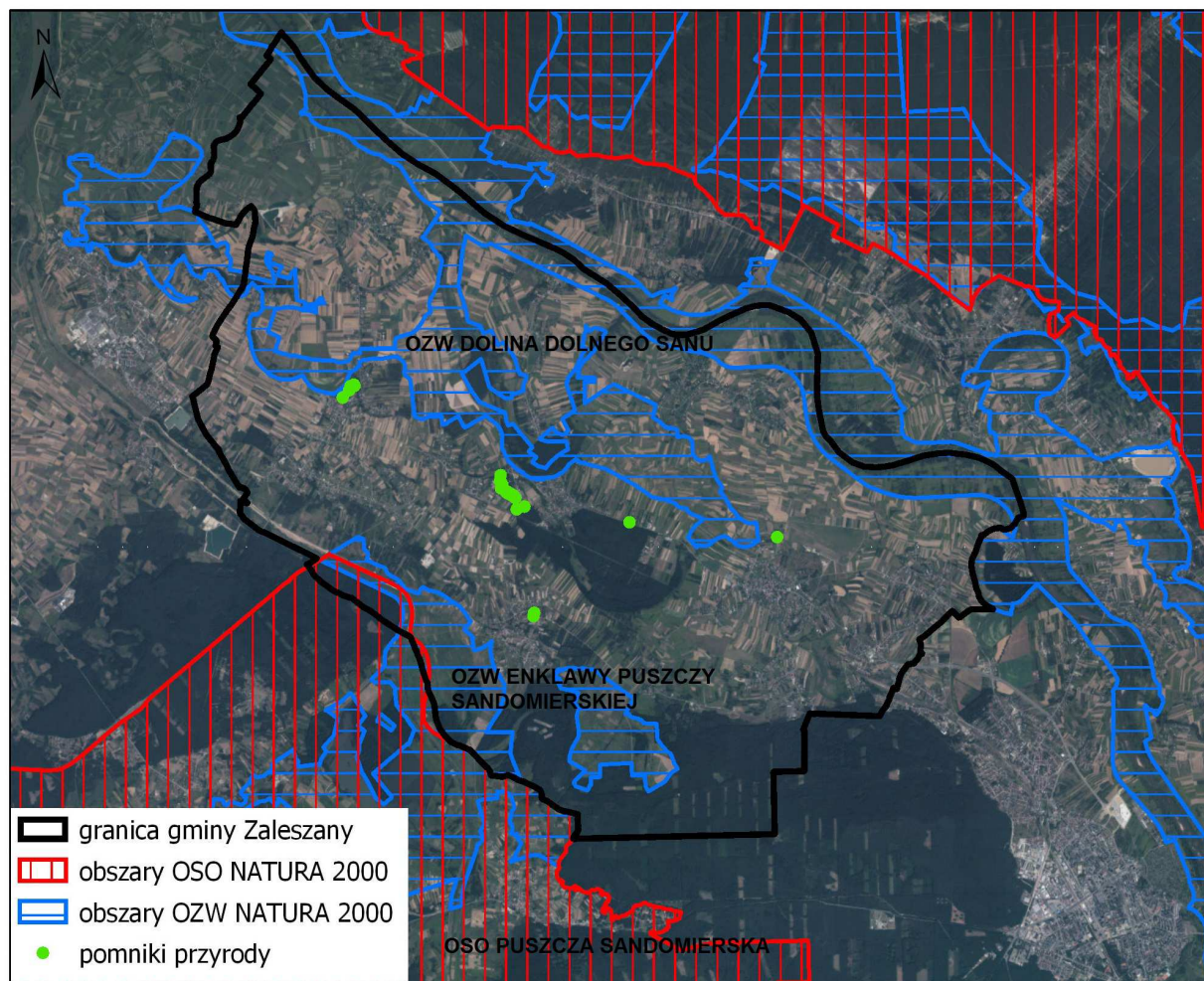

Fot. 17. Sosny wejmutki w parku podworskim w Zbydniowie

Fot. 18. Dąb szypułkowy w Zaleszanych

Rysunek 11. Obszary i obiekty przyrodnicze objęte ochroną na terenie gminy Zaleszany

źródło: opracowanie własne na podstawie <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/> oraz na podstawie <http://mapy.geoportal.gov.pl>

Charakterystyka poszczególnych ekosystemów oraz ocena ich odporności na degradację i zdolności do regeneracji:

Lasy:

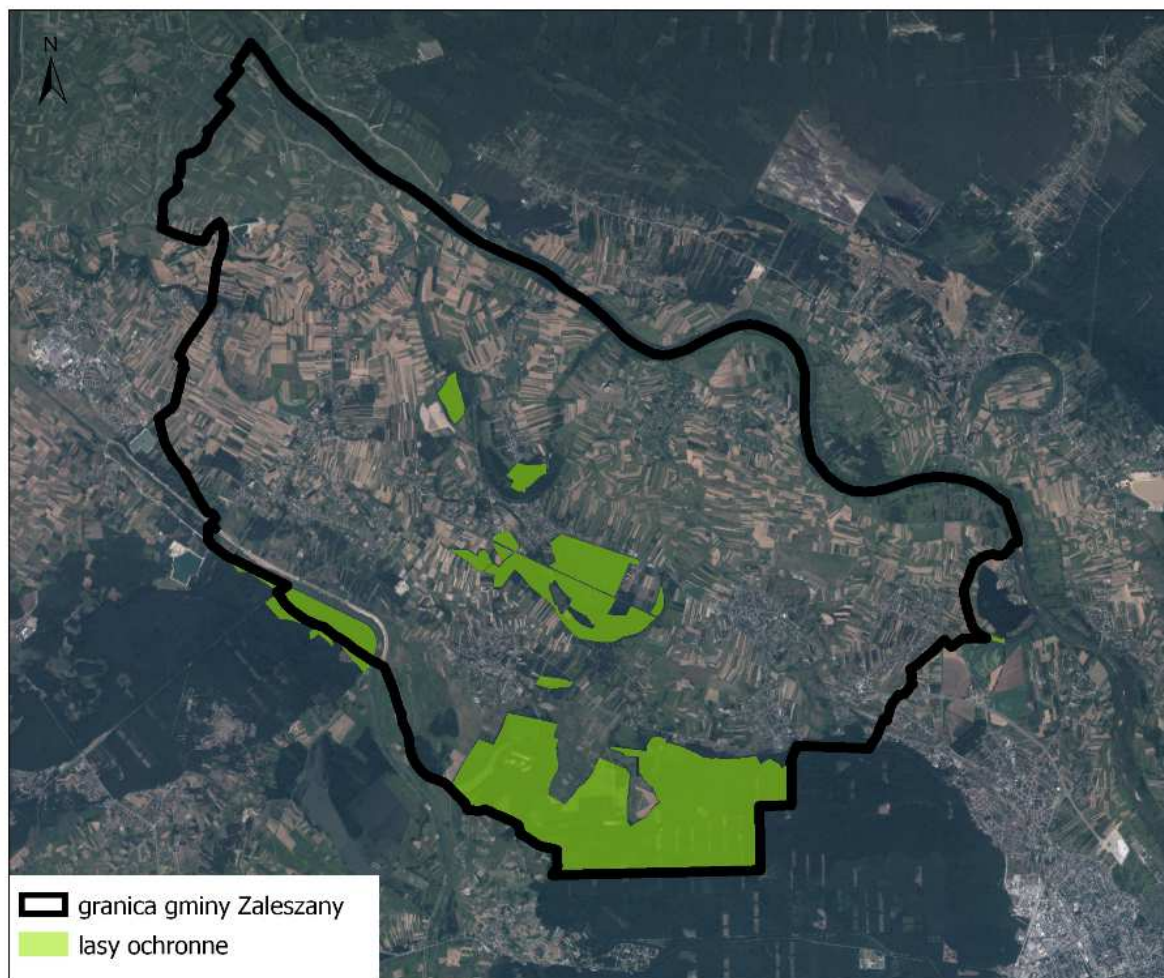
Lasy na terenie gminy Zaleszany zajmują ok. 1230 ha, co stanowi ok. 15 % jej ogólnej powierzchni. Najwięcej zalesionych terenów znajduje się w miejscowościach: Obojna (ok. 474 ha), Kotowa Wola (ok. 267 ha) i Zbydniów (ok. 241 ha). Lasy na terenie gminy stanowią resztki dawnej Puszczy Sandomierskiej, która porastała kiedyś niemal cały obszar Kotliny Sandomierskiej. W związku z działalnością osadniczą lasy zaczęto wycinać, rozpoczynając od dolin rzek Wisły, Sanu i Wisłoki.

Zdecydowanie dominują lasy należące do Skarbu Państwa. Są one administrowane przez Nadleśnictwo Rozwadów. Najczęściej występującym typem siedliskowym lasu w centralnej części gminy jest las mieszany świeży (LMŚw), gdzie dominującymi gatunkami drzewostanu są: grab, dąb bezszypułkowy, brzoza i sosna. W południowej części gminy Zaleszany, w miejscowości Obojna, najczęściej występującymi typami siedliskowymi lasu są z kolei siedliska bagienny: bór mieszany bagienny (BMb), w którym dominującym gatunkiem drzewostanu jest sosna oraz ols (OL), gdzie dominuje olsza czarna. Wśród lasów występujących w południowej części miejscowości Kotowa Wola najczęściej występującym typem siedliskowym lasu jest las wilgotny (LW), gdzie gatunkiem dominującym jest brzoza.

Odporność na degradację i zdolność do regeneracji drzewostanów zależna jest od ich wieku, składu gatunkowego i występujących presji. Lasy na terenie gminy położone są poza zasięgiem oddziaływania zakładów przemysłowych.

Na terenie gminy Zaleszany występują lasy ochronne, których status wynika z położenia w odległości mniejszej niż 10 kilometrów od granic administracyjnych miasta Stalowa Wola (zgodnie z art. 15 pkt 7 lit. a ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach w granicach administracyjnych miast i w odległości do 10 km od granic administracyjnych miast liczących ponad 50 tys. mieszkańców). Ich przestrzenne rozmieszczenie zostało przedstawione na rysunku 12.

Rysunek 12. Lasy ochronne na terenie gminy Zaleszany

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych o Lasach

Ekosystemy łąkowe i pastwiska, zadrzewienia i nieużytki o cechach naturalnych:

Poza terenami leśnymi, najwyższe wartości przyrodnicze reprezentują łąki, pastwiska oraz nieużytki, które razem zajmują ok. 19,6% powierzchni gminy Zaleszany. Wynika to przede wszystkim z ich stosunkowo ekstensywnego użytkowania i wysokiego zróżnicowania gatunkowego. Urozmaicone zadrzewieniami i zakrzewieniami, położone w zdecydowanej większości w sąsiedztwie doliny Sanu i Starego Sanu oraz na podmokłych terenach w południowej części gminy w sąsiedztwie doliny rzeki Łęg, tworzą lokalnie bardzo ważne dla zwierząt płaty ekologiczne.

Biorąc pod uwagę stopień uwilgotnienia podłoża, nie są to łąki podmokłe, co czyni je korzystnymi do wspomnianej hodowli. Pod tym względem najlepsze warunki występują w Majdanie Zbydniowskim i Kotowej Woli, w których użytki zielone zajmują ok. 20% ogólnej powierzchni.

Ekosystemy łąkowe z zadrzewieniami cechują się dobrymi zdolnościami regeneracyjnymi, wykazując się też wysoką odpornością na degradację. Sprzyja temu również fakt, iż duża część trwałych użytków zielonych na terenie gminy jest położona na stosunkowo dobrych glebach (kompleks przydatności rolniczej 2z).

Należy pamiętać, że przeznaczanie łąk na grunty rolne lub inne formy zagospodarowania doprowadza do całkowitego zniszczenia półnaturalnej szaty roślinnej, a więc sytuacji, w której regeneracja jest bardzo trudna. Podobnie w przypadku zaniechania koszenia czy wypasu, zbiorowiska te, na skutek naturalnej sukcesji, mogą zatracić swoje właściwości przyrodnicze.

Fot. 19. Trwałe użytki zielone w rejonie doliny Sanu

Obszary mokradłowe:

Występują one na terenie gminy głównie w pobliżu ekosystemów łąkowych w północnej i południowej części gminy, w przegłębieniach dolin, cieków oraz obniżeniach wytopiskowych. Na terenach tych występuje roślinność bagienna i torfowiskowa. Są to najbardziej naturalne stanowiska roślinne na terenie gminy. Pełnią one funkcje zbiorników małej retencji, charakteryzują się dużą różnorodnością biologiczną i dlatego należy je chronić przed zmianą użytkowania.

Pola uprawne:

Największe areale gruntów uprawnych znajdują się w północno-zachodniej i północno-wschodniej części gminy. Ich łączna powierzchnia razem z sadami wynosi ok. 4217 ha. Według danych GUS w 2010 r. powierzchnia zasiewów wyniosła 1 708,44 ha, z czego zdecydowaną większość (ok. 1 200 ha) stanowiły zboża. Uprawy te charakteryzują się niską różnorodnością biologiczną.

Funkcja środowiskowa pól uprawnych na terenie gminy Zaleszany wynika z aktywności biologicznej i bezpośredniego sąsiedztwa ze strukturami przyrodniczymi wyższego rzędu tj. łąkami o cechach naturalnych, nieużytkami, zadrzewieniami i lasami. Stanowią one niejako uzupełnienie i bufor dla środowisk o wyższej randze przyrodniczej. W aspekcie odporności na degradację i zdolności do regeneracji, pola uprawne są ogniwem niezwykle słabym. Decyduje o tym przede wszystkim bardzo ograniczony skład gatunkowy – zazwyczaj jeden gatunek. Monokultury rolne są narażone na infekcje grzybowe i bakteryjne, spustoszenie na uprawach mogą czynić szkodniki owadzie. Stąd wynika potrzeba stosowania środków ochrony roślin.

Zieleń terenów zurbanizowanych:

Zieleń towarzysząca zabudowie jest zróżnicowana, zależy od jej lokalizacji, charakteru oraz zagospodarowania działki. Na niektórych, szczególnie większych posesjach zbiorowiska roślinne mają charakter typowo ozdobny, dominują tu trawniki, krzewy i drzewa często gatunków introdukowanych, oraz byliny kwitnące (poszczególne gatunki dobierane są na podstawie wyglądu, a ich nadrzędną funkcją jest poprawa estetyki). Ogrody przydomowe są najczęściej nieznacznych rozmiarów.

Udział terenów zieleni publicznej w gminie jest stosunkowo niewielki. Należy do nich zaliczyć przede wszystkim parki podworskie w Zaleszanych, Zbydniowie i Kotowej Woli, a także ogródki działkowe w Kępiu Zaleszańskim.

W aspekcie odporności na degradację i zdolności do regeneracji tereny zurbanizowane są przestrzeniami problemowymi, dla których trudno jest jednoznacznie określić analizowane cechy środowiska. W przypadku zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej udział powierzchni biologicznie czynnej jest stosunkowo wysoki, dlatego też powstałe tam środowiska funkcjonują prawidłowo. W przypadku terenów zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i produkcyjno-usługowej odporność terenów zieleni na degradację jest nieco niższa, głównie ze względu na większą intensyfikację zagospodarowania obszaru. Należy przy tym pamiętać, że odporność zieleni terenów zurbanizowanych na degradację i zdolność do regeneracji w dużym stopniu jest kształtowana przez człowieka np. poprzez dobór gatunków, czy zabiegi pielęgnacyjno-porządkowe. Warto zauważyć, iż dzięki ograniczonej „inwazyjności” zabudowy, struktury zieleni jej towarzyszącej pozostają w więzi ekologicznej z otaczającymi terenem tj. lasami, zadrzewieniami, polami, łąkami i nieużytkami.

Świat roślinny i zwierzęcy:

Flora zbiorowisk, szczególnie wodnych, bagiennych i torfowiskowych jest niezwykle bogata. Stwierdzono tu występowanie wielu gatunków roślin chronionych objętych ochroną ścisłą i częściową, z listy gatunków roślin podlegających ochronie gatunkowej, do których należy zaliczyć przede wszystkim takie rośliny jak: grąźel żółty, grzebienie białe, zespół turzycy bagiennej, storczyk, widłak jałowcowaty, widłak torfowy, salwina pływająca, kotewka (jadalny orzech wodny), odmiany rosiczki.

Różnorodność szaty roślinnej, sprzyja występowaniu dużej liczby gatunków zwierząt. Występują tu: dziki, lisy, piżmaki, kuny, sarny, jelenie. Na terenach otwartych występuje zwierzyna drobna: bażanty, zające, kuropatwy. Do cenniejszych gatunków zwierząt występujących na gminy powiatu możemy zaliczyć: bobry, borsuki, jenoty, bociany czarne i białe, daniela, orzesznicę, krogulca, dzięcioła czarnego, nietoperze (kilka gatunków), przechodnio łosia. Stwierdzono tu występowanie 4 gatunków zwierząt, które z uwagi na swoją rzadkość znalazły się na „Czerwonej Liście Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce” (Głowaciński 2002). Są to głuszec, bocian czarny, orzeł bielik –zaklasyfikowane jako krytycznie zagrożone oraz wilk zakwalifikowany jako bliski zagrożeniu. Na uwagę zasługuje również bardzo rzadko spotykana w Polsce modliszka. Puszcza Sandomierska jest obecnie jedynym w kraju zwartym obszarem występowania modliszki.

Główne źródła zagrożeń środowiska:

Zagrożenia dla wód powierzchniowych i podziemnych:

- odprowadzanie ścieków komunalnych do wód powierzchniowych bądź gromadzenie ich w nieszczelnych zbiornikach,
- niewłaściwe składowanie obornika i gnojowicy na terenach wiejskich,
- zanieczyszczenia obszarowe – spływy powierzchniowe z użytków rolnych, spowodowane niewłaściwym stosowaniem nawozów sztucznych i organicznych oraz środków ochrony roślin,
- deponowanie odpadów (tzw. dzikie wysypiska) w ciekach wodnych oraz na powierzchni terenu.

Zagrożenia dla powietrza atmosferycznego:

- niska emisja – związana jest z wykorzystywaniem węgla jako głównego paliwa do wytwarzania ciepła w gospodarstwach domowych zaopatrywanych z indywidualnych systemów grzewczych,
- emisja ze źródeł komunikacyjnych – za najbardziej zagrożone należy uznać tereny w sąsiedztwie drogi krajowej nr 77.

Zagrożenia dla gleb i powierzchni terenu:

- nadmierne zakwaszenie gleb – prowadzi do obniżenia ich jakości. Sprzyjają mu czynniki antropogeniczne, takie jak: zanieczyszczenie powietrza, składowanie kwaśnych i kwasotwórczych odpadów, czy stosowanie nawozów fizjologicznie kwaśnych,

Zagrożenia dla terenów zieleni:

- nadmierna wycinka drzew w ramach pielęgnacji zieleni,
- przekształcanie terenów w sąsiedztwie dolin rzecznych, np.: pod uprawy rolne,
- presja zabudowy na obszary bezpośrednio sąsiadujące z terenami leśnymi.

Ocena stanu ochrony i użytkowania zasobów przyrodniczych oraz stanu zachowania walorów krajobrazowych, w tym krajobrazu kulturowego:

Zasoby przyrodnicze oraz wartości krajobrazowe na analizowanym obszarze są dość wysokie i dobrze zachowane. Najcenniejsze pod tym względem tereny są chronione w postaci obszarów sieci NATURA 2000. Największym walorem przyrodniczo-krajobrazowym gminy jest obecność dolin rzecznych, wzdłuż których ukształtowały się rozległe powierzchnie trwałych użytków zielonych oraz tereny leśne. Należy również zwrócić uwagę na fakt, iż zabudowa na terenie poszczególnych miejscowości ma z reguły zwarty charakter, co również pozytywnie wpływa na krajobraz.

Krajobraz kulturowy jest reprezentowany przez przede wszystkim przez obszary i obiekty zabytkowe, w tym wpisane do rejestru zabytków. Obiekty te podlegają ochronie na podstawie przepisów odrębnych z zakresu ochrony zabytków.

Wnioski:

Za podstawowe uwarunkowania przyrodnicze gminy Zaleszany należy uznać:

- obecność obszarów przyrodniczych objętych ochroną oraz wartościowych kompleksów użytków zielonych zasiedlanych przez rzadkie gatunki flory i fauny,
- wysokie walory krajobrazowe dolin rzecznych, zwłaszcza Sanu, Starego Sanu i Łęgu,
- wysoką przydatność rolnicza gleb (głównie 2 i 4 kompleks przydatności rolniczej),
- niską lesistość na terenie gminy, największe kompleksy leśne występują w jej południowej i centralnej części,
- występowanie obszarów szczególnego zagrożenia powodzią oraz narażonych na zalanie w przypadku zniszczenia lub uszkodzenia wału przeciwpowodziowego,
- stan czystości wód powierzchniowych na terenie gminy jest niezadowolający i powinien ulec w najbliższych latach poprawie.

Jako główne cele w zakresie kształtowania struktury przyrodniczej w gminie Zaleszany należy określić:

- ochronę użytków zielonych przed osuszaniem i zarastaniem prowadzącym do utraty siedlisk i zanikania tych obszarów,
- ochronę kompleksów leśnych i obszarów zadrzewień, utrzymanie oraz wzmocnienie ich ekologicznych funkcji,
- utrzymanie ciągłości ekologicznej w gminie i zapobieganie fragmentaryzacji najcenniejszych przestrzeni przyrodniczych,
- utrzymanie otwartych przestrzeni, głównie terenów rolnych i użytków zielonych, jako struktur współbudujących powiązania środowiskowe oraz krajobraz.

Jako główne cele w zakresie kształtowania krajobrazu, w tym krajobrazu kulturowego należy uznać:

- utrzymanie przestrzeni otwartych, jako struktur pozytywnie wpływających na krajobraz,
- ochronę i uzupełnianie przydrożnych alei drzew i nasadzeń przydrożnych,
- ochronę zabytkowych założeń dworsko-parkowych i pozostałych obiektów zabytkowych ujętych w rejestrze i ewidencji zabytków, a także krzyży, kapliczek, miejsc pamięci, cmentarzy i innych obiektów o wartościach kulturowych,
- propagowanie architektury regionalnej, dopasowanej do historycznej zabudowy znacznej części gminy.

ROZDZIAŁ 5

STAN DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

Rys historyczny:

Ślady osadnictwa w widłach Wisły i Sanu, a więc tereny obecnej gminy Zaleszany sięgają epoki kamienia i brązu, co potwierdzone zostało na podstawie źródeł archeologicznych – zachowanych w postaci reliktywnej ocalałych osad, cmentarzysk, skarbów, znalezisk pojedynczych przedmiotów, m.in. prehistorycznych narzędzi kamiennych epoki eolitycznej (kamiennej) znalezione na terenie Zaleszan i Kotowej Woli. Badania archeologiczne prowadzone na początku lat 60. XX w. odsłoniły na terenie dzisiejszego Zbydniowa cmentarzysko z 300 urnami oraz ślady zabudowań starożytnej osady z epoki kultury łuzycyckiej, tj. z okresu 400-200 lat p. n. e.. Ponadto podczas robót ziemnych mających na celu przygotowanie lotniska wojskowego, natrafiono w Turbi na osadę z epoki brązu, okresu rzymskiego.

Warunki naturalne północnej części Kotliny Sandomierskiej (m.in. stopień zalesienia) sprzyjały rozwojowi osadnictwa, umożliwiając pozyskiwanie pożywienia i budulca oraz dając poczucie bezpieczeństwa. Ważnym czynnikiem stanowiącym o atrakcyjności tych terenów była także bliskość rzek, będących źródłem wody, ryb oraz stanowiących drogi komunikacyjne. Od czasów starożytnych krzyżowały się tu dwa szlaki handlowe o dużym znaczeniu: tzw. „ruski” (łączyący północ dzisiejszej Polski z Morzem Czarnym; komory celne wzdłuż tego traktu znajdowały się w Gorzycach i Turbi) oraz „lubelski”. Lokalizacja wsi nad dużą rzeką oraz na skraju Puszczy Sandomierskiej dawała mieszkańcom możliwość utrzymania się z rybołówstwa i myślistwa.

Prawdopodobnie już od wczesnego średniowiecza, poprzez karczowanie nadrzecznych lasów łągowych, poszczególne wsie tego regionu stawały się osadami typowo rolniczymi. Rozwijało się również rzemiosło, zwłaszcza garncarstwo, obróbka metali, rogu, drewna, kości.

W połowie XV w. we wsi Zaleszany znajdował się drewniany kościół pw. św. Mikołaja (wybudowany ok. 1270 r.), a jej dziedzicem był Mikołaj Chrzęstkowski - chorąży krakowski, który otrzymał Zaleszany w posagu żony. Wieś liczyła wtedy 3 łany kmiece, 3 karczmy, 3 zagrodników i folwark rycerski. W roku 1578 w posiadanie Zaleszan wszedł Jan Kołaczkowski. Wówczas liczyły one już sobie 18 kmieci, 4 ½ łana, 2 zagrodników z rolą, 2 komorników z bydłem, 2 komorników bez bydła i 2 rzemieślników.

W połowie XV w. Zbydniów był wsią królewską posiadającą łany kmiece, karczmy, zagrody i folwark królewski, w których dziesięcinę oddawano kościołowi w Gorzycach, a nie plebanowi kościoła św. Mikołaja w Zaleszanach. Kościół w Gorzycach od początku swego istnienia był kościołem parafialnym dla Zbydniowa, co stanowi potwierdzenie dla faktu, iż Zbydniów istniał jeszcze przed powstaniem parafii w Zaleszanach. W okresie tym istniało już także Kępie Zaleszańskie (Kampie). Do parafii w Zaleszanach od końca XVI w. należały wsie: Kotowa Wola, Motycze Szlacheckie, Skowierzyn, Majdan Zbydniowski i Zbydniów z Dzierdziówką.

Przedstawiając rys historyczny gminy należy wspomnieć także o najeździe tatarskim i szwedzkim, których świadkami byli mieszkańcy Puszczy Sandomierskiej, Zbydniowa i Zaleszan. 30 marca 1656 r. Szwedzi wyruszyli spod Niska, a następnie przez Pławo i Rozwadów, po starciach pod Zbydniowem i Zaleszanami, dotarli do Gorzyc i wsi Wrzawy, gdzie w samej nasadzie wideł Wisły i Sanu, u wzgórza Pączek, wybudowali warowny obóz. W kwietniu wojsko kierowane przez Karola Gustawa przepравиło się przez San i podążyło ku Warszawie. Najazd szwedzki przyniósł liczne zniszczenia., spłonęło wiele kościołów, dworów i wsi. Straty materialne widoczne były jeszcze kilka lat po najeździe, wsie pozostawały wyludnione, a znaczący obszar ziemi ornej leżał odłogiem. Z okresu tego do dnia dzisiejszego zachował się szaniec szwedzki w Motyczu Szlacheckim.

Kolejnym ważnym wydarzeniem w historii gminy było powstanie styczniowe z 1863 r. W pobliskich borach i lasach gromadziły się liczne oddziały powstańcze, a utworzony na granicy przez władze austriackie kordon wojskowy dokonywał aresztowań przechodzących do pobliskiego miasteczka Rozwadowa. Wielu powstańców zostało pochowanych na cmentarzach w Chwałowicach, Rozwadowie i Zaleszanach. W Zaleszanach pamięci powstańców poświęcony jest dziś pomnik.

Przed wybuchem I wojny światowej w 1914 r. panował duży niepokój. Ludzie zdawali sobie sprawę z niebezpieczeństwa. 31 lipca ogłoszono mobilizację i mężczyźni w wieku od 21 do 42 lat zaczęli znikać w regularnym wojsku, a w wieku 14-20 lat w Legionach jako ochotnicy. Z początku ofensywa rosyjska wyparła wojska austriackie. Gdy front przeszedł dalej i mieszkańcy zaczęli wracać czekały na nich oszabrowane domy, ale i krewni zza Wisły, którzy przyszli z rosyjskim wojskiem. Jednak z końcem września Rosjanie wycofali się za San, czemu znów towarzyszyła nieprzerwana kanonada, ponieważ front zatrzymał się na Sanie na miesiąc. Wojska inżynieryjne zaczęły przystosowywać okolice do potrzeb wojny. Zaczęto kłaść nawierzchnię, a przez San przerzucono szeroki most w Czekaju, a następny w Skowieszynie, 2 w Gorzycach na Łęgu, kolejny w Dąbrowie, a w Zalesiu kolejowy. Linia kolejowa została wybudowana w 1879 r. i biegła z Rozwadowa, dochodziła do Nadbrzezia i kierowała się na południe.

W dawnym Królestwie Polskim, a także osobno w poszczególnych częściach pozostałych zaborów zaczęły się tworzyć oddolne władze polskie. Przełom października i listopada był okresem zawiązania i aktywności Polskiej Komisji Likwidacyjnej, która stała się polskim organem zarządzającym w Galicji Zachodniej. W Tarnobrzegu oddolnie zawiązały się natomiast struktury chłopskie - Powiatowy Komitet Chłopski, który domagał się m.in. podziału majątków szlacheckich. Jednocześnie zwolniono większość wójtów, powołując na ich miejsce lokalnych mężów zaufania. Komisja w Krakowie jednak nie godziła się z Powiatowym Komitetem, zasadniczo zbywając cały ruch. Odpowiedzią władz Republiki Tarnobrzesckiej było podporządkowanie się rządowi lubelskiemu, który tworzony przez socjalistów i ludowców odpowiadał nastrojom Komitetu. Realna dwuwładza istniała w zakresie bezpieczeństwa. Przeciw grasującym bandom chłopcy zorganizowali się sami, natomiast źle przyjęli formowaną żandarmerię, często na bazie jej austriackiego, wojennego odpowiednika osobowego. Ostatecznie 1 grudnia 1918 r. wprowadzono stan wyjątkowy w Galicji. Niemalą rolę w pacyfikacji Republiki Tarnobrzesckiej miały oddziały wojskowe, podległe PKL w Krakowie.

W 1937 r. zaczęto wprowadzać w życie ideę Centralnego Okręgu Przemysłowego. Powiat tarnobrzescki, wraz ze Zbydniowem i Zaleszanami znalazł się w jego centrum. U progu niepodległości pozostawiono administrację zastaną po zaborcach, zwłaszcza na szczeblu gminnym. Wprowadzono jednak województwa, jako najwyższy stopień organizacji, a uściślenie gminnych i powiatowych granic nastąpiło dopiero wraz z reformą 1933 r. Państwo Polskie zmieniało wówczas swoją wewnętrzną organizację. Odziedziczone po Austriakach drobne gminy zniesiono, a w ich miejsce powołano większe gminy. Na terenie obecnej gminy Zaleszany w powiecie tarnobrzesckim w 1934 r. była to gmina Zbydniów, wraz z Motyczami Szlacheckimi, Kotową Wolą, Majdanem Zbydniowskim, Skowierzynem, Wólką Turebską i Zaleszanami. Z kolei Pilchów i Turbia weszły w skład gminy Charzewice.

Podczas II wojny światowej, teren między Wisłą i Sanem należał operacyjnie do armii Karpaty. Przeciw sobie Polacy mieli 14. armię Wehrmachtu. Dopiero 13 września 1939 r. armia Karpaty pod naporem wojsk hitlerowskich wycofała się na linię Sanu. Okupacja trwała do przełomu lipca i sierpnia 1944 r., do momentu przekroczenia Sanu i Wisły przez Armię Czerwoną w ramach Operacji lwowsko-sandomierskiej armii Frontu Ukraińskiego. W czasie okupacji ziemie obecnej gminy Zaleszany, przy pozostawieniu podziału administracyjnego pierwszych stopni, weszły w skład dystryktu krakowskiego Generalnej Guberni.

W chwili wyzwolenia kraju w skład gminy wchodziło 8 wsi. W wyniku nowego podziału administracyjnego kraju, z dniem 01.07.1977 r. liczba wsi wchodzących w skład Gminy została zwiększona o 3 sołectwa należące wcześniej do Gminy Charzewice: Turbia, Agatówka i Pilchów. Podział ten obowiązuje do dnia dzisiejszego.

Zabytki:

Pośród obiektów będącymi materialnymi śladami przeszłości gminy można wyróżnić następujące grupy: sakralne (kościół, kaplice przydrożne), cmentarze (parafialne w Turbi i Zaleszanach oraz wojenne w Zbydniowie), pomniki (obszar gminy był niejednokrotnie miejscem, gdzie rozgrywała się historia narodowa, również o znaczeniu ponadlokalnym), obiekty dworskie (w Zbydniowie, Kotowej Woli, Turbi i Zaleszanach) oraz zabudowę folwarczną (związana z obiektami dworskimi).

Przeszłość historyczną opisywanych terenów dokumentują stanowiska archeologiczne oraz obiekty zabytkowe. Na terenie gminy występują obiekty i obszary wpisane do Rejestru Zabytków Województwa Podkarpackiego. Są to:

- cmentarz parafialny w Turbi (nr rej. A- 656 z dnia 19. 10. 1989 r.),
- zespół kościoła parafii p.w. Św. Leonarda w Turbi – kościół, dzwonnica, Plebania, cmentarz przykościelny (nr rej. A – 525 z dnia 22.04.1991 r.),
- kościół parafii p.w. Św. Mikołaja Biskupa w Zaleszanach (nr rej. A -524 z dnia 08.04.1981 r.)
- ogrodzenie kościoła parafii p.w. Św. Mikołaja Biskupa w Zaleszanach (nr rej. A -524 z dnia 08.04.1981 r.),
- cmentarz przykościelny w Zaleszanach (nr rej. A -524 z dnia 08.04.1981 r.),
- cmentarz parafialny w Zaleszanach (nr rej. A- 655 z dnia 01. 03. 1993 r.),
- kaplica grobowa Horodyńskich w Zaleszanach (nr rej. A – 655 z dnia 01.03.1993 r.),
- Dwór Horodyńskich w Kotowej Woli (nr rej. A- 120 z dnia 14.06.1977 r.),
- kaplica przydrożna w Dzierdziejówce (nr rej. A – 193 z dnia 16.03.2007 r.),
- zespół dworski w Zbydniowie: Dwór Horodyńskich ,oranżeria dworska, park dworski, gorzelnia dworska, (nr rej. A - 241 z dnia 8.02.1978 r.),
- cmentarz wojenny w Zbydniowie (nr rej. A - 398 z dnia 19.10.1989 r.),
- cmentarz wojenny w Zbydniowie – Karczmiska (nr rej. A - 397 z dnia 19.10.1989 r.),

Fot. 20. Kościół parafii p.w. Św. Mikołaja Biskupa w Zaleszanach

Fot. 21. Kościół i dzwonnica parafii p.w. Św. Leonarda w Turbi

Fot. 22. Kapliczka przydrożna w Dzierdziejówce

Fot. 23. Dwór Horodyńskich w Kotowej Woli

Fot. 24. Kapliczka grobowa Horodyńskich na cmentarzu w Zaleszanych

Fot. 25. Dwór Horodyńskich w Zbydniowie

Fot. 26. Oranżeria dworska w Zbydniowie

Na terenie gminy Zaleszany występują ponadto następujące obiekty nieruchome ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków:

- kapliczka z pocz. XX w. w Dzierdziówce,
- dwór Horodyńskich w Kotowej Woli (wpisany również do rejestru zabytków nieruchomych),
- założenie obronne „Okop szwedzki” w Motyczu Szlacheckim z XVII w. (wpisane również do rejestru zabytków archeologicznych),
- kościół parafialny p.w. Św. Leonarda w Turbi (wpisany również do rejestru zabytków nieruchomych),
- dzwonnica przy kościele parafialnym p.w. Św. Leonarda w Turbi (wpisana również do rejestru zabytków nieruchomych),
- plebania przy kościele parafialnym p.w. Św. Leonarda w Turbi (wpisana również do rejestru zabytków nieruchomych),
- kapliczka z figurą Św. Floriana z XIX w. w Turbi,
- chałupa z XIX w. w Turbi,
- kościół parafialny p.w. Św. Mikołaja Biskupa w Zaleszanych (wpisany również do rejestru zabytków nieruchomych),
- kapliczka z figurą Św. Floriana z XIX w. w Zaleszanych,
- dwór Horodyńskich w Zbydniowie z XIX w. (wpisany również do rejestru zabytków nieruchomych),
- dawna oranżeria dworska w Zbydniowie z XIX w. (wpisana również do rejestru zabytków nieruchomych),
- oranżeria w zespole dworskim w Zbydniowie z 2 poł. XIX w. (wpisana również do rejestru zabytków nieruchomych).

Obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków są jednocześnie obiektami będącymi w gminnej ewidencji zabytków. Poniżej przedstawiono wykaz wszystkich obiektów włączonych do gminnej ewidencji zabytków.

Tabela 6. Obiekty znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków

lp.	obiekt, okres powstania	miejsowość
1	<i>Cmentarz przykościelny, 1751 r.*</i>	Turbia
2	Krzyż żeliwny, 1907 r.	
3	<i>Kościół parafialny pw. św. Leonarda, 1922 r.*</i>	
4	<i>Plebania, lata 20-te XIX w.*</i>	
5	<i>Cmentarz parafialny (najstarsza część), 4 ćw. XVIII w.*</i>	
6	<i>Dzwonnica, 1 ćw. XX w.*</i>	
7	Kaplica Św. Floriana, XIX w.	
8	Pomnik ks. St. Stojałowskiego, 1912 r.	
9	Dwór, koniec XIX w.	
10	Gorzelnia dworska, przełom XIX i XX w.	
11	Czworak, koniec XIX w.	
12	<i>Kościół parafii p.w. Św. Mikołaja Biskupa, 1904-1906 r.*</i>	Zaleszany
13	<i>Ogrodzenie kościoła, 1904-1906 r.*</i>	
14	Pomnik Tadeusza Kościuszki, 1917 r.	
15	<i>Cmentarz przykościelny, 1 poł. XIV w.*</i>	
16	<i>Cmentarz parafialny (najstarsza część), 1785 r.*</i>	
17	<i>Kaplica grobowa Horodyńskich, 2 poł. XIX w.*</i>	
18	Dwór, przełom XIX i XX w.	
19	Park dworski, XIX w.	
20	Kaplica Św. Floriana, 1 poł. XIX w.	
21	Gorzelnia dworska, 1907 r.	
22	Kapliczka wnękowa, II poł. XIX w.	Skowierzyn
23	Pomnik ku czci poległych 1914-1920 r., 1920r.	Motycze Szlacheckie
24	Kaplica, koniec XIX w.	Majdan Zbydniowski
25	Figura MP Niepokalanie Poczętej, przełom XIX i XX w.	
26	Kaplica św. Jana Nepomucena, 1 ćw. XIX w.	
27	Dom ludowy, 1929 r.	Kotowa Wola
28	Figura MP Niepokalanie Poczętej, po 1920 r.	
29	Kuźnia, początek XX w.	
30	Kaplica, koniec XIX w.	
31	Pozostałości parku dworskiego, przełom XVIII i XIX w.	
32	<i>Dwór, przełom XIX i XX w.*</i>	Dzierdziówka
33	Figura MP Niepokalanie Poczętej, 1921 r.	
34	Kaplica, początek XX w.	
35	<i>Kaplica przydrożna, przełom XIX i XX w.*</i>	Zbydniów
36	<i>Dwór, przełom XVIII i XIX w.*</i>	
37	<i>Oranżeria dworska, XIX w.*</i>	
38	<i>Park dworski, przełom XVIII i XIX w.*</i>	
39	<i>Gorzelnia dworska, XIX w.*</i>	
40	Mur ogrodzenia części gospodarczej w zespole dworskim, XIX w.	
41	Karczma dworska, przełom XVIII i XIX w.	

42	Figura Matki Boskiej z Dzieciątkiem, początek XX w.
43	Budynek stacji kolejowej, 4 ćw. XIX w.
44	Cmentarz wojenny, 1915 r.*
45	Cmentarz wojenny (Karczmiska), 1915 r.*
46	Cmentarz wojenny, 1914-1915 r.

źródło: opracowanie własne na podstawie Gminnej Ewidencji Zabytków
*obiekty wpisane do Rejestru Zabytków Województwa Podkarpackiego

Fot. 27. Dwór w Zaleszanych z XIX/WW w.

Fot. 28. Gorzelnia dworska w Zaleszanych z 1907 r.

W Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Zaleszany na lata 2016-2019 (Zaleszany, 2016) dokonano oceny stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Stan zachowania obiektów zabytkowych uznano za niezadowalający, głównie ze względu na ich zły stan techniczny. W przedmiotowym Programie określono priorytety i kierunki działań ochrony zabytków w gminie. Najważniejsze z nich to:

- prace remontowo-konserwatorskie obiektów stanowiących własność gminy (w ramach opracowanego planu remontów),
- starania o pozyskanie środków spoza budżetu na rewaloryzację zabytków należących do gminy,
- rewaloryzacja zabytkowych terenów zieleni – parków, cmentarzy, terenów nieistniejących cmentarzy,
- ochrona historycznych nazw miejscowości, przysiółków, miejsc, obiektów, oraz nazw geograficznych, za pomocą jednolitego wzoru tablic,
- kompleksowa ochrona wszystkich elementów krajobrazu kulturowego,
- aktualizowanie gminnej ewidencji zabytków,
- wpisanie grobowca pomordowanych w tgz. „Nocy Kupały” w Zbydniowie do ewidencji zabytków jako miejsce pamięci,
- wypełnianie zabudową wolnych działek budowlanych w obszarach miejscowości zabudową zgodną z kompozycją przestrzenną miejscowego układu.

Oprócz wyżej wymienionych obiektów w gminnej ewidencji zabytków, na terenie gminy występują stanowiska archeologiczne. Obszar gminy Zaleszany został rozpoznany w ramach AZP – Archeologicznego Zdjęcia Polski (arkusze AZP: 89-75, 90-75, 90-76, 91-75, 91-76).

Dwa stanowiska archeologiczne na terenie gminy Zaleszany znajdują się w rejestrze zabytków archeologicznych. Są to: osada z epoki żelaza w Turbi o numerze: C-36 z dnia 08.12.1969 r. oraz fortyfikacje ziemne w Motyczach Szlacheckich z XVII w pod numerem: C-6 z dnia 01. 10. 2009 r. W wojewódzkiej ewidencji zabytków ujęto 175 stanowisk archeologicznych. Zostały one przedstawione w tabeli 6. Część z nich jest znana z kwerendy i jest niezlokalizowana w terenie (stosowna adnotacja w tabeli 7).

Tabela 7. Wykaz stanowisk archeologicznych na terenie gminy Zaleszany

Nazwa arkusza AZP	Numer stanowiska na arkuszu AZP	Obręb ewidencyjny	Uwagi
AZP 90-75	1	Zaleszany	stanowisko znane z kwerendy, niezlokalizowane w terenie
AZP 90-75	2	Zaleszany	stanowisko znane z kwerendy, niezlokalizowane w terenie
AZP 90-75	3	Zaleszany	stanowisko znane z kwerendy, niezlokalizowane w terenie
AZP 90-75	4	Zaleszany	stanowisko znane z kwerendy, niezlokalizowane w terenie
AZP 90-75	5	Zbydniów	stanowisko znane z kwerendy, niezlokalizowane w terenie
AZP 90-75	6	Motycze Szlacheckie	rej. zab. nr C-6 z dnia 1.10.2009 r.
AZP 90-75	7	Zaleszany	stanowisko znane z kwerendy, niezlokalizowane w terenie
AZP 90-75	8	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	10	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	13	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	14	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	15	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	16	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	17	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	18	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	19	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	20	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	21	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	22	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	23	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	24	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	25	Motycze Szlacheckie	
AZP 90-75	28	Zaleszany	
AZP 90-75	29	Zaleszany	
AZP 90-75	30	Zaleszany	
AZP 90-75	31	Zaleszany	
AZP 90-75	32	Zaleszany	
AZP 90-75	33	Zaleszany	
AZP 90-75	34	Zaleszany	
AZP 90-75	35	Zaleszany	
AZP 90-75	36	Zaleszany	
AZP 90-75	37	Zaleszany	
AZP 90-75	38	Zaleszany	
AZP 90-75	39	Zaleszany	
AZP 90-75	40	Zaleszany	
AZP 90-75	41	Zaleszany	

AZP 90-75	42	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	43	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	55	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	56	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	57	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	58	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	59	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	60	Zaleszany	
AZP 90-75	61	Zaleszany	
AZP 90-75	74	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	75	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	76	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	77	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	78	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	79	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	80	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	81	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	82	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	83	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	84	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	85	Zbydniów	
AZP 90-75	86	Zbydniów	
AZP 90-75	87	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	88	Zaleszany	
AZP 90-75	89	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	90	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	91	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	92	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	93	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	94	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	95	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	96	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	97	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	98	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	99	Zbydniów	
AZP 90-75	100	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	101	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	102	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	103	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	104	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	105	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	106	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	107	Kotowa Wola	
AZP 90-75	108	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	109	Kępie Zaleszańskie	

AZP 90-75	110	Kępie Zaleszańskie	
AZP 90-75	111	Kotowa Wola	
AZP 90-75	112	Kotowa Wola	
AZP 90-75	113	Zbydniów	
AZP 90-75	114	Kotowa Wola	
AZP 90-75	115	Zbydniów	
AZP 90-75	116	Zbydniów	
AZP 90-75	117	Zbydniów	
AZP 90-75	118	Zbydniów	
AZP 90-75	119	Zbydniów	
AZP 90-75	120	Zbydniów	
AZP 90-75	121	Zbydniów	
AZP 90-75	122	Zbydniów	
AZP 90-75	123	Zbydniów	
AZP 90-75	124	Zbydniów	
AZP 90-75	125	Zbydniów	
AZP 90-75	126	Zbydniów	
AZP 90-75	127	Zbydniów	
AZP 90-75	128	Zaleszany	
AZP 90-75	129	Zaleszany	
AZP 90-75	130	Zaleszany	
AZP 90-75	131	Zaleszany	
AZP 90-75	132	Skowierzyn	
AZP 90-75	133	Kotowa Wola	
AZP 90-75	134	Zbydniów	
AZP 90-75	135	Zaleszany	stanowisko znane z kwerendy, niezlokalizowane w terenie
AZP 90-75	136	Zaleszany	stanowisko znane z kwerendy, niezlokalizowane w terenie
AZP 90-76	3	Zbydniów	
AZP 90-76	4	Zbydniów	
AZP 90-76	5	Zbydniów	
AZP 90-76	6	Zbydniów	
AZP 90-76	7	Zbydniów	
AZP 90-76	8	Zbydniów	
AZP 90-76	9	Zbydniów/Turbia	
AZP 90-76	10	Turbia	
AZP 90-76	11	Turbia	
AZP 90-76	12	Turbia	
AZP 90-76	13	Turbia	
AZP 90-76	14	Turbia	
AZP 90-76	15	Turbia	rej. zab. nr C-36 z dnia 8.12.1969 r.
AZP 90-76	35	Majdan Zbydniowski	
AZP 91-75	1	Kotowa Wola	stanowisko znane z kwerendy, niezlokalizowane w terenie

AZP 91-75	2	Kotowa Wola	stanowisko znane z kwerendy, niezlokalizowane w terenie
AZP 91-75	3	Kotowa Wola	stanowisko znane z kwerendy, niezlokalizowane w terenie
AZP 91-75	4	Kotowa Wola	stanowisko znane z kwerendy, niezlokalizowane w terenie
AZP 91-75	5	Kotowa Wola	stanowisko znane z kwerendy, niezlokalizowane w terenie
AZP 91-75	6	Kotowa Wola	stanowisko znane z kwerendy, niezlokalizowane w terenie
AZP 91-75	7	Kotowa Wola	stanowisko znane z kwerendy, niezlokalizowane w terenie
AZP 91-75	8	Kotowa Wola	
AZP 91-75	9	Kotowa Wola	
AZP 91-75	10	Kotowa Wola	
AZP 91-75	11	Kotowa Wola	
AZP 91-75	12	Kotowa Wola	
AZP 91-75	13	Kotowa Wola	
AZP 91-75	14	Kotowa Wola	
AZP 91-75	15	Kotowa Wola	
AZP 91-75	16	Kotowa Wola	
AZP 91-75	17	Kotowa Wola	
AZP 91-75	18	Kotowa Wola	
AZP 91-75	19	Kotowa Wola	
AZP 91-75	20	Kotowa Wola	
AZP 91-75	21	Kotowa Wola	
AZP 91-75	24	Kotowa Wola	
AZP 91-75	25	Kotowa Wola	
AZP 91-75	26	Kotowa Wola	
AZP 91-75	27	Kotowa Wola	
AZP 91-75	28	Kotowa Wola	
AZP 91-75	29	Kotowa Wola	
AZP 91-75	30	Kotowa Wola	
AZP 91-75	31	Kotowa Wola	
AZP 91-75	32	Kotowa Wola	
AZP 91-75	33	Kotowa Wola	
AZP 91-76	1	Pilchów	
AZP 91-76	6	Pilchów	
AZP 91-76	9	Pilchów	
AZP 91-76	10	Obojna	
AZP 91-76	11	Kotowa Wola	
AZP 91-76	12	Kotowa Wola/Obojna	
AZP 91-76	13	Obojna	
AZP 91-76	15	Obojna	
AZP 91-76	16	Obojna	
AZP 91-76	17	Obojna	

AZP 91-76	18	Obojna	
AZP 91-76	19	Pilchów	
AZP 91-76	20	Pilchów	
AZP 91-76	21	Pilchów	
AZP 91-76	22	Pilchów	
AZP 91-76	23	Pilchów	
AZP 91-76	26	Turbia	
AZP 91-76	30	Pilchów	stanowisko znane z kwerendy, niezlokalizowane w terenie
AZP 91-76	31	Pilchów	stanowisko znane z kwerendy, niezlokalizowane w terenie
AZP 91-76	32	Pilchów	stanowisko znane z kwerendy, niezlokalizowane w terenie
AZP 91-76	33	Pilchów	stanowisko znane z kwerendy, niezlokalizowane w terenie
AZP 91-76	34	Pilchów	stanowisko znane z kwerendy, niezlokalizowane w terenie

źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Przemysłu, Delegatura w Tarnobrzegu

Głównym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych występujących na terenie gminy Zaleszany są inwestycje budowlane i przemysłowe. Ponadto istotne zagrożenie dla stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w obrębie pól uprawnych stanowi głęboka orka. Wiele zagrożeń wynika z intensywnego rozwoju gospodarczego. Oprócz używania ciężkiego sprzętu rolniczego należy tu wymienić również budowę dróg, rozbudowę sieci infrastruktury technicznej i rozwój turystyki.

Charakterystyka wartości kulturowych gminy:

W przeszłości na terenie gminy Zaleszany dominowała kultura folwarczna i dworska, z dużym wpływem kultury katolickiej. Istniało tu kilka parafii oraz majątków ziemskich wyróżniających się na tle sąsiednich gmin wysokim stopniem zagospodarowania. Instytucje kościelne i dwory generowały powstawanie różnego rodzaju obiektów, przyczyniając się skutecznie do wzbogacenia krajobrazu kulturowego tego obszaru.

Podobnie jak w przypadku instytucji kościoła, posiadających pewien wkład w rozwój wartości niematerialnych, dwory miały swój odrębny udział, bowiem w tych majątkach tworzyła się kultura narodowa, gościli w nich pisarze, poeci, malarze oraz inni twórcy wzbogacający ogólne pojęcie kultury.

Obszar gminy Zaleszany to zatem teren gdzie przez wieki tworzyła się kultura będąca wynikiem mieszania się wpływów kościoła, kultury dworskiej oraz masowej kultury wiejskiej. Te trzy elementy składają się na dzisiejszy obraz gminy, gdzie w sposób szczególny wszystkie te trzy elementy pod wpływem różnych czynników zewnętrznych, stały się współistniejącą bez kolizji całością.

Spośród obiektów będących materialnymi śladami przeszłości gminy, najważniejszą rolę odgrywają obiekty sakralne. Na terenie gminy Zaleszany znajdują się 2 kościoły – w Turbi i Zaleszanach. Nie noszą one zbyt wielkich wartości historycznych, ponieważ pochodzą z XX w. Nie mniej jednak, ze względu na wysokie walory architektoniczne, zostały one wpisane do rejestru zabytków.

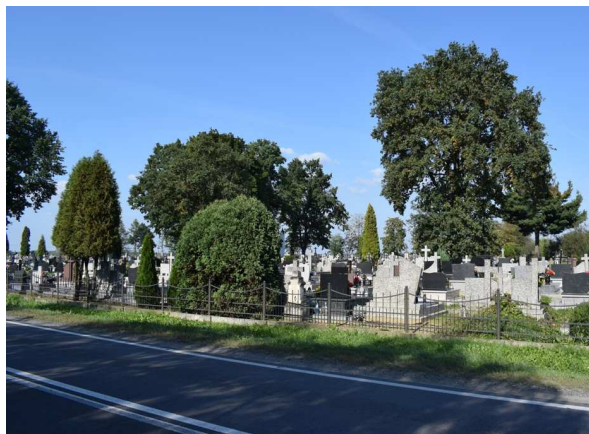
Istotne dziedzictwo kulturowe gminy stanowią również zabytkowe cmentarze, wymowne ślady przeszłości i historii. Na terenie gminy występują 2 rodzaje zabytków o charakterze funeralnym. Pierwszy z nich to cmentarz parafialny w Turbi i Zaleszanach. W przypadku cmentarza Zaleszańskiego jego najstarsza część pochodzi z 1785 r. Cmentarz jest pełen zabytkowych nagrobków o różnej, niekiedy wysokiej wartości artystycznej, zaś jego punktem centralnym jest zabytkowa kaplica grobowa rodziny Horodyńskich. Drugim

cmentarzem cennym kulturowo jest cmentarz w Turbi, w którym również znajduje się wiele cennych obiektów architektury cmentarnej.

Drugą grupę stanowią cmentarze wojenne zlokalizowane na terenie wsi Zbydniów. Wszystkie pochodzą z okresu I wojny światowej upamiętniając krwawe walki, jakie miały miejsce w rozlewiskach Sanu.

Fot 29. Cmentarz wojenny w Zbydniowie z 1915 r.

Fot. 30. Cmentarz parafialny w Zaleszanych

Istotnym elementem krajobrazu kulturowego gminy są liczne kapliczki i krzyże przydrożne. Pochodzą one z XIX w. lub z przełomu XIX/XX w. Kapliczki znajdują się na terenach wsi: Turbia, Zaleszany, Motycze Szlacheckie, Majdan Zbydniowski, Kotowa Wola, Dzierdziówka. Do grona związanych ze sferą sacrum zalicza się również figurki poświęcone różnym Świętym, które znajdują się na terenach wsi: Motycze Szlacheckie, Kotowa Wola, Dzierdziówka, Zbydniów.

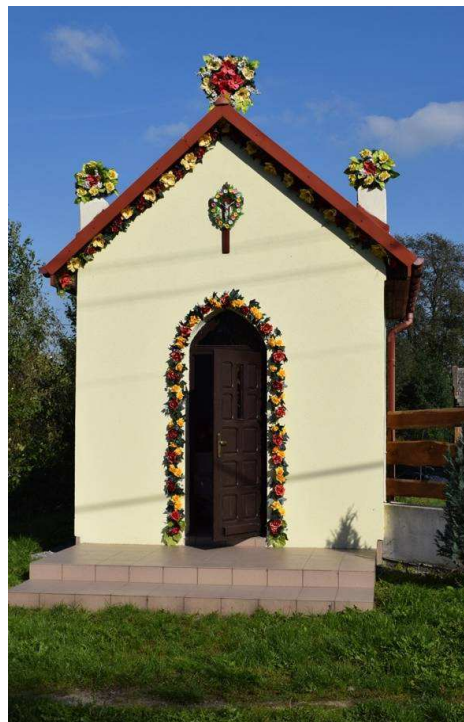
Fot 31. Figura MB Niepokalanie Poczętej w Kotowej Woli

Fot. 32. Kaplica Św. Floriana w Turbi

Fot. 33. Figura MB z Dzieciątkiem w Zbydniowie

Fot. 34. Kaplica w Kotowej Woli

Jako że obszar gminy Zaleszany niejednokrotnie był miejscem, w którym rozgrywała się historia narodowa, często w znaczeniu ponadlokalnym, na jej terenie powstały 3 pomniki o wysokich wartościach kulturowych. Pierwszy z nich znajduje się w Skowierzynie i upamiętnia poległych okresu I wojny światowej. Drugi z obiektów to pomnik Tadeusza Kościuszki w Zaleszanach. Trzeci zaś to pomnik księdza Stojałowskiego w Turbi, będący wotum pamięci i zarazem przejawem wpływu duchowieństwa na kulturę lokalną.

Fot. 35. Pomnik ku czci poległych 1914-1920 w Skowierzynie

Fot. 36. Pomnik Tadeusza Kościuszki w Zaleszanach

Na terenie gminy Zaleszany zabudowa dworsko-parkowa reprezentowana jest przez 4 obiekty dworskie: dwory w Zbydniowie i Kotowej Woli z przełomu XVIII i XIX w., dwór w Turbi z XIX w. oraz dwór w Zaleszanach z przełomu XIX i XX w. Trzy z nich posiadają w swoim otoczeniu parki (dobrze zachowane parki w Zaleszanach i Zbydniowie oraz szczątkowo zachowany park w Kotowej Woli).

Fot 37. Zabytkowy park dworski w Zbydniowie

Spśród czterech dworów będących sercami folwarków, jakie funkcjonowały na terenie gminy Zaleszany w okresie przedwojennym, w trzech przypadkach zachowała się szczątkowa towarzysząca im zabudowa folwarczna. W przypadku dworu w Turbi do zachowała się gorzelnia dworska z przełomu XIX i XX w. oraz czworak z XIX w. Zabudowę Zaleszan i funkcjonowanie tam dworu reprezentuje gorzelnia dworska z 1907 r. Szczególnie bogato reprezentowane są zabytki związane z dworem w Zbydniowie między innymi mury ogrodzenia gospodarczego z XIX w. oraz karczma dworska z przełomu XVIII i XIX w.

Ponadto przez teren gminy Zaleszany przebiega Szlak Architektury Drewnianej o znaczeniu ponadregionalnym - trasa nr IX tarnobrzesko-niżańska o łącznej długości 232 km. Przebiega ona przez następujące miejscowości: Sandomierz, Zaleszany, Radomyśl nad Sanem, Zaklików, Stalowa Wola, Nisko, Zarzecze, Ulanów, Krzeszów, Cmolas, Poręby Dymarskie, Kolbuszowa, Mielec, Sadtowa Góra, Gawłuszowice, Tarnobrzeg. W miejscowości Zaleszany występuje wiele drewnianych budynków mieszkalnych o charakterystycznej dla regionu architekturze.

Na terenie gminy nie zidentyfikowano obiektów mogących stanowić dobro kultury współczesnej.

Wnioski:

- **Na dziedzictwo kulturowe gminy Zaleszany składają się obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków. O bogatej przeszłości tego obszaru świadczą również liczne stanowiska archeologiczne.**
- **Pośród obiektów będącymi materialnymi śladami przeszłości gminy można wyróżnić następujące grupy: sakralne (kościół, kaplice przydrożne), cmentarze (parafialne w Turbi i Zaleszanach oraz wojenne w Zbydniowie), pomniki (obszar gminy był niejednokrotnie miejscem, gdzie rozgrywała się historia narodowa, również o znaczeniu ponadlokalnym), obiekty dworskie (w Zbydniowie, Kotowej Woli, Turbi i Zaleszanach) oraz zabudowę folwarczną (związaną z obiektami dworskimi).**

- **Najmocniejszą stroną dziedzictwa kulturowego są zachowane zespoły dworsko-parkowe w Zbydniowie, Kotowej Woli, Turbi i Zaleszanach oraz związana z nimi zabudowa folwarczna. Kierunki działań ochronnych powinny polegać przede wszystkim na utrzymaniu kompozycji przestrzennej poszczególnych założeń, a w szczególności zabytkowych wnętrz krajobrazowych, budowli i obiektów małej architektury, a także na zachowaniu zabytkowych budynków.**
- **Istotne dziedzictwo kulturowe gminy stanowią również zabytkowe cmentarze, wymowne ślady przeszłości i historii. Na terenie gminy są to cmentarze parafialne w Zaleszanach i Turbi oraz cmentarze wojenne w Zbydniowie. Zwłaszcza te ostatnie są w złym stanie zachowania, dlatego należy wdrożyć działania mające na celu zahamowanie ich degradacji, m.in. poprzez odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.**
- **Wiele budynków i obiektów, nie będących zabytkami, szczególnie: kapliczki i krzyże, zachowane dawne zabudowania mieszkalne i gospodarskie, współtworzy charakterystyczny, tradycyjny, krajobraz kulturowy gminy. W przypadku budynków o wartościach historycznych nie zachodzi szczególna konieczność obejmowania ich ochroną konserwatorską, ale wskazane byłoby podejmowanie działań zmierzających do ich zachowania, poprzez remonty z dopuszczeniem zmiany sposobu użytkowania na inne cele, ewentualne odtwarzanie lub realizację nowych z zachowaniem skali obiektu, regionalnych cech architektonicznych i materiałów budowlanych.**

ROZDZIAŁ 6

REKOMENDACJE I WNIOSKI ZAWARTE W AUDYCIE KRAJOBRAZOWYM LUB OKREŚLENIE PRZEZ AUDYT KRAJOBRAZOWY GRANIC KRAJOBRAZÓW PRIORYTETOWYCH

Ustawą z dnia 24 kwietnia 2015 roku o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, został wprowadzony obowiązek sporządzenia przez organy samorządu województwa audytu krajobrazowego. Dokument ten ma być sporządzany dla obszaru całego województwa nie rzadziej niż raz na 20 lat.

Audyt krajobrazowy identyfikuje krajobrazy występujące na obszarze danego województwa, wskazuje lokalizację krajobrazów priorytetowych, granice: parków kulturowych, parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu, obiektów znajdujących się na listach Światowego Dziedzictwa UNESCO, obszarów Sieci Rezerwatów Biosfery UNESCO. Ponadto audyt krajobrazowy wskazuje zagrożenia dla możliwości zachowania wartości krajobrazów priorytetowych i krajobrazów obszarów chronionych oraz rekomendacje i wnioski dotyczące ochrony tych krajobrazów, a także lokalne formy architektoniczne w obrębie krajobrazów priorytetowych.

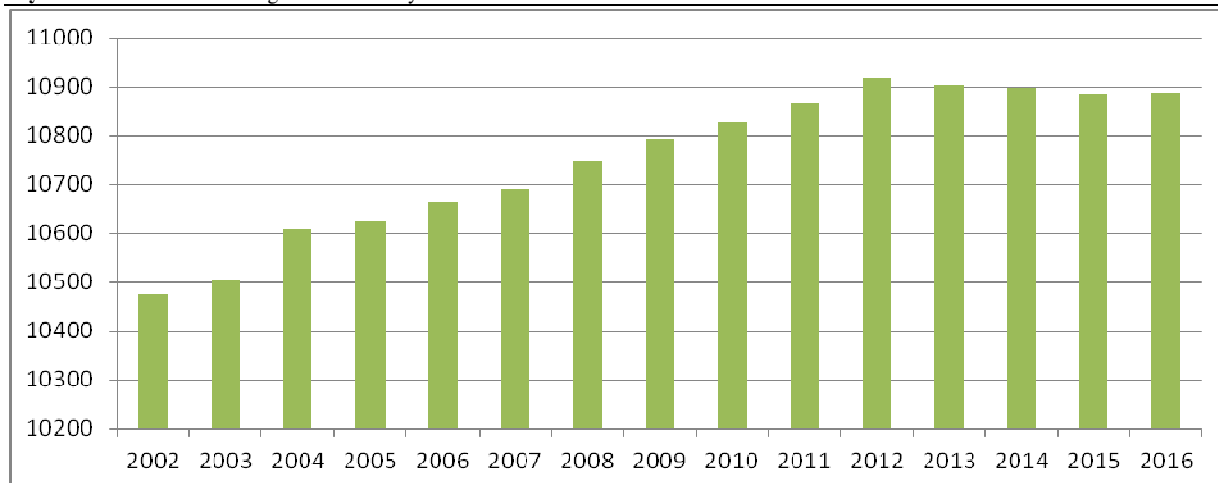
Rekomendacje i wnioski zawarte w audycie krajobrazowym lub określenia przez audyt krajobrazowy granic krajobrazów priorytetowych uwzględnia się, między innymi, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Pierwsze audyty krajobrazowe muszą zostać opracowane w terminie 3 lat od wejścia w życie ustawy, czyli do 11 września 2018 roku.

Na etapie sporządzania Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Zaleszany, prace nad audytem krajobrazowym województwa podkarpackiego nie zostały ukończone, w związku z czym rekomendacje i wnioski w nim zawarte nie są jeszcze znane.

ROZDZIAŁ 7 DEMOGRAFIA

Według danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego teren gminy Zaleszany zamieszkiwało 10 888 mieszkańców (stan na 31.12.2016 r.). W latach 2002-2016 liczba ta systematycznie się zwiększała (wykres 1). Od tego czasu zauważalna jest niewielka tendencja spadkowa. Analogiczna sytuacja ma miejsce w przypadku zmian w liczbie ludności powiatu stalowowolskiego oraz województwa podkarpackiego.

Wykres 1. Liczba ludności w gminie Zaleszany w latach 2002-2016

źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

W tabeli 8 przedstawiono liczbę mieszkańców gminy Zaleszany w podziale na sołectwa w 2007r. i 2015r. Wynika z niej, że najwięcej osób zamieszkuje na terenie sołectw: Kępie Zaleszańskie, Zbydniów i Pilchów, z kolei najmniej na terenie sołectw: Motycze Szlacheckie, Wólka Turebska i Agatówka.

Najwyższy wzrost liczby mieszkańców obserwowany jest w sołectwach Pilchów, Agatówka oraz Obojna. Są one położone w niewielkiej odległości w stosunku do Stalowej Woli i są z nią dobrze skomunikowane. Z kolei ujemny wskaźnik zmiany liczby mieszkańców odnotowano w analizowanym okresie w sołectwach: Dzierdziówka i Majdan Zbydniowski, Turbia, Motycze Szlacheckie oraz Kotowa Wola.

Tabela 8. Liczba mieszkańców gminy Zaleszany w podziale na sołectwa w 2007 r. i 2015 r.

Sołectwo	Liczba mieszkańców w latach:		Zmiana liczby mieszkańców w latach 2007-2015
	2007	2015	
Agatówka	407	445	38
Pilchów	1014	1113	99
Obojna	588	653	65
Turbia	1506	1495	-11
Zbydniów	1265	1316	51
Wólka Turebska	385	393	8
Majdan Zbydniowski	487	464	-23
Dzierdziówka	629	598	-31
Kotowa Wola	944	941	-3
Kępie Zaleszańskie	1343	1353	10
Zaleszany	1074	1083	9
Motycze Szlacheckie	250	239	-11
Skwierzyn	889	898	9

Opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Gminy Zaleszany na lata 2016-2025

Wskaźnik przyrostu naturalnego w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w gminie Zaleszany w 2015 r. wynosił - 2,2 i był wyższy niż dla powiatu stalowowolskiego (-1,1) oraz dla województwa podkarpackiego (+0,1). Wskaźnik urodzeń w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w gminie Zaleszany wynosił w 2015 roku 6,7, zaś wskaźnik zgonów – 9,13.

Od 2004 r. przyrost naturalny w gminie Zaleszany jest na ujemnym poziomie. Od 2009 r. utrzymuje się stała tendencja spadkowa. Odpowiada za to przede wszystkim wzrost wskaźnika zgonów w ostatnich latach przy względnie stałej liczbie urodzeń. Współczynnik dzietności ogólnej w gminie Zaleszany wynosił w 2015 roku 1,03 i był niższy od średniej dla województwa podkarpackiego (1,20) oraz dla kraju (1,29).

W ostatnich latach saldo migracji zagranicznych na terenie gminy Zaleszany było nieznacznie ujemne, przy czym w 2015 r. wynosiło ono 0. Przeanalizowano również dane dotyczące migracji ludności w ruchu wewnętrznym (w obrębie gminy). Dodatnie saldo migracji wewnętrznych wskazuje na to, że Gmina Zaleszany stale zwiększa liczbę osób zameldowanych na jej obszarze. Jest to informacja pozytywna sugerująca rozwój demograficzny gminy jako miejsca stwarzającego dogodne warunki do osiedlania się.

Tabela 9. Saldo migracji wewnętrznych i zewnętrznych w gminie Zaleszany w latach 2010-2015

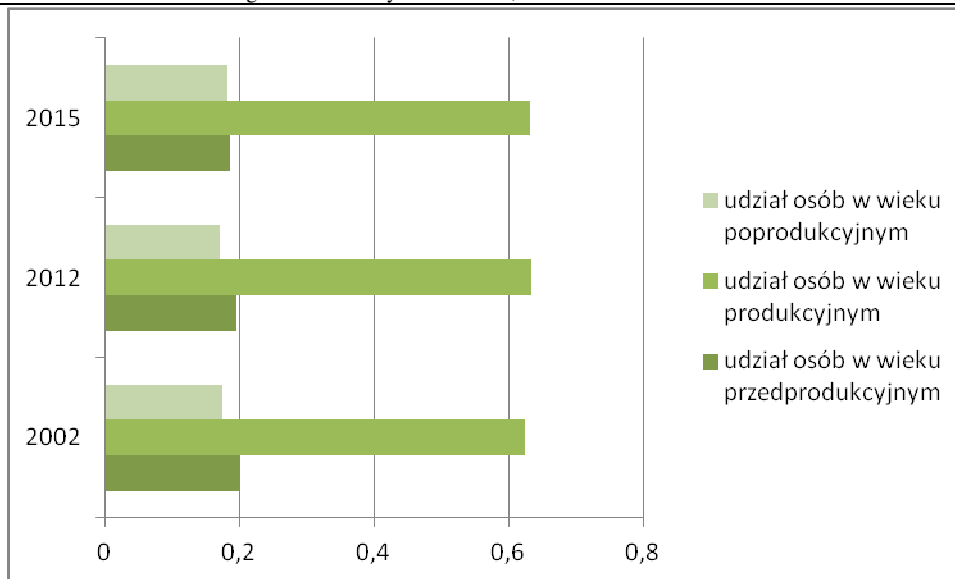
Kategoria	2010	2011	2012	2013	2014	2015
zameldowania w ruchu wewnętrznym	136	117	153	100	107	131
wymeldowania w ruchu wewnętrznym	84	96	78	92	80	94
saldo migracji wewnętrznych	52	21	75	8	27	37
zameldowania z zagranicy	7	2	2	1	0	0
wymeldowania zagranicę	0	1	5	9	6	0
saldo migracji zewnętrznych	7	1	-3	-8	-6	0

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Analizując strukturę wiekową ludności w latach 2002-2015 (wykres 2.) zaobserwowano utrzymującą się zdecydowaną przewagę osób w wieku produkcyjnym w stosunku do pozostałych grup wiekowych. Jednocześnie w analizowanym okresie nieznacznie zmniejszył się udział osób w wieku przedprodukcyjnym (o ok. 1,6%). W stosunku do 2002 r. zwiększył się natomiast udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle społeczeństwa (o 0,9%). Ogólnie rzecz biorąc, wysoki odsetek osób w wieku poprodukcyjnym (18,3% w 2015 r.) świadczy o trwającym procesie „starzenia się” społeczeństwa Gminy Zaleszany. Potwierdzeniem tej tezy są wskaźniki obciążenia demograficznego, które są wyższe od średniej dla województwa podkarpackiego (stan na 2015 r.):

- ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym – 58,6 (średnia dla województwa – 58,1),
- ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym – 29,0 (średnia dla województwa – 28,8),
- ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym – 98,3 (średnia dla województwa – 98,2).

Wykres 2. Struktura wiekowa ludności w gminie Zaleszany w roku 2002, 2012 i 2015

źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Prognoza demograficzna dla gminy Zaleszany jest stosunkowo korzystna. Na podstawie analizy modelu regresji obliczono, że jeśli obecne trendy demograficzne się utrzymają (liczone od 2002 r.), w 2036 r. liczba mieszkańców wzrośnie o ok. 1,6% i wyniesie ok. 11 660.

Wnioski:

- **Liczba mieszkańców gminy Zaleszany do 2012 r. systematycznie rosła. Obecnie utrzymuje się delikatna tendencja spadkowa.**
- **We wschodniej części gminy, na terenie sołectw Pilchów, Agatówka i Obojna, w ostatnich latach odnotowano najwyższy wzrost liczby mieszkańców. Należy się zatem spodziewać, że w najbliższych latach na tym terenie wzrastać będzie zapotrzebowanie na nową zabudowę o funkcji mieszkaniowej i usługowej.**
- **Z roku na rok struktura wieku w gminie ulega pogorszeniu – systematycznie maleje liczba osób w wieku przedprodukcyjnym na rzecz osób w wieku poprodukcyjnym.**
- **Jeśli trendy demograficzne obserwowane od 2002 r. nie ulegną zmianie, do 2036 r. liczba mieszkańców gminy może zwiększyć się o ok. 780 osób.**

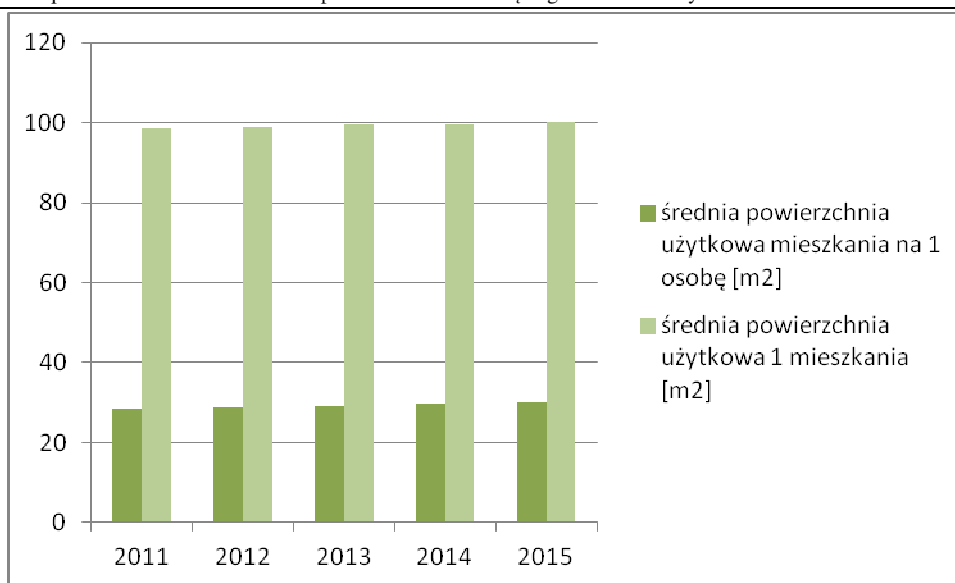
ROZDZIAŁ 8

WARUNKI I JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW W TYM OCHRONY ICH ZDROWIA

Mieszkalnictwo i stan gospodarstw domowych:

Według danych GUS za rok 2015, na terenie gminy Zaleszany znajduje się 3 276 mieszkań. Ich łączna powierzchnia użytkowa wynosi 328 143 m². Oznacza to, że na każdego mieszkańca w 2015 r. przypadało średnio 30,2 m² powierzchni użytkowej mieszkania. W stosunku do 2010 r. wartość ta wzrosła o 2,1 m². Budynki mieszkalne w gminie posiadają dostęp do sieci infrastruktury technicznej: wodociągowej (w 2015 roku zaewidencjonowano 3000 przyłączy do budynków mieszkalnych), kanalizacyjnej (w 2016 roku - 1491 przyłączy do budynków mieszkalnych), oraz gazowej (w 2015 roku - 2601 przyłączy do budynków mieszkalnych).

Wykres 3. Średnia powierzchnia 1 mieszkania i w przeliczeniu na 1 osobę w gminie Zaleszany w latach 2011-2015

źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Zgodnie z Powszechnym Spisem Rolnym przeprowadzonym w 2010 roku, na terenie gminy Zaleszany 2 164 gospodarstw domowych. Ich głównym źródłem utrzymania jest prowadzenie działalności rolniczej (1 725 gospodarstw).

Rynek pracy:

Według danych GUS stopa bezrobocia w gminie wynosiła w 2016 r. 4,2%. W porównaniu z 2011 r. odnotowano spadek o 5,6%. Jest to wskaźnik nieco niższy niż dla powiatu stalowowolskiego (7,1% na koniec 2016 r.). Wśród bezrobotnych dominują kobiety – w 2016 r. stopa bezrobocia u kobiet wynosiła 5,2%, zaś u mężczyzn – 3,5%.

Z danych GUS wynika, że duża część mieszkańców gminy Zaleszany wyjeżdża do pracy poza gminę zamieszkania. W 2015 r. poza granicę gminy do pracy wyjeżdżało 1 297 osób, zaś z innej gminy przyjeżdżało tylko 167 osób. Oznacza to, że saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosiło -1 130.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gminie w 2015 r. wyniosło 3 651 zł. Jest to nieco niższa wartość od średniej dla województwa podkarpackiego – 3 528 zł.

Tabela 10. Bezrobotni na terenie gminy Zaleszany w latach 2011–2016

bezrobotni	2011	2012	2013	2014	2015	2016
mężczyźni	298	332	364	265	184	128
kobiety	375	360	358	305	234	162
ogółem	673	692	722	570	418	290

źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Opieka społeczna:

Podstawową instytucją działającą w zakresie opieki społecznej na terenie gminy jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Zaleszanych. Realizuje on zadania zlecone gminie przez administrację rządową, przy zapewnieniu środków z budżetu państwa oraz zadania własne gminy. Zadania te realizowane są w oparciu o ustawę z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Polegają one głównie na:

- przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń,
- pracy socjalnej,
- analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z zakresu pomocy społecznej,
- realizacji zadań wynikających z rozpoznanych potrzeb społecznych,
- rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

Głównymi powodami przyznania pomocy społecznej są: ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba, bezrobocie, niepełnosprawność, alkoholizm oraz bezradność.

Jak wynika z danych GUS, liczba rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na terenie gminy rosła do 2013 roku, jednak od tamtej pory systematycznie spada. W 2010 r. korzystało z niej 290 rodzin, w 2013 r. – 353 rodziny, zaś w 2015 r. – 320 rodzin. Łączna liczba beneficjentów pomocy społecznej wynosiła w 2015 r. 790 osób, co stanowiło ok. 7,2% liczby mieszkańców gminy.

Podmioty gospodarcze:

Według danych GUS w 2016 r. na terenie gminy było zarejestrowanych 709 podmiotów gospodarczych (20 sektora publicznego i 689 sektora prywatnego). W stosunku do 2012 r. liczba ta wzrosła o ok. 8,3%. Od 2011 r. odnotowuje się rocznie ok. 60-70 nowo zarejestrowanych podmiotów w rejestrze REGON. Wśród podmiotów gospodarczych działających na terenie gminy, najwięcej jest przedstawicieli branży budowlanej, handlu hurtowego i detalicznego, przetwórstwa przemysłowego i transportu. W 2016 r. na terenie gminy działało 32 średnich przedsiębiorstw (zatrudniających od 10 do 49 pracowników) oraz 1 duże przedsiębiorstwo (zatrudniające powyżej 50 pracowników).

Do największych podmiotów gospodarczych działających na terenie gminy należą:

- Cegielnia – Jan Jurek, Stanisław Jurek, Witold Jurek, Zygmunt Jurek,
- Cegielnia – M. Koper i A. Zajac s. c.,
- Cegielnia Polowa –Jan i Stanisław Zawolski,
- Tartak "JAWOR"– Józef i Wiesław Nowak,
- ZPUH "UNITECH" –produkcja betonowych pustaków ogrodzeniowych i ogrodzeń stalowych –Edward Trzuszcz,
- PPHU MEBEL -produkcja mebli na wymiar -Pyłka Michał,
- Usługi Stolarskie -Wiesław Hojło – wykonawstwo schodów, drzwi, mebli, układanie paneli, boazerii, parkietów, podłóg, sufitów podwieszanych.

Zgodnie z przeprowadzonym w 2010 roku Powszechnym Spisem Rolnym (GUS 2010), na terenie gminy Zaleszany istniały 2 164 gospodarstwa rolne o łącznej powierzchni ok. 4 170 ha. Dominują gospodarstwa małe-

w przedziale wielkości do 5 ha mieści się 1642 gospodarstwa, co stanowi ok. 76% wszystkich gospodarstw rolnych w gminie.

Tabela 11. Pogłowie zwierząt w gospodarstwach rolnych na terenie gminy Zaleszany w 2010 r.

ZWIERZĘTA W GOSPODARSTWACH	POGŁOWIE W SZTUKACH
bydło	348
trzoda chlewna	597
konie	98
drób	40022

źródło: BDL BUS

Tabela 12. Powierzchnie zasiewów na terenie gminy Zaleszany w 2010 r.

NAJWAŻNIEJSZE UPRAWY	POWIERZCHNIA W HA
zboża	1206,86
kukurydza na ziarno	10,83
ziemniaki	288,35
uprawy przemysłowe	44,99
buraki cukrowe	39,04

źródło: BDL BUS

Ochrona zdrowia:

Usługi medyczne na terenie gminy Zaleszany są świadczone przez:

- Samodzielny Publiczny Gminny Zakład Opieki Zdrowotnej:
 - Gminny Ośrodek Zdrowia (Zaleszany),
 - Wiejski Ośrodek Zdrowia (Zbydniów),
 - Punkt Lekarski (Turbia),
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „ES-COR” (Zaleszany),
- Apteka Prywatna mgr farm. Małgorzata Sajecka w Zaleszanach,
- Punkt Apteczny w Zaleszanach,
- Apteka w Zbydniowie,
- Punkt Apteczny w Turbi.

Usługi szpitalne dla społeczności gminnej świadczy Powiatowy Szpital Specjalistyczny w Stalowej Woli. Świadczona jest tam pomoc medyczna m.in. z zakresu: chirurgii ogólnej, chorób wewnętrznych, kardiologii, ortopedii, pediatrii czy rehabilitacji. Ponadto działa tam Szpitalny Oddział Ratunkowy.

Oświata:

Na terenie gminy Zaleszany działają obecnie następujące placówki oświatowe:

Przedszkola – 67 dzieci w 2016 r. (+109 dzieci w oddziałach przedszkolnych przy szkołach podstawowych w 2016 r.):

- Publiczne Przedszkole w Kotowej Woli,
- Publiczne Przedszkole w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Zbydniowie,
- Niepubliczne Przedszkole w Pilchowiu,

Szkoły podstawowe (538 uczniów w 2016 r., 46 oddziałów):

- Publiczna Szkoła Podstawowa w Kotowej Woli,
- Publiczna Szkoła Podstawowa im. II Armii Wojska Polskiego w Majdanie Zbydniowskim i Wólce Turebskiej,

- Publiczna Szkoła Podstawowa w Pilchowie,
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Skowierzynie,
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Zaleszanach (w Zespole Szkół w Zaleszanach),
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Zbydniowie (w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Zbydniowie),
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Turbi (w Zespole Szkół w Turbi),

Gimnazja (261 uczniów w 2016 r., 10 oddziałów):

- Publiczne Gimnazjum Nr 1 w Zaleszanach (w Zespole Szkół w Zaleszanach),
- Publiczne Gimnazjum Nr 2 w Zbydniowie (w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Zbydniowie),
- Publiczne Gimnazjum Nr 3 w Turbi (w Zespole Szkół w Turbi),

Kultura:

Najważniejszą rolę w propagowaniu kultury na terenie gminy Zaleszany odgrywa Gminny Ośrodek Kultury. W jego ramach działają zespoły taneczne, wokalne i instrumentalne (Kapela Ludowa Zaleszanki, Orkiestra Dęta, Dziecięcy Zespół Pieśni i Tańca „Małe Zaleszanki”, Zespół Śpiewaczy „Malwa”, zespół wokalny „Smyk”, Gwardia Narodowa im. Tadeusza Kościuszki), a także wiele kół zainteresowań, takich jak koło modelarskie czy teatralne. Osoby starsze rozwijają swoje zamiłowania w klubach seniora „Złota jesień”, gdzie mają możliwość uczestniczyć w licznych spotkaniach z zaproszonymi gośćmi i poszerzać swoją wiedzę.

Na terenie gminy działają również Gminna Biblioteka Publiczna w Zaleszanach z filiami w Dzierdźwóce, Kotowej Woli, Pilchowie, Turbi i w Zbydniowie. Placówki te dysponują księgozbiorem ocenianym na prawie 47,6 tys. woluminów.

W życie kulturalne Gminy włączają się lokalne szkoły oraz stowarzyszenia, m.in.: Towarzystwo Przyjaciół Zbydniowa czy Stowarzyszenie Rozwoju Sołectwa Pilchów „Gościniec”. Wśród kulturalnych wydarzeń Gminy jednym z najważniejszych są coroczne dożynki gminne, w których udział bierze niemal cała społeczność lokalna.

Funkcję kulturalną w życiu lokalnej społeczności pełnią również świetlice wiejskie oraz remizy strażackie funkcjonujące przy jednostkach Ochotniczej Straży Pożarnej (OSP). W świetlicach najczęściej koncentruje się życie lokalnej społeczności. Ponadto stanowią one doskonałe narzędzie do mobilizowania mieszkańców do różnego rodzaju aktywności społecznej.

Sport i Rekreacja:

Infrastruktura sportowa na terenie gminy jest dobrze rozwinięta. Zaliczają się do niej:

- Centrum Sportowo-Rekreacyjne w Skowierzynie,
- Centrum Sportowo-Rekreacyjne w Kępiu Zaleszańskim,
- Centrum Sportowo-Rekreacyjne w Pilchowie,
- Centrum Sportowo-Rekreacyjne w Dzierdźwóce,
- boisko „Orlik” w Kotowej Woli,
- boisko „Orlik” w Turbi,
- boiska do piłki nożnej w Turbi i Zbydniowie.

Fot. 38. Boisko "Orlik" w Turbi

Na terenie gminy działa 7 piłkarskich klubów sportowych w miejscowościach: Kępie Zaleszańskie, Kotowa Wola, Majdan Zbydniowski, Pilchów, Skowierzyn, Turbia i Zbydniów.

Turystyka:

Gmina Zaleszany posiada dogodne warunki do rozwoju turystyki. Do głównych atrakcji turystycznych gminy należą przede wszystkim bogate zasoby przyrodnicze i krajobrazowe – tereny leśne oraz doliny rzeczne. Dodatkowo krajobraz wzbogacają zadrzewienia śródpolne i przydomowe, często z sędziwymi okazami dębów, wierzb i topoli, stanowiące ciekawe obszary zarówno pod względem krajobrazowym jak i przyrodniczym. Stwarzają poprzez to dogodne warunki do turystyki pieszej oraz rowerowej. Na szczególną uwagę zasługuje starorzecze Sanu położone pomiędzy miejscowościami Zbydniów a Skowierzyn, z uwagi na występowanie tam chronionych gatunków takich jak: paproć pływająca czy grzybień biały. Na obszarze starorzeczy spotkać można również rzadkie rośliny owadożerne: rosiczkę okrągłolistną i pływacza zwyczajnego. W starorzeczach Łęgu w okolicach Kępie Zaleszańskie występują fragmenty lasów łągowych oraz grądów. Oprócz walorów naturalnych gmina posiada także wiele obiektów dziedzictwa kulturowego, w tym XIX - wieczne założenia dworsko-parkowe, kościoły a także liczne kapliczki przydrożne. Ponadto na terenie gminy funkcjonują gospodarstwa agroturystyczne: w Pilchowie, Obojnej i w Wólce Turebskiej.

Na terenie gminy Zaleszany oznakowano 2 turystyczne szlaki rowerowe:

- **trasa zielona – „Obrzeżami gminy Zaleszany”** o przebiegu: Zbydniów - starorzecze Sanu (Wiata) - Skowierzyn - Motycze Szlacheckie - Kolonia Kępie - Kępie Zaleszańskie - Kotowa Wola (- Zaosie - Obojna - Agatówka - Pilchów - Turbia - Wólka Turebska - Majdan Zbydniowski - Zbydniów.

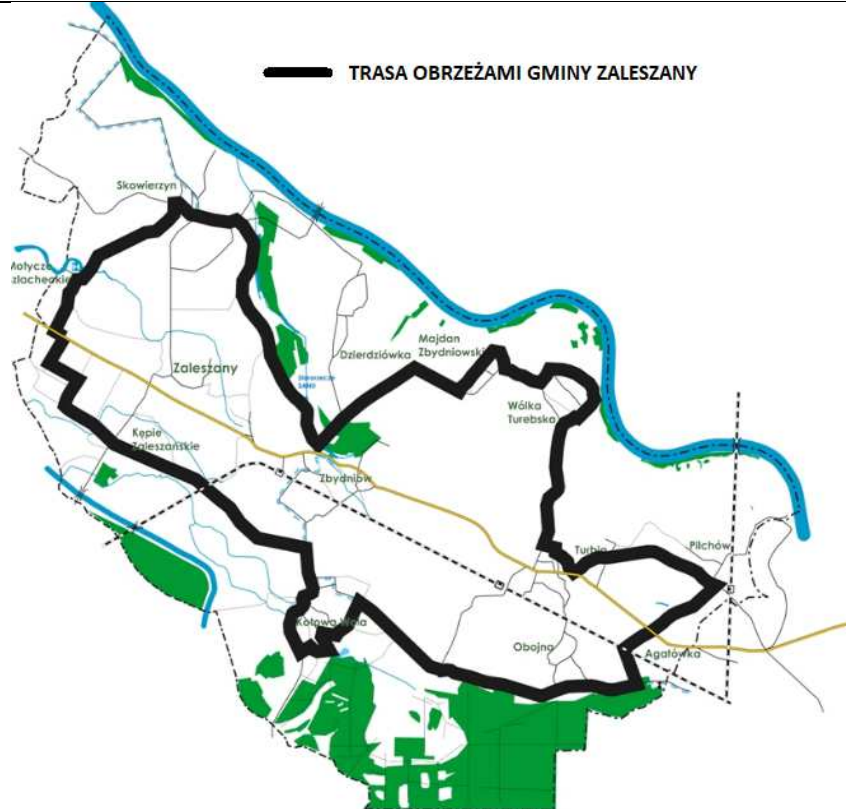
Ścieżka prowadzi krańcowymi terenami gminy Zaleszany. Ukierunkowana jest na liczne walory przyrodnicze znajdujące się w przyrzecznych partiach gminy oraz starorzeczu Sanu.

- **trasa żółta – „Poznajemy własne dziedzictwo”** o przebiegu: Zbydniów - starorzecze Sanu (Wiata) - Zaleszany - Motycze Szlacheckie - Kolonia Kępie - Kępie Zaleszańskie - Kotowa Wola - Zaosie - Obojna - Turbia - Wólka Turebska - Majdan Zbydniowski - Zbydniów.

Jest to krótsza trasa, ukierunkowana na zwiedzanie obiektów dziedzictwa kulturowego, miejsc pamięci narodowej oraz obiektów sakralnych.

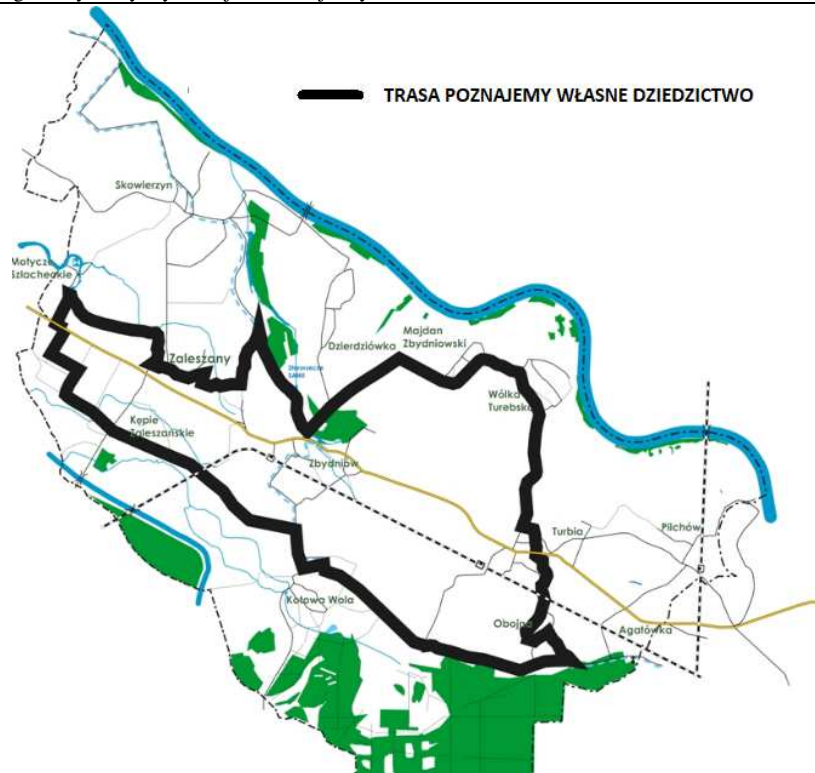
Łączna długość ww. rowerowych szlaków turystycznych wynosi ok. 71 km.

Rysunek 13. Przebiega trasy turystycznej „Obrzeżami gminy Zaleszany”

źródło: <http://sanleg.pl>

Rysunek 44. Przebieg trasy turystycznej „Poznajemy własne dziedzictwo”

źródło: <http://sanleg.pl>

Bezpieczeństwo

W zakresie bezpieczeństwa publicznego na terenie gminy funkcjonuje 13 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej (w Dzierdziówce, Kępiu Zaleszańskim, Kotowej Woli, Majdanie Zbydniowskim, Motyczach Szlacheckich, Obojnej, Pilchowie, Skowierzynie, Turbi, Zbydniowie, Zaleszanach, Wólce Turebskiej i w Pasterniku Skowierskim), które są wiodącymi podmiotami realizującymi zadania z zakresu ochrony życia, zdrowia, mienia, a także z zakresu ochrony środowiska przed klęskami żywiołowymi i zagrożeniami ekologicznymi. Członkowie OSP regularnie uczestniczą w ćwiczeniach szkoleniowych, prowadzą akcje prewencyjne w zakresie bezpieczeństwa publicznego oraz na bieżąco współpracują z podobnymi jednostkami z terenu całego powiatu stalowowolskiego. Na terenie gminy funkcjonuje również Posterunek Policji w Zbydniowie.

Ponadto funkcjonuje Gminne Centrum Zarządzania Kryzysowego. Do jego głównych zadań należy:

- organizowanie przetwarzania, sprawdzania i przekazywania informacji dotyczących sytuacji nadzwyczajnych,
- podejmowanie przedsięwzięć związanych z przygotowaniem Centrum do koordynacji działań w razie zdarzeń kryzysowych,
- współdziałanie z Centrami Zarządzania Kryzysowego organów administracji publicznej,
- nadzór nad funkcjonowaniem systemu wykrywania i alarmowania oraz systemu wczesnego ostrzegania ludności,
- gromadzenie, aktualizowanie baz danych i innych narzędzi dla potrzeb Centrum oraz współdziałanie w tym zakresie z innymi wydziałami Urzędu, administracją samorządową, administracją zspoloną i niezspoloną oraz innymi służbami, inspekcjami i organizacjami pozarządowymi,
- współpraca z podmiotami realizującymi monitoring środowiska,
- współdziałanie z podmiotami prowadzącymi akcje ratownicze, poszukiwawcze i humanitarne,
- stała wymiana informacji ze służbami dyżurnymi administracji zspolonej i niezspolonej oraz innymi służbami i inspekcjami,
- realizacja zadań stałego dyżuru na potrzeby podwyższania gotowości obronnej państwa.

Według danych GUS w 2015 r. na terenie gminy popełniono łącznie 205 przestępstw, z czego:

- 127 przestępstw o charakterze kryminalnym,
- 40 przestępstw o charakterze gospodarczym,
- 28 przestępstw drogowych,
- 24 przestępstwa przeciwko zdrowiu i życiu,
- 99 przestępstw przeciwko mieniu.

W porównaniu z 2012 r. liczba przestępstw spadła o ok. 15%. Średnia ilość przestępstw na 1000 mieszkańców w 2015 r. wyniosła 18,87, co jest wynikiem gorszym niż dla województwa podkarpackiego (12,92), jednak lepszym niż średnia dla kraju (20,80). Wskaźnik wykrywalności przestępstw utrzymuje się na dość wysokim poziomie. Według danych GUS w 2015 r. wyniósł on 76%, zaś dla porównania w województwie podkarpackim - 72%.

Wnioski:

- **Sytuacja mieszkaniowa w gminie jest zadowalająca. W ostatnich latach wzrastała liczba mieszkań i ich średnia powierzchnia użytkowa w przeliczeniu na 1 mieszkańca.**
- **Placówki oświatowe są dobrze rozwinięte, a ich liczba wystarczająca.**
- **Mieszkańcy gminy mają dostęp do usług zdrowia, w tym do usług specjalistycznych (w Szpitalu Powiatowym w Stalowej Woli).**
- **Obecnie bezrobocie na terenie gminy jest najniższe od wielu lat, znacznie niższe niż dla powiatu stalowowolskiego czy dla województwa podkarpackiego.**
- **Liczba gospodarstw domowych korzystających ze świadczeń pomocy społecznej systematycznie spada od 2013 r.**
- **Gmina posiada dobrze rozwiniętą infrastrukturę sportową.**
- **Poprawia się bezpieczeństwo mieszkańców gminy, głównie za sprawą spadającej liczby popełnianych przestępstw i zwiększającej się wykrywalności ich sprawców.**
- **Gmina posiada wysokie walory turystyczne (przyrodnicze i kulturowe). Infrastruktura turystyczna nie jest jednak wystarczająco rozwinięta, zwłaszcza w kwestii bazy noclegowej.**

ROZDZIAŁ 9

ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA

Wraz z rozwojem gminy Zaleszany, powstają nowe potrzeby w zakresie bezpieczeństwa publicznego i obrony cywilnej. Nowe inwestycje, a także opracowywane plany miejscowe powinny umożliwiać realizację zadań obrony cywilnej związanych z bezpieczeństwem publicznym, co najmniej w zakresie: budownictwa ochronnego, zaopatrzenia w wodę w warunkach specjalnych, skutecznego działania systemu alarmowania ostrzegania przed niebezpiecznymi zjawiskami zachodzącymi w atmosferze, hydrosferze oraz szeroko pojętym środowisku geograficznym i wczesnego ostrzegania mieszkańców o zagrożeniach.

Do istotnych zagrożeń, na które są narażeni mieszkańcy gminy należą: zagrożenia radiologiczne, pożarowe, powodziowe, spowodowane warunkami atmosferycznymi oraz różnego typu zagrożenia komunikacyjne.

Zagrożenie skażeniami promieniotwórczymi:

Tego typu zagrożenie może nastąpić w wyniku: uszkodzenia źródeł promieniowania wykorzystywanych w procesach technologicznych, uwolnienia materiałów i opadów promieniotwórczych podczas składowania i transportu, uwolnienia substancji promieniotwórczych podczas awarii reaktorów jądrowych. Na terenie gminy Zaleszany zagrożenia radiologiczne mogą być spowodowane jedynie przez materiały radioaktywne stosowane w czujkach izotopowych montowanych w instalacjach sygnalizacyjno – alarmowych. Są to źródła o stosunkowo niewielkiej mocy, w związku z czym zasięg tych zagrożeń ma charakter lokalny. Przewóz materiałów radioaktywnych jest incydentalny i dotyczy bardzo małych ilości – praktycznie nie stwarzających zagrożenia. Należy liczyć się ponadto z zewnętrznym niebezpieczeństwem związanym z eksploatacją elektrowni jądrowych w Europie (6 czynnych elektrowni znajduje się w odległości około 350 km od granicy Polski).

Zagrożenie pożarowe:

Może ono wystąpić głównie w zwartej zabudowie poszczególnych miejscowości. Potencjalne zagrożenie pożarowe stwarzają większe obiekty handlowe, budynki inwentarskie w gospodarstwach rolnych oraz budynki użyteczności publicznej. Należy liczyć się również z zagrożeniami spowodowanymi wybuchem lub wtórną emisją toksycznych środków przemysłowych spowodowanymi uszkodzeniami rurociągów gazu, zbiorników na stacjach baz paliw, stacjach LPG i punktach dystrybucji gazów propan–butan. Potencjalne zagrożenie pożarowe stwarzają również znajdujące się w granicach gminy kompleksy leśne i ogrody.

Zagrożenie powodziowe:

Studium określa granice obszarów szczególnego zagrożenia powodzią, tj. obszaru, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi raz na 10 lat oraz obszaru, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi raz na 100 lat. Ponadto w Studium określono granice obszaru, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi raz na 500 lat oraz obszaru narażonego na zalanie w przypadku zniszczenia lub uszkodzenia wału przeciwpowodziowego.

Zagrożenia w transporcie samochodowym:

Największe zagrożenie występuje na drodze krajowej nr 77, po której odbywa się transport w ruchu tranzytowym. W efekcie dużego i stale rosnącego natężenia przewozów materiałów niebezpiecznych i toksycznych oraz niejednokrotnie fatalnego stanu technicznego taboru ciężarowego rośnie ryzyko zagrożenia. Potencjalnym niebezpieczeństwem mogą być cysterny samochodowe przewożące niebezpieczne substancje chemiczne.

Zagrożenia spowodowane warunkami atmosferycznymi:

Do zagrożeń, do jakich może dojść na terenie gminy, należy zaliczyć susze, a także ostatnio częściej spotykane nawałnice, które głównie powodują zniszczenia dachów. Na podstawie Systemu Monitoringu Suszy Rolniczej, prowadzonego przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach, w 2016 r. gleby w gminie Zaleszany są podatne na wystąpienie suszy. W 2017 roku w okresie od 11.05 do 10.07 kryterium suszy zostało przekroczone dla zbóż ozimych, zbóż jarych, rzepaku i rzepiku, tytoniu, krzewów owocowych, truskawek i roślin strączkowych. Ponadto w okresie od 1.05 do 30.06 przekroczone zostało kryterium suszy dla zbóż jarych. W okresie zimowym może dochodzić do utrudnień w dojeździe do miejscowości i posesji. Gmina posiada

podpisane umowy w celu szybkiej interwencji w razie zagrożenia. Dodatkowo lokalnie może dochodzić do podtopień w przypadku długotrwałych lub bardzo intensywnych opadów. W związku z tym wskazane jest niezabudowywanie naturalnych dolin rzecznych, ani obniżenie terenu oraz dbałość o systemy odwadniające i melioracyjne.

ROZDZIAŁ 10

WYSTĘPOWANIE OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH

Na terenie gminy Zaleszany nie występują osuwiska, a także tereny zagrożone ruchami masowymi ziemi.

ROZDZIAŁ 11

WYSTĘPOWANIE OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH ORAZ OGRANICZENIA W ZAGOSPODAROWNIU TERENÓW WYNIKAJĄCE Z PRZEPISÓW ODRĘBNYCH

Obszary NATURA 2000:

Obszar mający znaczenie dla Wspólnoty Dolina Dolnego Sanu (PLH180020)

Obszar mający znaczenie dla Wspólnoty Enklawy Puszczy Sandomierskiej (PLH180055)

Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Puszcza Sandomierska (PLB180005)

Dla ww. obszarów NATURA 2000 nie sporządzono dotychczas planów zadań ochronnych (plan dla obszaru OSO Puszcza Sandomierska przyjęty Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie z dnia 4 września 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Puszcza Sandomierska PLB180005 został unieważniony wyrokiem Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Rzeszowie z dnia 8 czerwca 2016 r., sygn. akt II SA/Rz 1110/15).

Dla obszarów sieci NATURA 2000 Dolina Dolnego Sanu (PLH180020) oraz Enklawy Puszczy Sandomierskiej (PLH180055) w chwili obecnej (stan na grudzień 2017 r.) plany zadań ochronnych są w trakcie opracowania w ramach projektu „Opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 (PZO bis) POIS.02.04.00-00-0193/16 na terenie województwa podkarpackiego”.

Zasady zagospodarowania terenów położonych w obrębie obszarów Natura 2000, określone są w przepisach odrębnych z zakresu ochrony przyrody.

Pomniki przyrody:

Zgodnie z następującymi aktami prawnymi:

- Zarządzenia Nr 34 Wojewody Tarnobrzeskiego z dnia 30 grudnia 1988 r. w sprawie uznania tworów przyrody za pomniki przyrody (Dz. U. Woj. Tarnobrzeskiego Nr 1, poz. 2 z dnia 10.01.1989 r.),
- Rozporządzenia Nr 6 Wojewody Tarnobrzeskiego z dnia 28.06.1991 r. w sprawie uznania za pomnik przyrody (Dz. U. Woj. Tarnobrzeskiego Nr 9, poz. 187 z dnia 15.07.1991 r.),
- Rozporządzenia nr 2 Wojewody Tarnobrzeskiego z dnia 4 marca 1997 r. w sprawie uznania za pomnik przyrody (Dz. U. Woj. Tarnobrzeskiego Nr 5, poz. 41 z dnia 04.03.1997 r.).

Na terenie gminy Zaleszany ustanowiono 20 pomników przyrody (w tym 4 grupy drzew), dla których obowiązują ograniczenia w zagospodarowaniu ich najbliższego otoczenia wynikające z przepisów odrębnych z zakresu ochrony przyrody.

Grunty rolne i leśne:

Grunty rolne klas I-III oraz grunty leśne podlegają ochronie na podstawie ustawy z dnia 3 lutego 1995 roku o ochronie gruntów rolnych i leśnych. Polega ona na ograniczeniu przeznaczenia gruntów na inne cele, zapobieganiu procesom degradacji i dewastacji, rekultywacji, przywracaniu/poprawie wartości użytkowej, zachowaniu torfowisk i oczek wodnych jako naturalnych zbiorników wodnych, a także ograniczeniu zmian naturalnego ukształtowania powierzchni ziemi.

Wszelkie działania mające na celu zmianę przeznaczenia gruntów rolnych/leśnych na cele nierolnicze/nieleśne muszą być poprzedzone uzyskaną zgodą:

- ministra właściwego do spraw rolnictwa i rozwoju wsi – dla gruntów rolnych stanowiących użytki rolne klas I – III położonych poza granicami administracyjnymi miast,
- ministra właściwego do spraw środowiska – dla gruntów leśnych stanowiących własność Skarbu Państwa,
- marszałka województwa – dla pozostałych gruntów leśnych.

Strefy ochrony ujęć wody:

Dla ujęcia wody podziemnej w miejscowości Kotowa Wola zgodnie z Rozporządzeniem Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Krakowie z dnia 11 września 2017 r. ustanowiono strefę ochrony bezpośredniej (składającą się z trzech obszarów o łącznej powierzchni 0,07 ha) oraz strefę ochrony pośredniej (o powierzchni 101,34 ha, położoną w miejscowościach Kotowa Wola i Zbydniów).

W obrębie strefy ochrony bezpośredniej i pośredniej ujęcia wody podziemnej w Kotowej Woli obowiązują nakazy, zakazy i ograniczenia w zagospodarowaniu wynikające z przepisów odrębnych z zakresu ochrony wód.

Cmentarze czynne:

Na terenie gminy znajduje się 5 czynnych cmentarzy rzymskokatolickich: Kotowej Woli, Turbi, Pilchowie, Zaleszanach i Dzierdziówce. Zgodnie z przepisami odrębnymi odległość cmentarza od zabudowań mieszkalnych, zakładów produkujących artykuły żywności i żywienia zbiorowego bądź zakładów przechowujących artykuły żywności oraz studni, źródeł i strumieni, służących do czerpania wody do picia i potrzeb gospodarczych, powinna wynosić co najmniej 150 m. Odległość ta może być zmniejszona do 50 metrów pod warunkiem, że teren w granicach od 50 do 150 m odległości od cmentarza posiada sieć wodociągową i wszystkie budynki korzystające z wody są do niej podłączone. Odległość od granicy cmentarza ujęć wody o charakterze zbiorników wodnych, służących jako źródło zaopatrzenia sieci wodociągowej w wodę do picia i potrzeb gospodarczych, nie może być mniejsza niż 500 metrów.

Lotnisko w Turbi:

Do przedsięwzięć wpływających na ograniczenia w zagospodarowaniu określonych fragmentów gminy Zaleszany zaliczyć należy Lotnisko Turbia. Wschodnia i północno-wschodnia część gminy leży w zasięgu nieprzekraczalnych ograniczeń wysokości obiektów budowlanych (budynki i budowle, w tym inwestycje celu publicznego z zakresu łączności publicznej) oraz naturalnych, określonych w dokumentacji rejestracyjnej lotniska, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 25 czerwca 2003 roku w sprawie warunków, jakie powinny spełniać obiekty budowlane oraz naturalne w otoczeniu lotniska (Dz. U. Nr 130, poz. 1192 z późn. zm.).

Nadmienić należy, że ograniczenie wysokości obiektu obejmuje także umieszczone na nim urządzenia, a w szczególności anteny, reklamy, a w przypadku dróg lub linii kolejowych – również ich skrajnie, zgodnie z §3 Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 25 czerwca 2003 roku w sprawie warunków, jakie powinny spełniać obiekty budowlane oraz naturalne w otoczeniu lotniska.

Dodatkowo zgodnie z przepisami odrębnymi z zakresu lotnictwa w odległości do 5 km od granicy lotniska zabrania się budowy lub rozbudowy obiektów budowlanych, które mogą stanowić źródło żerowania ptaków, z kolei na nieruchomościach w rejonach podejść do lądowania zabrania się sadzenia i uprawy krzewów i drzew mogących stanowić przeszkody lotnicze.

Linie kolejowe:

Przez teren gminy Zaleszany przebiegają linie kolejowe nr 68 relacji Lublin-Przeworsk oraz nr 74 relacji Sobów - Stalowa Wola Rozwadów. Zgodnie z przepisami odrębnymi z zakresu transportu kolejowego, budowle i budynki mogą być usytuowane w odległości nie mniejszej niż 10 m od granicy obszaru kolejowego, z tym że odległość od osi skrajnego toru nie może być mniejsza niż 20 m. W przypadku szpitali, domów opieki społecznej, obiektów rekreacyjno-sportowych, budynków związanych z wielogodzinnym pobytem dzieci i młodzieży odległości te powinny być zwiększone, w zależności od przeznaczenia budynku, w celu zachowania norm dopuszczalnego hałasu w środowisku, określonych w odrębnych przepisach.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 07 sierpnia 2008 r. w sprawie wymagań w zakresie odległości i warunków dopuszczających usytuowanie drzew i krzewów, elementów ochrony akustycznej i wykonywania robót ziemnych w sąsiedztwie linii kolejowej, a także sposobu urządzania i utrzymywania zasłon odśnieżnych oraz pasów przeciwpożarowych (tekst jedn. Dz.U.2014 poz. 1227) drzewa i krzewy mogą być sytuowane w odległości nie mniejszej niż 15 m od osi skrajnego toru kolejowego. Dodatkowo drzewa i krzewy, elementy ochrony akustycznej oraz zasłony odśnieżne w sąsiedztwie przejazdów i przejść kolejowych powinny być usytuowane w odległości zapewniającej warunki widoczności przejazdów i przejść, określone w przepisach

o warunkach technicznych, jakim powinny odpowiadać skrzyżowania linii kolejowych z drogami publicznymi i ich usytuowanie.

Złóża kopalin:

Występujące na terenie gminy Zaleszany udokumentowane złoża siarki, kruszyw naturalnych i surowców ilastych ceramiki budowlanej podlegają ochronie na podstawie przepisów odrębnych z zakresu ochrony środowiska, zgodnie z którymi ochrona złóż kopalin polega na racjonalnym gospodarowaniu ich zasobami oraz kompleksowym wykorzystaniu kopalin, w tym kopalin towarzyszących. Eksploatację złóż kopalin prowadzi się w sposób gospodarczo uzasadniony, przy zastosowaniu środków ograniczających szkody w środowisku i przy zapewnieniu racjonalnego wydobycia i zagospodarowania kopaliny. Podejmujący eksploatację złóż kopaliny lub prowadzący tę eksploatację jest zobowiązany przedsięwziąć środki niezbędne do ochrony zasobów złoża, jak również do ochrony powierzchni ziemi oraz wód powierzchniowych i podziemnych, sukcesywnie prowadzić rekultywację terenów poeksploatacyjnych oraz przywracać do poprzedniego stanu inne elementy przyrodnicze.

Obiekty zabytkowe:

W odniesieniu do obiektów zabytkowych obowiązują zapisy zawarte w ustawie z 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków i opieki nad nimi, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, a także organizację organów ochrony zabytków.

Zgodnie z art. 18 ww. ustawy, „ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu... strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej... W ww. dokumentach określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu; ustala się przeznaczenie terenu i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

Zagrożenie powodziowe:

Na podstawie map zagrożenia powodziowego sporządzonych w ramach programu ISOK (Informatycznego Systemu Osłony Kraju) na terenie gminy Zaleszany zidentyfikowano następujące kategorie obszarów, na których występuje zagrożenie powodziowe:

- obszary szczególnego zagrożenia powodzią, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi raz na 10 lat,
- obszary szczególnego zagrożenia powodzią, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi raz na 100 lat,
- obszary zagrożenia powodziowego, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi raz na 500 lat,
- obszary narażone na zalanie w przypadku uszkodzenia lub zniszczenia wału przeciwpowodziowego.

Na obszarach zagrożonych powodzią obowiązują ograniczenia w użytkowaniu zgodnie z przepisami odrębnymi z zakresu ochrony przed powodzią.

Inne obiekty:

Ograniczenia dla zabudowy wynikają także z przepisów odrębnych z zakresu dróg publicznych, które określają m.in. odległości w jakich mogą być usytuowane obiekty budowlane od poszczególnych rodzajów dróg.

Z przepisów dotyczących poszczególnych urządzeń infrastruktury wynikają warunki dotyczące lokalizacji i utrzymania tych urządzeń.

Pozostałe ograniczenia dla zagospodarowywania terenów i lokalizacji zabudowy wynikają z odrębnych, szczegółowych przepisów z zakresu prawa budowlanego.

ROZDZIAŁ 12

WYSTĘPOWANIE UDOKUMENTOWANYCH ZŁOŻ KOPALIN, ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH ORAZ UDOKUMENTOWANYCH KOMPLEKSÓW PODZIEMNEGO SKŁADOWANIA DWUTLENKU WĘGLA

Złóża kopalin

Gmina Zaleszany jest stosunkowo zasobna w surowce mineralne. Zgodnie z rejestrem udokumentowanych złóż kopalin, Państwowego Instytutu Geologicznego na terenie gminy Zaleszany występują następujące złoża kopalin:

- **„Jamnica” SR 65:**
 - kopalina – siarka rodzima,
 - powierzchnia: ok. 2 351,1 ha,
 - stan zagospodarowania: złożo rozpoznane wstępnie,
 - forma złoża: pokładowa,
 - zasoby geologiczne złoża: 42 228 tys. ton (bilansowe), 8 755 tys. ton (pozabilansowe),
- **„Zaleszany dz. 197” IB 9574:**
 - kopalina – surowce ilaste ceramiki budowlanej,
 - powierzchnia: ok. 0,999 ha,
 - stan zagospodarowania: eksploatacja złoża zaniechana,
 - forma złoża: pokładowa,
 - zasoby geologiczne złoża: 6,92 tys. ton (bilansowe),
- **„Zaleszany – Zawolski IV” IB 12011:**
 - kopalina – surowce ilaste ceramiki budowlanej,
 - powierzchnia: ok. 0,270 ha,
 - stan zagospodarowania: złożo rozpoznane szczegółowo,
 - forma złoża: pokładowa,
 - zasoby geologiczne złoża: 0,82 tys. ton (bilansowe),
- **„Korona” KN 15385:**
 - kopalina – kruszywa naturalne,
 - powierzchnia: ok. 1,990 ha,
 - stan zagospodarowania: złożo rozpoznane szczegółowo,
 - forma złoża: pokładowa,
 - zasoby geologiczne złoża: 456,01 tys. ton (bilansowe),
- **„Dzierdżiówka dz. 238” IB 6730:**
 - kopalina – surowce ilaste ceramiki budowlanej,
 - powierzchnia: ok. 1,518 ha,
 - stan zagospodarowania: złożo rozpoznane szczegółowo,
 - forma złoża: pokładowa,
 - zasoby geologiczne złoża: 55,43 tys. ton (bilansowe),
- **„Dzierdżiówka” KN 1695:**
 - kopalina – kruszywa naturalne,
 - powierzchnia: ok. 50,752 ha,
 - stan zagospodarowania: złożo rozpoznane wstępnie,

- forma złoża: pokładowa,
- zasoby geologiczne złoża: 14 462 tys. ton (bilansowe),
- **„Dzierżówka dz. 143/1” KN 6843:**
 - kopalina – kruszywa naturalne,
 - powierzchnia: ok. 2,4 ha,
 - stan zagospodarowania: eksploatacja złoża zaniechana,
 - forma złoża: pokładowa,
 - zasoby geologiczne złoża: 138,85 tys. ton (bilansowe),
- **„Skowierzyn-Różycki” KN 13650:**
 - kopalina – kruszywa naturalne,
 - powierzchnia: ok. 1,747 ha,
 - stan zagospodarowania: złoże eksploatowane okresowo,
 - forma złoża: pokładowa,
 - zasoby geologiczne złoża: 253,97 tys. ton (bilansowe),
- **„Skowierzyn-Różycki 2” KN 13944:**
 - kopalina – kruszywa naturalne,
 - powierzchnia: ok. 15,082 ha,
 - stan zagospodarowania: złoże zagospodarowane,
 - forma złoża: pokładowa,
 - zasoby geologiczne złoża: 3 907,22 tys. ton (bilansowe),
- **„Wólka Turebska” IB 6299 (według danych PIG zaliczone do złóż rezerwowych, brak natomiast informacji pozwalających na ustalenie lokalizacji tego złoża):**
 - kopalina – surowce ilaste ceramiki budowlanej,
 - powierzchnia: ok. 0,650 ha,
 - stan zagospodarowania: złoże rozpoznane szczegółowo,
 - forma złoża: pokładowa,
 - zasoby geologiczne złoża: 9,31 tys. ton (bilansowe),

Wody podziemne:

Warunki hydrogeologiczne na terenie gminy są jednorodne, co wynika z budowy geologiczno-strukturalnej. Na większości tego obszaru występuje jeden użytkowy poziom wodonośny w utworach czwartorzędowych. Cały obszar gminy Zaleszany położony jest w obrębie **Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Dębica-Stalowa Wola-Rzeszów (nr 425)**. Jest to zbiornik porowy o powierzchni ok. 1933 km². Jego przybliżone zasoby dyspozycyjne wynoszą 508 tys. m³/d. Głębokość zalegania wód waha się od 10 m do 60 m. Zbiornik ten jest zasilany przez infiltrację opadów atmosferycznych na wychodniach lub pośrednio przez przepuszczalną pokrywę utworów czwartorzędowych.

Pod wpływem warunków atmosferycznych (susza, intensywne opady deszczu) poziom wód ulega okresowym wahaniom. Wody użytkowego poziomu wodonośnego nie posiadają pokrywy izolacyjnej w stropie warstwy wodonośnej, w związku z czym narażone są na przenikanie zanieczyszczeń z powierzchni terenu, co stwarza zagrożenie skażenia wód. Wody poziomu czwartorzędowego mają podstawowe znaczenie dla zaopatrzenia ludności w wodę.

Gmina Zaleszany położona jest w zasięgu następujących Jednolitych Części Wód Podziemnych:

- **nr 119 (kod PLGW2000119)**, w obrębie której znajdują się 3 piętra wodonośne – piętro czwartorzędowe (na głębokości 10-30m), piętro paleogeńsko-neogeńsko-kredowe oraz piętro kredowe

(na głębokości do 10-80m). System krążenia wód podziemnych na terenie JCWPd 119 w znacznym stopniu ukształtowany jest przez San i jego dopływy. Na przeważającej części JCWPd krążenie wód odbywa się tylko w utworach czwartorzędu a te rozprzestrzeniają się tylko w obszarach dolin rzecznych oraz związane są z zasięgiem występowania piaszczystych utworów fluwioglacjalnych i sandrowych zlodowacenia środkowopolskiego i południowopolskiego. Zasilanie powierzchniowe odbywa się dzięki opadom atmosferycznym. Opady zasilają bezpośrednio piętro czwartorzędowe, z którego jeśli nie trafią do Sanu lub jednego z jego dopływów, to w miejscach występowania bezpośrednio poniżej piętra paleogeńsko-neogeńsko-kredowego zasilają je. Kierunek przepływu wód w piętrze czwartorzędowym, zwłaszcza w obrębie dolin rzecznych jest zdeterminowany przez ciekę, które na obszarze JCWPd 119 mają charakter drenujący.

Głębsze zagregowane piętro wodonośne paleogeńsko-neogeńsko-kredowe ma bardzo ograniczony kontakt z powierzchnią terenu, przez które mogłoby zachodzić bezpośrednie zasilanie atmosferyczne, ogranicza się ono zaledwie do kilku małych wychodni mioceńskich wapieni organodetrytycznych. W tej sytuacji zasilanie odbywa się bez większych przeszkód poprzez piętro czwartorzędowe występujące bezpośrednio powyżej i wykształcone najczęściej w postaci piasków i lessów piaszczystych. Miejscami tylko bezpośrednio nad wodonośnymi utworami miocenu znajduje się nieciągła i o małej miąższości pokrywa glin zwałowych.

Zasoby wód podziemnych dostępnych do zagospodarowania w obrębie JCWPd 119 wynoszą 201 044 m³/d.

Zgodnie z oceną stanu JCWPd (2012 r.) stan ilościowy i chemiczny wód oceniono jako dobry, nie stwierdzono również ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych.

- **nr 135 (kod PLGW2000135)**, w obrębie której występuje jedno piętro wodonośne – czwartorzędowe (na głębokości do 70 m), którego miąższość wynosi średnio 20 m. Zasilanie piętra czwartorzędowego odbywa się poprzez infiltrację wód opadowych, zwłaszcza w części wschodniej JCWPd 135, gdzie wyznaczono strefę zasilania. Zasadniczy przepływ wód podziemnych odbywa się w kierunku północnym, lecz lokalnie jest on korygowany przez ciekę powierzchniowe o charakterze drenującym.

Zasoby wód podziemnych dostępnych do zagospodarowania w obrębie JCWPd 135 wynoszą 167 257 m³/d.

Zgodnie z oceną stanu JCWPd (2012 r.) stan ilościowy i chemiczny wód oceniono jako dobry, stwierdzono jednak ryzyko nieosiągnięcia celów środowiskowych, ze względu na oddziaływanie prowadzonej w przeszłości eksploatacji złóż siarki.

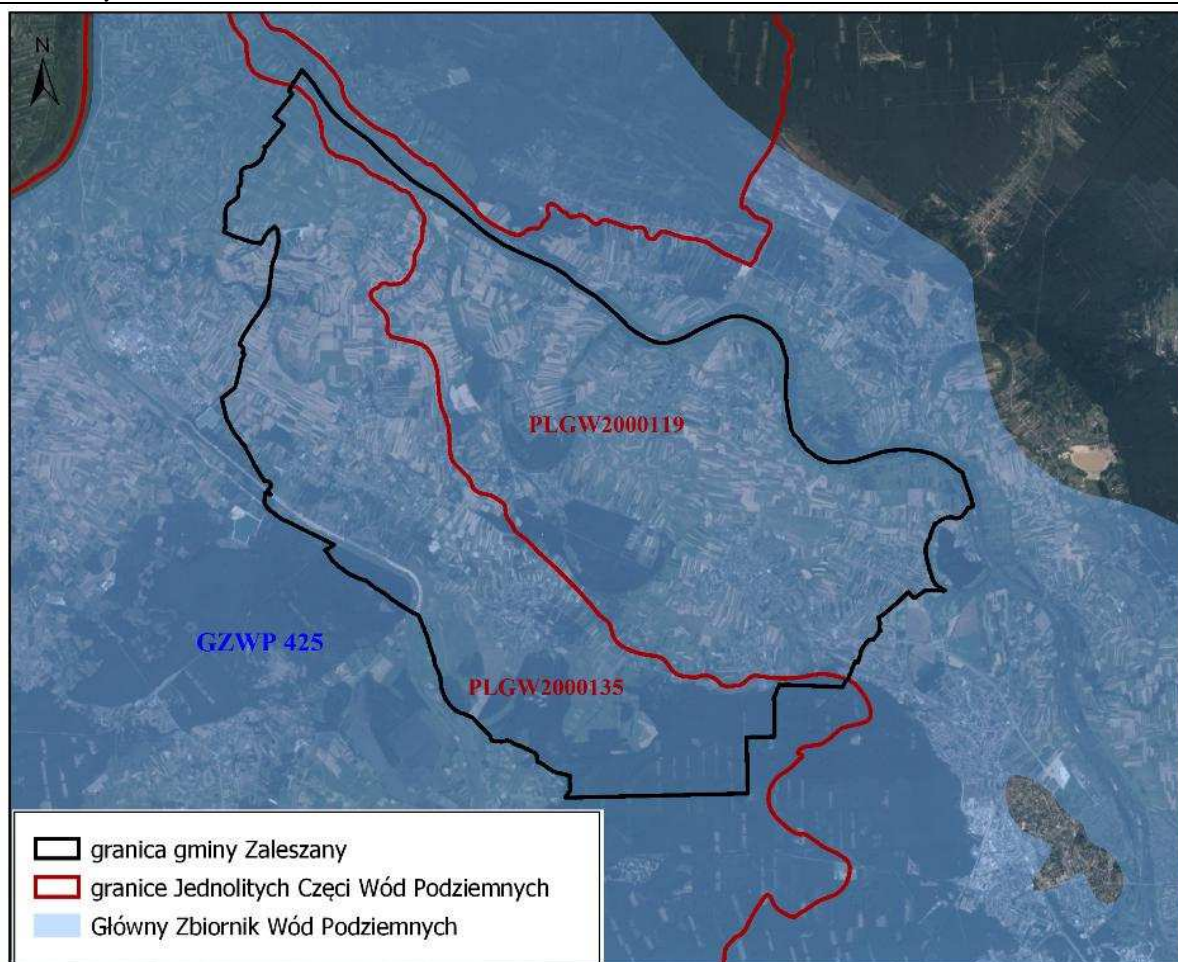
Dla JCWPd **PLGW2000119**, określono następujące parametry (dane na podstawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły, 2016):

- JCWPd jest monitorowana,
- stan ilościowy – dobry,
- stan chemiczny – dobry,
- ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych – niezagrażona,
- JCWPd dostarczająca średnio powyżej 100 m³ wody na dobę – tak,
- wyznaczone cele środowiskowe: dobry stan chemiczny, dobry stan ilościowy,
- JCWPd znajduje się w wykazie obszarów chronionych – tak (w wykazie JCWPd przeznaczonych do poboru wody na potrzebę zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia na obszarze dorzecza Wisły).

Dla JCWPd **PLGW2000135**, określono następujące (dane na podstawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły, 2016):

- JCWPd jest monitorowana,
- stan ilościowy – dobry,
- stan chemiczny – dobry,
- ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych – zagrożona,
- JCWPd dostarczająca średnio powyżej 100 m³ wody na dobę – tak,
- wyznaczone cele środowiskowe: dobry stan chemiczny, dobry stan ilościowy,
- JCWPd znajduje się w wykazie obszarów chronionych – tak (w wykazie JCWPd przeznaczonych do poboru wody na potrzebę zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia na obszarze dorzecza Wisły).

Rysunek 15. Gmina Zaleszany na tle Jednolitych Części Wód Podziemnych oraz Głównych Zbiorników Wód Podziemnych

źródło: opracowanie własne na podstawie Centralnej Bazy Danych Geologicznych Państwowego Instytutu Geologicznego

Udokumentowane kompleksy składowania dwutlenku węgla:

Na terenie gminy Zaleszany nie występują żadne udokumentowane kompleksy składowania dwutlenku węgla.

ROZDZIAŁ 13

WYSTĘPOWANIE TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODREBNYCH

Na terenie gminy Zaleszany, w miejscowości Skowierzyn, znajdują się 2 obszary górnicze, dla których ustanowiono również tereny górnicze:

- **„Skowierzyn-Różycki”** – ustanowiony decyzją Z1:OŚR IV-7511/II/12/09/10 Starosty Powiatu Stalowowolskiego z dnia 29.07.2010 r. na potrzeby eksploatacji złoża kruszyw naturalnych „Skowierzyn-Różycki”. Granice obszaru i terenu górniczego pokrywają się ze sobą,
- **„Skowierzyn-Różycki 5”** – ustanowiony decyzją Z1:OS-IV.7422.10.2017.AR Marszałka Województwa Podkarpackiego z dnia 3.04.2017 r. na potrzeby eksploatacji złoża kruszyw naturalnych „Skowierzyn-Różycki 2”. Granice obszaru i terenu górniczego pokrywają się ze sobą,

ROZDZIAŁ 14

**STAN SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, W TYM
STAN STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ,
ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI**

Układ drogowy:

Sieć drogową na terenie gminy charakteryzuje się dość dużą gęstością, zwłaszcza w jej centralnej części, przez którą przebiega m.in. droga krajowa nr 77, którą odbywa się transport w ruchu tranzytowym. Infrastruktura komunikacyjna wymaga jednak poprawy, rozbudowy i modernizacji ze względu na jej niezadawalający stan techniczny. Wiele odcinków dróg nie posiada dostatecznej nośności, co przy wzroście natężenia ruchu oraz przewozu towarów transportem kołowym, może powodować znaczne utrudnienia. Koniecznym jest także poprawienie stanu poboczy, wykonanie odwodnienia oraz poprawa bezpieczeństwa poprzez wybudowanie chodników oraz ścieżek rowerowych.

Sieć drogową na terenie gminy tworzą:

- droga krajowa nr 77 - droga publiczna klasy głównej, łącząca Lipnik z Przemysłem. Przebiega przez centralną część gminy w kierunku północny-zachód - południowy-wschód. Jest to droga jednojezdniowa z zatokami autobusowymi i chodnikami (w sąsiedztwie terenów zabudowanych). Droga jest w bardzo dobrym stanie technicznym.
- Drogi powiatowe:

Tabela 13. Drogi powiatowe na terenie gminy Zaleszany

Nr drogi	Nazwa drogi	Klasa drogi	Rodzaj nawierzchni	Długość [km]
1006R	Radomyśl-Skowierzyn	zbiorcza	bitumiczna	0,246
1011R	Kawęczyn-Skowierzyn	lokalna	bitumiczna	3,490
1012R	Zaleszany-Zbydniów	zbiorcza	bitumiczna	9,554
1013R	Zbydniów-Turbia	zbiorcza	bitumiczna	7,966
1014R	Dojazd do stacji PKP w Zbydniowie	lokalna	bitumiczna	0,425
1015R	Jamnica-Zbydniów	zbiorcza	bitumiczna	5,125
1016R	Kotowa Wola- Kępie Zaleszańskie	lokalna	bitumiczna	3,736
1017R	Zaleszany-Zabrze	zbiorcza	bitumiczna	2,263
1018R	Agatówka-Stalowa Wola	lokalna	bitumiczna	1,771

źródło: Zarząd Dróg Powiatowych w Stalowej Woli

- Drogi gminne:

Tabela 14. Drogi gminne na terenie gminy Zaleszany

Lp.	Numer ewidencyjny drogi	Przebieg drogi	Całkowita długość [km]
1	101501R	Skowierzyn-Berdechów-Zbydniów	4,207
2	101502R	Zaleszany-Berdechów-Skowierzyn	1,469
3	101503R	Grabczyny	1,286
4	101504R	Motycze Szlacheckie	1,206
5	101505R	Majdan Zbydniowski	1,067
6	101506R	Turbia-Pilchów	2,506
7	101507R	Majdan Zbydniowski-Zbydniów Borek	2,848
8	101508R	Kotowa Wola w kierunku Zbydniowa	1,135
9	101509R	Zaosie-Turbia	2,524
10	101510R	Agatówka- Obojna- Zaosie-Kotowa Wola	7,174
11	101511R	Obojna-Turbia	2,282
12	101512R	Pilchów-Sochy	0,959
13	101513R	Skowierzyn (do wału)	3,374
14	101514R	Skowierzyn-Motycze Szlacheckie	2,116
15	101515R	Dzierdziówka-Grabczyny	1,776
16	101516R	Majdan Zbydniowski-Urle	0,226
17	101517R	Wólka Turebska-Buczyna	1,590
18	101518R	Kępie Zaleszańskie-Kolonia	2,293

19	101519R	Kępie Zaleszańskie- Zajeziórze- Rуска Wieś	2,146
20	101520R	Zbydniów- Karczma	1,966
21	101521R	Kotowa Wola- Stacja uzdatniania wody- Poręba	3,744
22	101522R	Turbia- Obwodnica	0,620
23	101523R	Turbia-Zagumnie	0,922
24	101524R	Pilchów - Błonie	1,029

źródło: Urząd Gminy Zaleszany

Według danych z Urzędu Gminy Zaleszany długość dróg publicznych kategorii gminnej wynosiła ok. 50,5 km. Stan dróg publicznych na terenie gminy Zaleszany należy uznać za zadowalający. Zdecydowanie przeważają drogi o nawierzchni z betonu asfaltowego. Wśród dróg o kategorii gminnej nawierzchnię tłoczniową posiada ok. 540 m dróg (ok. 1,1%), żwirowo-tłoczniową - ok. 440 m (ok. 0,8%), gruntową - ok. 3 450 m (ok. 6,8%), zaś żwirowo-gruntową - ok. 925 m (ok. 1,8%).

Komunikacja kolejowa:

Przez teren gminy przebiega linia kolejowa nr 68 relacji Lublin-Przeworsk (na odcinku Lublin-Stalowa Wola Rozwadów). Jest to odcinek jest jednotorowy i niezelektryfikowany. Na stacji Stalowa Wola Rozwadów łączy się on z dwutorową, zelektryfikowaną linią D29-74. Na terenie gminy Zaleszany zlokalizowane są 2 stacje kolejowe - w Zbydniowie i Turbi. Torowisko jest w dobrym stanie technicznym. Na całej trasie prowadzone są regularne prace konserwacyjno-utrzymanioowe.

Ponadto przez gminę przebiega linia kolejowa nr 74 relacji Sobów - Stalowa Wola Rozwadów ze stacją w Zbydniowie. Ta linia również jest w dobrym stanie technicznym, a na całej trasie regularnie prowadzone są prace konserwacyjno-utrzymanioowe.

Węzeł kolejowy w pobliskim Rozwadowie posiada bezpośrednie połączenie z Rzeszowem, Tarnobrzegiem, Lublinem, Warszawą, Przeworskiem, Zamościem i Bydgoszczą.

Komunikacja autobusowa:

Sieć komunikacji autobusowej w gminie funkcjonuje w oparciu o komunikację PKS i przewoźników prywatnych. Zapewniają one połączenia komunikacyjne ze Stalową Wolą, Sandomierzem i Tarnobrzegiem oraz miejscowościami leżącymi przy tej trasie. Ze względu na małą liczbę pasażerów liczba kursów jest ograniczona zwłaszcza w okresie wolnym od zajęć szkolnych.

Lotnisko w Turbi:

W miejscowości Turbia, ok. 9 km od centrum Stalowej Woli, zlokalizowane jest lotnisko cywilne. Za datę jego powstania uważa się wiosnę 1939 roku, kiedy to Aeroklub Rzeczypospolitej Polskiej obiecał miejscowemu Komitetowi Organizacyjnemu pomoc w utworzeniu Aeroklubu oraz przydział dwóch samolotów RWD-8. Realizację tych zamierzeń przerwał wybuch II wojny światowej. Niemcy wykorzystując plany powstania lotniska zapasowego przystąpili do jego budowy. Było ono wówczas sporym wojskowym lotniskiem, które w 1944 roku posiadało betonowy pas startowy oraz komplet stałych zabudowań lotniskowych. Z lotniska po wojnie korzystali Rosjanie.

Obecnie lotnisko dostosowane do potrzeb stalowowolskiego Aeroklubu, wykorzystywane jest do lotów szkoleniowych, sportowych i treningowych. Startują z niego głównie szybowce, motolotnie i małe samoloty.

Jest miejscem wielu imprez sportowych związanych z lotnictwem, także międzynarodowych. Działają tu sekcje: balonowa, mikrolotowa, modelarska, samolotowa, spadochronowa, szybowcowa. Na terenie lotniska odbywają się również lokalne uroczystości jak np. dożynki czy pikniki okolicznościowe.

Fot. 39. Lotnisko cywilne w Turbi

Zaopatrzenie w wodę:

Na terenie gminy Zaleszany znajduje się ujęcie wód podziemnych w Kotowej Woli (działki o numerach ewidencyjnych: 75, 74, 61/2, 62/1, 62/2, 696) wraz ze stacją uzdatniania wody. Pobór wody odbywa się na podstawie decyzji Starosty Stalowowolskiego z dnia 30 lipca 2012 r. znak: ABS.6341.23.2012.III, zmienionej decyzjami z dnia 14 grudnia 2012 r. znak: ABS.6341.34.2016.EL/3, z dnia 15 marca 2013 r. znak: ABS.6341.23.2012.III oraz z dnia 18 lipca 2016 r. znak: ABS.6341.34.2016.EL/3, udzielonych Gminnemu Zakładowi Gospodarki Komunalnej w Zaleszanych Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (Dzierżądka 168, 37-416 Zbydniów).

Ujęcie wody w Kotowej Woli tworzą 3 studnie o zasobach eksploatacyjnych: 74,5 m³/h, 84,2 m³/h, 80,0 m³/h. Zgodnie z Rozporządzeniem Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Krakowie z dnia 11 września 2017 r. dla ww. ujęcia wody podziemnej ustanowiono strefę ochrony bezpośredniej i strefę ochrony pośredniej.

Według danych GUS w 2015 r. dostęp do zbiorczej sieci wodociągowej posiadało 93% mieszkańców gminy Zaleszany. Jej łączna długość wynosiła w 2015 r. 144,3 km. W porównaniu z 2011 r. jej długość wzrosła o ok. 7,3 km. W 2015 r. zaewidencjonowano 3 015 przyłączy do budynków mieszkalnych.

Odprowadzanie ścieków:

Sieć kanalizacyjna w gminie Zaleszany jest stosunkowo dobrze rozbudowana. Według danych GUS w 2015 r. miało do niej dostęp ok. 44,6% mieszkańców gminy. Sieć kanalizacji sanitarnej zlokalizowana jest w centralnej, najgęściej zaludnionej części gminy, na terenie miejscowości: Turbia, Kępie Zaleszańskie, Pilchów, Agatówka, Zbydniów i Zaleszany. Działa ona w oparciu o oczyszczalnię ścieków zlokalizowaną w południowej części miejscowości Kępie Zaleszańskie. Jest to oczyszczalnia typu mechaniczno– biologicznego z zastosowaniem środków chemicznych, z podwyższonym usuwaniem biogenów o przepustowości 820 m³/dobę.

Długość zbiorczej sieci kanalizacji sanitarnej na terenie gminy Zaleszany w 2016 r. wynosiła 111 km. W stosunku do 2011 r. jej długość wzrosła o 3,6 km. W tym okresie nastąpiła rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków, budowa pompowni PA-3 i PA-4 w Agatówce wraz z zlewniami, a także rozbudowa sieci kanalizacyjnej w Turbi, Agatówce, Pilchowie i w Kępie Zaleszańskim (osiedle Ogrody).

Dalsza modernizacja sieci kanalizacyjnej ma przebiegać etapowo, w miarę posiadanych środków. Zgodnie z Gminnym Programem Rewitalizacji Gminy Zaleszany na lata 2016-2025, w najbliższych latach planowana jest

budowa sieci kanalizacji sanitarnej w Kotowej Woli i Obojnej. Docelowo planuje się objęcie siecią kanalizacji sanitarnej całej gminy Zaleszany.

Fot. 40. Oczyszczalnia ścieków w Kępie Zaleszańskim

Gazownictwo i ciepłownictwo:

W 2015 r. dostęp do sieci gazowej posiadało ok. 65,3% mieszkańców gminy Zaleszany. Długość czynnej sieci gazowej na terenie gminy wynosi niemal 168 km.

Na terenie gminy Zaleszany zlokalizowane są następujące gazociągi wysokiego ciśnienia:

- DN 250/300 relacji Jarosław - Sandomierz,
- DN 400/500 relacji Rozwadów - Sandomierz,
- DN 500 relacji Rozwadów - Sandomierz,
- DN 80 zasilający stację redukcyjno-pomiarową pierwszego stopnia Jamnica,
- DN 100 zasilający stację redukcyjno-pomiarową pierwszego stopnia Zbydniów,
- DN 50 zasilający stację redukcyjno-pomiarową pierwszego stopnia Zaleszany,
- DN 50 zasilający stację redukcyjno-pomiarową pierwszego stopnia Turbia.

Ponadto na terenie gminy Zaleszany zlokalizowane są 3 stacje redukcyjno-pomiarowe gazu pierwszego stopnia: Zaleszany, Zbydniów i Turbia.

Gmina nie posiada zbiorczej sieci ciepłowniczej. Większość gospodarstw domowych zaopatrywanych jest w ciepło ze źródeł indywidualnych opalanych paliwami stałymi, głównie węglem i drewnem. Obiekty użyteczności publicznej posiadają własne kotłownie opalane paliwami stałymi.

Elektroenergetyka:

Sieć elektryczna podłączona jest do wszystkich gospodarstw domowych oraz jednostek gospodarczych i społecznych. Przez teren gminy przebiega linia elektroenergetyczna najwyższych napięć 220 kV relacji Chmielów - Stalowa Wola. Ponadto przez centralną część gminy przebiegają linie wysokiego napięcia 110 kV: dwutorowa relacji Stalowa Wola - Gorzyce i Stalowa Wola - Sandomierz oraz jednotorowa relacji Stalowa Wola - Posanie - Olendry. Główną siecią rozdzielczą jest sieć średniego napięcia (15 kV).

Usuwanie odpadów:

W związku z wejściem w życie ustawy z dnia 1 lipca 2011r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw, gminy zostały zobowiązane do wdrożenia do lipca 2013 r. nowych rozwiązań systemowych w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi. Tym samym usuwaniem odpadów zajmuje się gmina.

Na terenie gminy Zaleszany raz w miesiącu odbierane są odpady komunalne: zmieszane, szkło, plastik, papier i metal. Ponadto 2 razy w miesiącu odbierane są odpady biodegradowalne. Na terenie gminy Zaleszany nie ma czynnego składowiska odpadów komunalnych. Odbiorem, transportem i zagospodarowaniem odpadów komunalnych z nieruchomości zamieszkałych położonych na terenie gminy zajmuje się firma MZK Stalowa Wola. W Gminie Zaleszany znajduje się ponadto Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (w Zbydniowie), do którego bezpłatny dostęp posiadają wszyscy mieszkańcy gminy.

Wnioski:

- **Istniejąca sieć dróg powiatowych i gminnych jest dobrze wykształcona, wymagane są jedynie bieżące remonty oraz w miarę możliwości wydzielenie nowych dróg rowerowych.**
- **Na terenie gminy nie działa publiczny transport zbiorowy. Dojazdy do dużych ośrodków miejskich mieszkańcy gminy mają zapewnione głównie przez transport kolejowy, a także przez komunikację PKS i transport zbiorowy.**
- **Sieć wodociągowa niemalże w całości zaopatruje tereny zabudowane, nieco słabiej rozwinięta jest sieć kanalizacji sanitarnej i sieć gazowa.**
- **Gmina nie posiada zbiorczej sieci ciepłowniczej. Większość gospodarstw domowych zaopatrywanych jest w ciepło ze źródeł indywidualnych opalanych paliwami stałymi, głównie węglem i drewnem.**

ROZDZIAŁ 15

ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH

W niniejszym Studium uwzględniono zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych zawarte w dokumentach strategicznych o znaczeniu ponadlokalnym takich jak: Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego do 2020 roku i Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 jest najważniejszym krajowym dokumentem strategicznym dotyczącym zagospodarowania przestrzennego kraju. Zgodnie z wymogami ustawowymi zawarte w niej ustalenia i zalecenia zostały przeniesione do planów zagospodarowania województwa.

Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego do 2020 roku (Rzeszów, 2013 r.) określiła cele strategiczne rozwoju województwa na najbliższe lata. Są to:

- rozwijanie przewag regionu w oparciu o kreatywne specjalizacje jako przejaw budowania konkurencyjności krajowej i międzynarodowej,
- rozwój kapitału ludzkiego i społecznego jako czynników innowacyjności regionu oraz poprawy poziomu życia mieszkańców,
- podniesienie dostępności oraz poprawa spójności funkcjonalno-przestrzennej jako element budowania potencjału rozwojowego regionu,
- racjonalne i efektywne wykorzystanie zasobów z poszanowaniem środowiska naturalnego jako sposób na zapewnienie bezpieczeństwa i dobrych warunków życia mieszkańców oraz rozwoju gospodarczego województwa.

Najważniejsze kierunki działań (mające odniesienie do zagospodarowania przestrzennego gminy Zaleszany), umożliwiające osiągnięcie ww. celów strategicznych to:

- podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej regionu,
- rozwój infrastruktury służącej podniesieniu innowacyjności przedsiębiorstw,
- poprawa dostępności i ekspozycji turystycznej terenów, miejsc, obiektów oraz zbiorów mających charakter ogólnopolskich oraz ponadregionalnych atrakcji turystycznych lub reprezentujących unikatowe dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe regionu,
- rozwój i poprawa stanu infrastruktury dla turystyki wypoczynkowej, uzdrowiskowej (w tym leczniczej), krajoznawczej, aktywnej, przygranicznej, biznesowej i religijno-pielgrzymkowej, w tym zwłaszcza dla turystów zmotoryzowanych, z zachowaniem wartości przyrodniczych i krajobrazowych,
- wzrost koncentracji i specjalizacji gospodarstw rolniczych w zgodzie z zasadami zrównoważonego rozwoju rolnictwa wolnego od GMO,
- wsparcie przemian strukturalnych w rolnictwie,
- wsparcie procesów modernizacji gospodarstw rolniczych z wykorzystaniem innowacyjnych rozwiązań technicznych, technologicznych, biologicznych i organizacyjnych z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju rolnictwa,
- wykorzystanie zdolności produkcyjnych gospodarstw rolniczych do produkcji energii odnawialnej,
- wsparcie zrównoważonego rozwoju terenów objętych gospodarką rolną i rybacką,
- ochrona gruntów szczególnie przydatnych rolniczo przy planowaniu lokalizacji inwestycji celu publicznego,
- wsparcie działań w zakresie utrzymania urządzeń melioracji szczegółowych,
- rozwój innowacyjnych przedsiębiorstw w sektorze MMŚP, promocja przedsiębiorczości,
- poprawa dostępności i jakości usług edukacyjnych na wszystkich poziomach nauczania, ze szczególnym uwzględnieniem edukacji przedszkolnej (zwłaszcza na terenach wiejskich) i zawodowej oraz w formach pozaszkolnych,

- kształtowanie krajobrazu kulturowego rozumiane jako zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego, szczególnie w zakresie poprawy ładu przestrzennego i estetyki otoczenia; ochrona i kształtowanie zabudowy historycznych miast i miasteczek oraz układów ruralistycznych; zapobieganie degradacji i ochrona zasobów dziedzictwa przyrodniczego regionu,
- poprawa stanu zachowania i ochrona obiektów oraz miejsc cennych kulturowo, m.in. poprzez wykorzystanie narzędzi prawa miejscowego, a także przeciwdziałanie procesowi ich dewastacji i degradacji,
- zwiększenie dostępu do instytucji opieki nad dziećmi i osobami zależnymi (żłobki, przedszkola, ośrodki pobytu dziennego dla osób starszych itp.),
- poprawa stanu i budowa ogólnodostępnej infrastruktury dla sportu powszechnego, w tym w szczególności placów i urządzeń do zabaw i gier ruchowych,
- poprawa stanu i budowa specjalistycznych obiektów sportowych dla sportu kwalifikowanego,
- realizacja odcinków drogi ekspresowej S74,
- wzmocnienie systemu powiązań komunikacyjnych regionu ze stolicą oraz innymi krajowymi ośrodkami wzrostu,
- usprawnienie systemu drogowego województwa poprzez rozbudowę istniejących i budowę nowych odcinków dróg łączących ośrodki subregionalne oraz poprzez budowę ich obwodnic, jak również przez podniesienie klasy dróg i zmiany kategorii tych dróg, na których występuje szczególna koncentracja ruchu,
- wzrost zewnętrznej dostępności województwa poprzez modernizację linii kolejowej L 68,
- budowa i modernizacja dróg lokalnych poprawiających dostępność komunikacyjną, rozwijanie infrastruktury telekomunikacyjnej poprawiającej dostępność cyfrową,
- modernizacja i rozbudowa energetycznych linii przesyłowych przyczyniających się do tworzenia korzystnych warunków osiedlania się i rozwoju przedsiębiorczości,
- poprawa dostępu do sieci wodociągowej, kanalizacyjnej oraz usprawnienie gospodarki odpadami poprawiającej jakość życia i warunki prowadzenia działalności gospodarczej,
- uporządkowanie przestrzeni wiejskiej dla potrzeb rozwoju funkcji publicznych, gospodarczych i społecznych terenów wiejskich,
- budowa, rewitalizacja i modernizacja urządzeń hydrotechnicznych zapewniających ochronę bierną przed powodzią, tj.: polderów, zbiorników retencyjnych oraz wałów przeciwpowodziowych na terenach zabudowanych, na których występuje zagrożenie powodzią,
- opracowanie i realizowanie programu małej retencji na terenach województwa podkarpackiego zagrożonych powodzią.

Realizacji założeń Strategii rozwoju województwa - Podkarpackie 2020 służy m.in. program strategiczny **"Błękitny San"**, uszczegóławiając jej zapisy w zakresie zapewniającym jak najlepsze wykorzystanie zasobów endogenicznych gmin położonych wzdłuż biegu rzeki San. Programem objęto 48 gmin położonych wzdłuż biegu rzeki San od południowo-wschodniego krańca województwa podkarpackiego po jego północno-zachodnie granice.

Celem głównym Programu "Błękitny San" jest wzrost poziomu i warunków życia mieszkańców gmin obszaru poprzez poprawę dostępu do miejsc pracy i usług przy efektywnym wykorzystaniu zróżnicowanych zasobów endogenicznych tego terenu, skutkujący poprawą spójności wewnętrznej i wzmocnieniu funkcjonalnych powiązań zewnętrznych. Będzie to prowadzić do zmniejszania poziomu zróżnicowań rozwoju społeczno-gospodarczego Podkarpacia w układzie wewnątrz regionalnym, wzdłuż biegu rzeki San.

Główne kierunki działań przewidziane w Programie, mające odniesienie do zagospodarowania przestrzennego gminy Zaleszany to:

- poprawa dostępności do istniejących i nowotworzonych obszarów inwestycyjnych,
- przygotowanie i promocja obszarów inwestycyjnych na obszarach wiejskich przyczyniająca się do tworzenia pozarolniczych miejsc pracy na terenach monofunkcyjnych agrarnie,

- poprawa jakości, zasięgu oraz częstotliwości połączeń zbiorowej komunikacji publicznej prowadząca do ograniczenia natężenia indywidualnego transportu samochodowego,
- rewitalizacja przestrzeni publicznej wraz z dostosowaniem jej do nowych funkcji odpowiadających na potrzeby mieszkańców,
- zwiększanie liczby miejsc pracy oraz zakresu oferty usług subregionalnych i lokalnych ośrodków wzrostu,
- produkty rolne Błękitnego Sanu - specjalizacja działalności, w tym wprowadzanie nowych upraw, odpowiadająca uwarunkowaniom przyrodniczym determinującym kierunki rozwoju rolnictwa,
- budowa i modernizacja targowisk oraz punktów sprzedaży bezpośredniej produktów lokalnych wraz z ich promocją,
- integracja aktualnej oferty turystycznej przy wykorzystaniu koncepcji wiodących produktów i pakietów produktów turystycznych Błękitnego Sanu,
- zagospodarowanie brzegów rzeki San z uwzględnieniem infrastruktury ochrony przeciwpowodziowej-Przedsięwzięcie Priorytetowe o Kluczowym Znaczeniu dla Rozwoju Województwa Podkarpackiego,
- modernizacja i uzupełnienie infrastruktury turystycznej gmin Błękitnego Sanu, zgodnie ze zidentyfikowanymi deficytami,
- modernizacja i rozbudowa infrastruktury sportowo-rekreacyjnej zwiększającej atrakcyjność turystyczną oraz poprawiającej poziom i warunki życia mieszkańców,
- ochrona obiektów dziedzictwa kulturowego na obszarze miast i gmin Błękitnego Sanu,
- rewitalizacja zespołów zabytkowych na obszarze miast i gmin Błękitnego Sanu dostosowująca ich funkcje do aktualnych potrzeb społeczności lokalnych,
- modernizacja i dostosowanie do zmieniających się potrzeb infrastruktury edukacyjnej,
- modernizacja i dostosowanie do zmieniających się potrzeb infrastruktury ochrony zdrowia,
- modernizacja i dostosowanie do zmieniających się potrzeb infrastruktury kulturalnej,
- organizacja placówek oraz koordynacja systemu opieki nad dziećmi na obszarze gmin Błękitnego Sanu,
- organizacja systemu opieki nad osobami starszymi zapewniającego wzrost poziomu i warunków życia oraz przeciwdziałającego zjawisku wykluczenia społecznego,
- ochrona środowiska zlewni rzeki San poprzez kompleksową gospodarkę wodno-ściekową oraz system składowania odpadów,
- ochrona obszarów cennych przyrodniczo wraz z uwzględnieniem zrównoważonego udostępnienia ich zasobów dla potrzeb rozwoju turystyki.

Zgodnie z zapisami Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa gmina Zaleszany położona jest w **strefie produkcji rolnej** (w strefie nasilenia wielofunkcyjnego rozwoju terenów wiejskich), dla której w Planie przewiduje się:

- ograniczenie funkcji rolnej na terenach o intensywnym procesie urbanizacji, jak też dla obszarów, gdzie produkcja rolna na cele spożywcze jest niewskazana ze względu na występujące zanieczyszczenia środowiska,
- rozwój działalności gospodarczej pozarolniczej lub związanej z rolnictwem,
- intensywną produkcję roślin oleistych dla wytwarzania biopaliw, na glebach o wysokiej bonitacji, lecz dużym zanieczyszczeniu.

Ponadto teren gminy Zaleszany zgodnie z PZPW położony jest w **strefie gospodarki leśnej**. Obejmuje ona wszystkie obszary zalesione na terenie województwa i podzielona jest na kompleksy leśne podlegające nadleśnictwom. Przewiduje się dla niej:

- prowadzenie planowej wycinki, dolesiania, zabiegów pielęgnacyjnych, wymianę gatunków i innych zabiegów określonych w planach urządzania lasów,
- prowadzenie działalności łowieckiej, głównie na obszarach leśnych i przyleśnych,
- zalesianie gruntów rolnych o niskiej wartości i ukształtowaniu niekorzystnym dla produkcji rolnej, zgodnie z Krajowym Programem Zwiększania Lesistości.

W PZPW teren gminy Zaleszany wchodzi również w skład **strefy ochrony walorów przyrodniczych i krajobrazowych**. Obejmuje ona prawnie chronione i przeznaczone do ochrony obszary o najmniej przekształconych zasobach naturalnych, na których występują najcenniejsze okazy fauny, flory, przyrody nieożywionej i obszary z pozostałościami dziedzictwa kulturowego wpisanego w krajobraz przyrodniczy. W jej ramach na terenie całego województwa zaproponowano utworzenie nowych form ochrony przyrody, jednak żadna z nich nie jest położona na terenie gminy Zaleszany. Ponadto zabytkowe zespoły dworsko-parkowe, zespoły i obiekty sakralne oraz zabytkowe zespoły i obiekty świeckie znalazły się w **strefach ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego**. W ich ramach nie wyznaczono jednak na terenie gminy obszarów proponowanych do objęcia prawną ochroną wartości kulturowych.

Zgodnie z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa lokalny ośrodek gminny Zaleszany posiada możliwości dla funkcji rolniczej oraz usługowo-administracyjnej. Gmina Zaleszany znajduje się ponadto w korytarzu rozwoju osadnictwa, w którym przewidziano następujące zasady zagospodarowania przestrzennego:

- intensywny, dalszy rozwój istniejącego korytarza, będących pasmami aktywności społeczno-gospodarczej,
- intensywny rozwój aglomeracji rzeszowskiej, w celu uzyskania statusu europola i umacniania roli krajowego regulatora rozwoju,
- eliminacja produkcji rolnej z obszarów zurbanizowanych i przeznaczonych do urbanizacji i ograniczenie strefy produkcji kosztem wielofunkcyjnego rozwoju wsi, głównie w sferze usług i innych formach działalności pozarolniczej,
- rozwój i modernizacja układu komunikacyjnego jako osi rozwoju korytarza osadniczych.

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego przyjęto następujące wytyczne dotyczące ochrony środowiska (mających odniesienie do gminy Zaleszany):

w zakresie ochrony wód powierzchniowych i podziemnych należy:

- poprawić istniejący stan czystości wód, dążąc do osiągnięcia planowanej klasy czystości wód powierzchniowych i podziemnych, zgodnie z aktualnie obowiązującymi standardami jakości środowiska,
- utrzymać ochronę źródeł oraz ujęć wody przez ustanawianie stref ochronnych tam gdzie nie zostały one wyznaczone,
- realizować nowe wodociągi równocześnie z budową kanalizacji,
- lokalizować nowe oczyszczalnie ścieków powyżej obszarów zalewowych,
- zalesiać obszary źródłiskowe.

w zakresie ochrony i wykorzystania złóż kopalin:

- obszary występowania złóż niezagospodarowanych surowców podstawowych (o znaczeniu regionalnym) podlegają ochronie z racji możliwości ich perspektywicznego wykorzystania, zgodnie z przepisami szczególnymi,
- eksploatacja kopalni oraz prowadzenie prac poszukiwawczych może odbywać się na mocy udzielonych przez właściwy organ decyzyjny koncesji z zachowaniem aktualnie obowiązujących przepisów szczególnych.

w zakresie ochrony atmosfery i klimatu akustycznego należy:

- dotrzymać standardów jakości powietrza oraz zmniejszyć poziom hałasu poniżej dopuszczalnego lub co najmniej na tym poziomie, zgodnie z przepisami szczególnymi,
- ograniczać emisję pyłów i gazów przez hermetyzację procesów technologicznych, instalację urządzeń redukujących emisję, centralizację źródeł ciepła, stosowanie paliw niskoemisyjnych w procesach grzewczych.

w zakresie gospodarki leśnej i zalesień:

- na terenach lasów i gruntów leśnych dopuszcza się realizację inwestycji związanych z gospodarką leśną oraz tras przebiegu infrastruktury technicznej w przypadkach braku innych rozwiązań omijających kompleksy leśne, pod warunkiem zachowania obszarów skupisk roślinności o szczególnych wartościach przyrodniczych, krajobrazowych i ekologicznych, występowania skupisk gatunków chronionych, korytarzy ekologicznych, ostoi zwierząt, zgodnie z przepisami szczególnymi.

w zakresie ochrony korytarzy ekologicznych (zwłaszcza wzdłuż doliny Sanu):

- nie dopuszcza się wyznaczania nowych terenów budowlanych (w szczególności w terenach zalewowych),
- dopuszcza się lokalizację urządzeń rekreacji i turystyki bez obiektów kubaturowych,
- zabudowę na dotychczas wyznaczonych terenach budowlanych należy kształtować tak, aby nie pogarszać warunków lokalnego klimatu oraz nie przegradzać istniejących ciągów migracji zwierząt,
- należy dążyć do zachowania i odtwarzania istniejącej zieleni łąkowej,
- należy dążyć do renaturyzacji i rewitalizacji zdegradowanych odcinków dolin rzecznych,
- należy priorytetowo traktować tworzenie leśnych korytarzy ekologicznych w trakcie realizacji programów zwiększania lesistości,
- należy zmniejszać negatywne oddziaływanie transportowych inwestycji liniowych m.in. poprzez budowę przejść dla zwierząt pod i nad drogami, urządzeń ograniczających hałas, gradzenie dróg,

W zakresie rolnictwa na terenie gminy Zaleszany PZPW zakłada kształtowanie strefy nasilenia wielofunkcyjnego rozwoju terenów wiejskich. Przewiduje się w niej:

- nasilenie niekorzystnych dla produkcji rolnej czynników takich jak: przeznaczanie gruntów na cele inwestycyjne, rozdrobnienie gospodarstw, rozczłonkowanie rozłogów i marginalizację gruntów,
- postępujące ograniczanie produkcji rolnej i nastawienie przeważnie na samozaopatrzenie rolników,
- w produkcji rolnej preferowany kierunek żytnio-ziemniaczany, hodowlę bydła i trzody, a na terenach lepszych gleb uprawę pszenicy,
- w obszarach koncentracji zanieczyszczeń powinna nastąpić zmiana struktury produkcji rolniczej z produkcji artykułów spożywczych na produkcję na cele przemysłowe,
- wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich będzie ważnym czynnikiem warunkującym rozwój wsi i rolnictwa uwzględniając nowe elementy jakimi są wszelkiego rodzaju inicjatywy na rzecz działalności pozarolniczej lub związanej z rolnictwem,
- proponuje się m.in. następujące dziedziny działalności:
 - rozwój zakładów produkcyjnych,
 - rozwój rzemiosła i zakładów usługowych,
 - przedsiębiorstwa transportowe,
 - pobór i wyrób materiałów budowlanych,
 - przetwarzanie produktów rolnictwa,

- handel wszelkiego rodzaju towarami, w tym zakładanie hurtowni i giełd towarowych,
- rozwój turystyki,
- uprawa i produkcja specjalistyczna,
- zakłady przetwarzania drewna - stolarstwo i wyrób mebli.

Po analizie dokumentów strategicznych i planistycznych na szczeblu krajowym i wojewódzkim stwierdzono, że na terenie gminy Zaleszany planowane są do realizacji następujące zadania o znaczeniu ponadlokalnym:

- budowa drogi ekspresowej S74 relacji Piotrków Trybunalski-Nisko,
- modernizacja drogi krajowej nr 77,
- uaktywnienie działalności i modernizacja lotniska lokalnego w Turbi,
- modernizacja gazociągów wysokiego ciśnienia Q300/250 relacji: Jarosław - Rozwadów - granica województwa - Sandomierz,
- budowa zbiorników małej retencji Zaleszany I i II,
- regulacja rzek i potoków na terenie gminy.

ROZDZIAŁ 16

WYMAGANIA DOTYCZĄCE OCHRONY PRZECIWPOWODZIOWEJ

Zagrożenie powodziowe na terenie gminy Zaleszany związane jest z przepływającymi przez jej teren rzekami: Sanem oraz Łęgiem. Zgodnie z mapami zagrożenia powodziowego opracowanymi w ramach projektu „Informatyczny System Osłony Kraju” (ISOK) na terenie gminy Zaleszany występuje:

- obszar szczególnego zagrożenia powodzią, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi raz na 100 lat ($p=1\%$),
- obszar szczególnego zagrożenia powodzią, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi raz na 10 lat ($p=10\%$),
- obszar, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi raz na 500 lat ($p=0,2\%$),
- obszar narażony na zalanie w przypadku zniszczenia lub uszkodzenia wału przeciwpowodziowego.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami odrębnymi, dla obszarów szczególnego zagrożenia powodzią sporządza się mapy ryzyka powodziowego, na ich podstawie sporządza się z kolei plany zarządzania ryzykiem powodziowym. W tym przypadku jest to Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły (przyjęty rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 18.10.2016 r. poz. 1841). Określono w nim m.in. priorytety działań w kwestii ochrony przeciwpowodziowej w obszarze dorzecza Wisły.

W poniższej tabeli przedstawiono problemy związane z zarządzaniem ryzykiem powodziowym na obszarze dorzecza Wisły (mające odniesienie do terenu gminy Zaleszany) wraz z ich głównymi przyczynami.

Tabela 15. Problemy związane z zarządzaniem ryzykiem powodziowym na obszarze dorzecza Wisły

Problem	Przyczyna problemu
<i>Wzrastające zagrożenie i ryzyko powodziowe</i>	zmiany klimatyczne powodujące wzrost wielkości, czasu trwania, a przede wszystkim częstotliwość występowania wezbrań
	brak wystarczających środków finansowych oraz niedostateczny zakres i częstotliwość przedsięwzięć utrzymaniowych i odtworzeniowych koryt i dolin rzecznych, szczególnie na głównych rzekach nizinnej części obszaru dorzecza (Wisła, Narew, Bug), a także obwałowań i innej infrastruktury przeciwpowodziowej
	wzrastający poziom wrażliwości obszarów zagrożonych powodzią w związku z postępującym ich zagospodarowaniem – zabudową nowych obszarów, wzrost wartości w wyniku modernizacji obiektów istniejących, zwłaszcza na obszarach szczególnego zagrożenia, ale także na obszarach o niskim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi oraz chronionych obwałowaniami
	przyspieszenie przejścia fal wezbraniowych na mniejszych ciekach w zlewni, przede wszystkim w związku z ich regulacją i udrażnianiem oraz obwałowywaniem, co w konsekwencji prowadzi do nakładania się fal i wzrostu sumarycznej kulminacji na głównych rzekach obszaru dorzecza, powodującego tzw. transfer ryzyka
<i>Wzrastające zagrożenie wystąpienia powodzi zatorowych i utrudnienia akcji lodołamania</i>	zmiany w profilu podłużnym i poprzecznym koryta rzecznoego wskutek degradacji i dysfunkcji zabudowy regulacyjnej zwiększającej zatorogenność i pogarszającej warunki pracy lodołamaczy (brak

	odpowiednich głębokości)
	niedostateczna ilość lodołamaczy, a także miejsc postojowych dla tych jednostek, potrzebnych do prowadzenia skutecznych akcji lodołamania
<i>Wzrost wrażliwości obszarów zagrożonych powodzią</i>	niewuwzględnienie w przepisach prawa krajowego lokalizacyjnych i technicznych aspektów zabudowy na obszarach zagrożenia powodziowego, których wprowadzenie stanowiłoby podstawę prawną zakazu budowy bądź budowy pod określonymi warunkami nowych, a także modernizacji istniejących obiektów
	niewystarczające instrumenty prawne, ekonomiczne i komunikacyjne, które mogłyby zniechęcić do zagospodarowywania terenów zagrożonych powodzią (np. wysokie stawki ubezpieczeń) lub zachęcających do określonych zachowań zwiększających bezpieczeństwo powodziowe, np. budowy zbiorników retencyjnych wód deszczowych - przydomowych oraz kanalizacyjnych - dobrych praktyk gospodarowania gruntami rolnymi, czy zalesiania nieużytków
<i>Niewystarczająca sprawność istniejącego systemu reagowania na zagrożenie powodziowe i usuwania skutków powodzi</i>	nadmiernie rozbudowany i skomplikowany układ zależności pomiędzy organami działającymi w ramach systemów zarządzania kryzysowego i ochrony przeciwpowodziowej oraz rozproszenie rozwiązań dotyczących zadań i struktur w różnych aktach prawnych
<i>Niska świadomość społeczna w zakresie zagrożenia powodziowego oraz metod ograniczania ryzyka powodziowego</i>	niski poziom świadomości społecznej na temat zagrożenia powodziowego oraz brak odpowiednich akcji informacyjnych i edukacyjnych prowadzonych przez samorządy lokalne jest istotnym problemem dla skutecznego zarządzania ryzykiem powodziowym na całym obszarze dorzecza. Niedostatek informacji dotyczy również metod ograniczania ryzyka powodziowego na etapie przygotowania się do powodzi oraz na etapie prowadzenia akcji przeciwpowodziowej i usuwania skutków powodzi

źródło: Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły

W celu osiągnięcia wyznaczonych celów szczegółowych zarządzania ryzykiem powodziowym, w planie wskazano kierunki działań, z których w regionie wodnym Górnej Wisły (na jego terenie położona jest gmina Zaleszany) najwyższy priorytet mają:

- wyeliminowanie lub unikanie wzrostu zagospodarowania na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią (m.in. zakaz budowy obiektów infrastrukturalnych oraz obiektów zagrażających środowisku),
- ograniczanie istniejącego zagrożenia powodziowego (m.in. poprzez odtwarzanie retencji dolin rzek, budowę obiektów retencjonujących wodę, budowę i modernizację wałów przeciwpowodziowych, prowadzenie akcji lodołamania),
- poprawa i rozwój krajowego systemu prognoz, monitoringu i ostrzeżeń - podniesienie poziomu ich jakości i wiarygodności,
- budowa i usprawnienie lokalnych systemów ostrzegania przed powodzią.

Ponadto art. 176 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne stanowi: „1. W celu zapewnienia szczelności i stabilności wałów przeciwpowodziowych zakazuje się wykonywania robót lub czynności, które mogą wpływać na szczelność lub stabilność wałów przeciwpowodziowych, w tym:

- 1) przejeżdżania przez wały oraz wzdłuż wałów pojazdami lub konno oraz przepędzania zwierząt, z wyjątkiem miejsc do tego przeznaczonych;
- 2) uprawy gruntu, sadzenia drzew lub krzewów na wałach oraz w odległości mniejszej niż 3 m od stopy wału;
- 3) prowadzenia przez osoby nieuprawnione robót lub czynności ingerujących w konstrukcję wałów przeciwpowodziowych, w tym ich rozkopywania, uszkodzenia darniny lub innych umocnień skarp i korony wałów, wbijania słupów i ustawiania znaków;
- 4) wykonywania na wałach przeciwpowodziowych obiektów lub urządzeń niezwiązanych z nimi funkcjonalnie;
- 5) wykonywania obiektów budowlanych, kopania studni, sadzawek, dołów oraz rowów w odległości mniejszej niż 50 m od stopy wału;
- 6) lokalizowania cmentarzy w odległości mniejszej niż 50 m od stopy wału”.

ROZDZIAŁ 17 POTRZEBY I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY

Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji rozszerzyła zakres art. 10 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w części dotyczącej uwarunkowań wynikających z potrzeb i możliwości rozwojowych gminy oraz wynikających z nich kierunków zagospodarowania. Zmiany, które zostały wprowadzone w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego nałożyły obligatoryjny obowiązek przeprowadzenia analizy potrzeb i możliwości rozwoju gminy. Musi ona obejmować elementy zawarte w art. 10 ust. 1 pkt 7 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Niniejszy rozdział stanowi jedynie syntezę problematyki i wyników zgromadzonych w przeprowadzonej analizie.

Potrzeby rozwojowe gminy Zaleszany:

W chwili obecnej polityka gminy zmierza do:

- kontynuacji zabudowy na terenach wyznaczonych w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, a dotychczas niezabudowanych,
- koncentracji zabudowy w ramach istniejących jednostek osadniczych (miejscowości),
- przeciwdziałania rozpraszaniu zabudowy mieszkaniowej jako zjawiska niekorzystnego z punktu widzenia wyposażenia terenów w infrastrukturę techniczną poprzez:
 - wypełnianie zabudową istniejących struktur przestrzennych,
 - przyjęcie nadrzędnej zasady równoległej realizacji infrastruktury technicznej przy uruchamianiu nowych terenów zabudowy mieszkaniowej, przy jednoczesnym planowaniu nowej zabudowy na terenach położonych poza zwartą strukturą funkcjonalno-przestrzenną w formie ekstensywnej.

Sporządzając analizę potrzeb i możliwości rozwoju gminy Zaleszany, biorąc pod uwagę dynamikę zmian uwarunkowań faktycznych, jak i prawnych, a także zmieniających się potrzeb społecznych, mających wpływ na kształtowanie struktury funkcjonalno - przestrzennej gminy, określając zapotrzebowanie na nową zabudowę przyjęto perspektywę czasową wynoszącą 30 lat. Zgodnie ze sporządzoną prognozą demograficzną liczba mieszkańców gminy Zaleszany w roku 2047 wyniesie ok. 11 660 osób. Kolejnym czynnikiem wpływającym na wzrost zapotrzebowania na nową zabudowę jest spadek liczby gospodarstw domowych dwu- i wielorodzinnych.

Uwzględniając przeprowadzone analizy ekonomiczne, środowiskowe, społeczne, prognozy demograficzne, jak również przy uwzględnieniu możliwości finansowania, głównymi czynnikami wpływającymi na zapotrzebowanie gminy w zakresie lokalizacji nowej zabudowy mieszkaniowej, usługowej i produkcyjnej są:

- prognozowany wzrost liczby mieszkańców gminy,
- obserwowany i prognozowany spadek liczebności gospodarstw domowych w gminie,
- położenie w bezpośrednim sąsiedztwie Stalowej Woli oraz w odległości ok. 10 km od Sandomierza,
- planowana realizacja drogi ekspresowej S74 relacji Piotrków Trybunalski-Nisko (z prawdopodobnymi węzłami na przecięciu z drogą krajową nr 77 i w miejscowości Turbia),
- dobre powiązania komunikacyjne z dużymi ośrodkami miejskimi w regionie,
- prowadzona przez gminę polityka związana ze stopniowym zwiększaniem ilości nowych miejsc pracy, w tym m.in. terenów pod zabudowę produkcyjno-usługową i usługową,
- stopniowe zwiększanie atrakcyjności gminy w zakresie usług sportu i rekreacji, infrastruktury społecznej i technicznej,
- dostępność środków z różnych programów operacyjnych,
- zmiany strukturalne w rolnictwie, odchodzenie od produkcji w małych gospodarstwach rolnych i zmiany w źródłach dochodów.

Wyznaczenie obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej

Na potrzeby przeprowadzonej analizy na terenie gminy Zaleszany wyznaczono obszary o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej. Podstawowym założeniem wyznaczenia tych obszarów było wskazanie obszarów zwartej zabudowy na terenie gminy Zaleszany, które ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (t.j. Dz.U. z 2017, poz. 1161) definiuje jako: „*obszar wyznaczony przez*

obwiednię prowadzoną w odległości 50 m od zewnętrznych krawędzi skrajnych budynków tworzących zwartą zabudowę lub po zewnętrznych granicach działek, na których położone są te budynki, jeśli ich odległość od tych granic jest mniejsza niż 50 m”. Ponadto zwarta zabudowa definiowana jest w ww. ustawie jako „zgrupowanie nie mniej niż budynków, za wyjątkiem budynków o funkcji wyłącznie gospodarczej, pomiędzy którymi największa odległość sąsiadujących ze sobą budynków nie przekracza 100 m”.

W analizie jako obszary o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej przyjęto te obszary zwartej zabudowy, które posiadają dostęp do istniejących dróg publicznych oraz posiadające dostęp do sieci infrastruktury technicznej.

W wyniku przeprowadzonej analizy wyznaczono obszary o łącznej powierzchni ok. 545 ha, co stanowi ok. 6,24% powierzchni całej gminy. W znacznej mierze grunty te położone są w centralnych częściach najintensywniej zabudowanych miejscowości, zwłaszcza w Turbi, Zbydniowie, Zaleszanach, Kotowej Woli i w Kępie Zaleszańskim. Najmniej obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej wyznaczono w Motyczu Szlacheckim i w Wólce Turebskiej.

W analizie wyznaczono luki w zabudowie na obszarach o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej, rozumiane jako pojedyncze działki ewidencyjne (lub zespoły działek ewidencyjnych) znajdujących się wewnątrz obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej, posiadających dostęp do dróg publicznych oraz infrastruktury technicznej (energia elektryczna, wodociągi i kanalizacja sanitarna), które nie zostały dotychczas zabudowane.

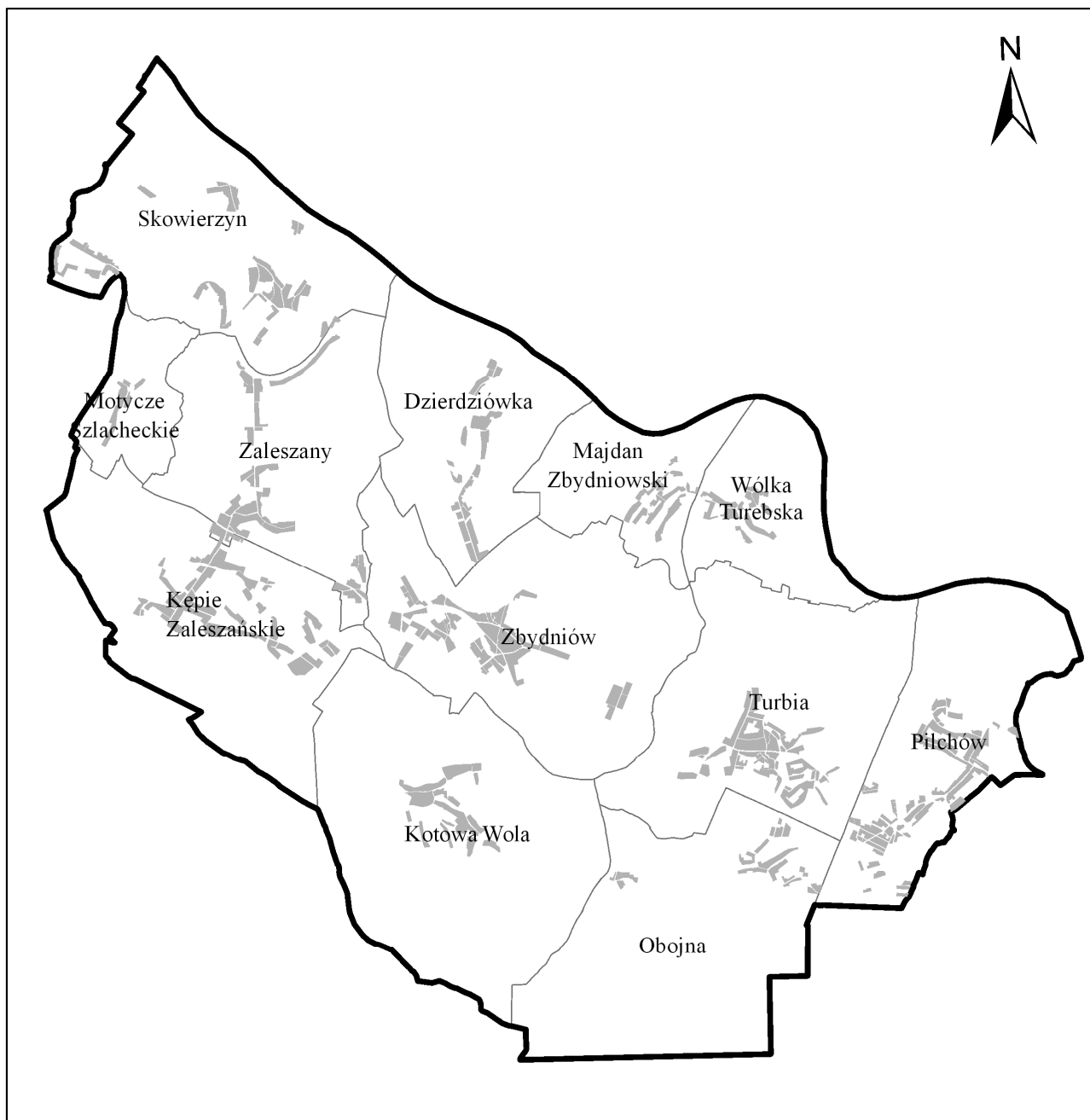
Ważne, aby podkreślić, że realnie tereny te nie zostaną skosmumowane w całości. Część terenów nigdy nie zostanie zabudowana, bądź w perspektywie odleglejszej niż przyjęte 30 lat. Składają się na to następujące czynniki:

- nieuregulowane własności,
- rolnicze użytkowanie gruntów,
- geometrie działek uniemożliwiające zabudowę,
- brak realnej możliwości zapewnienia dojazdu do działek powstających w wyniku wtórnych podziałów nieruchomości rolnych,
- niesprzyjające sąsiedztwo,
- brak planów właścicieli co do ich zabudowy bądź sprzedaży nieruchomości na cele budowlane.

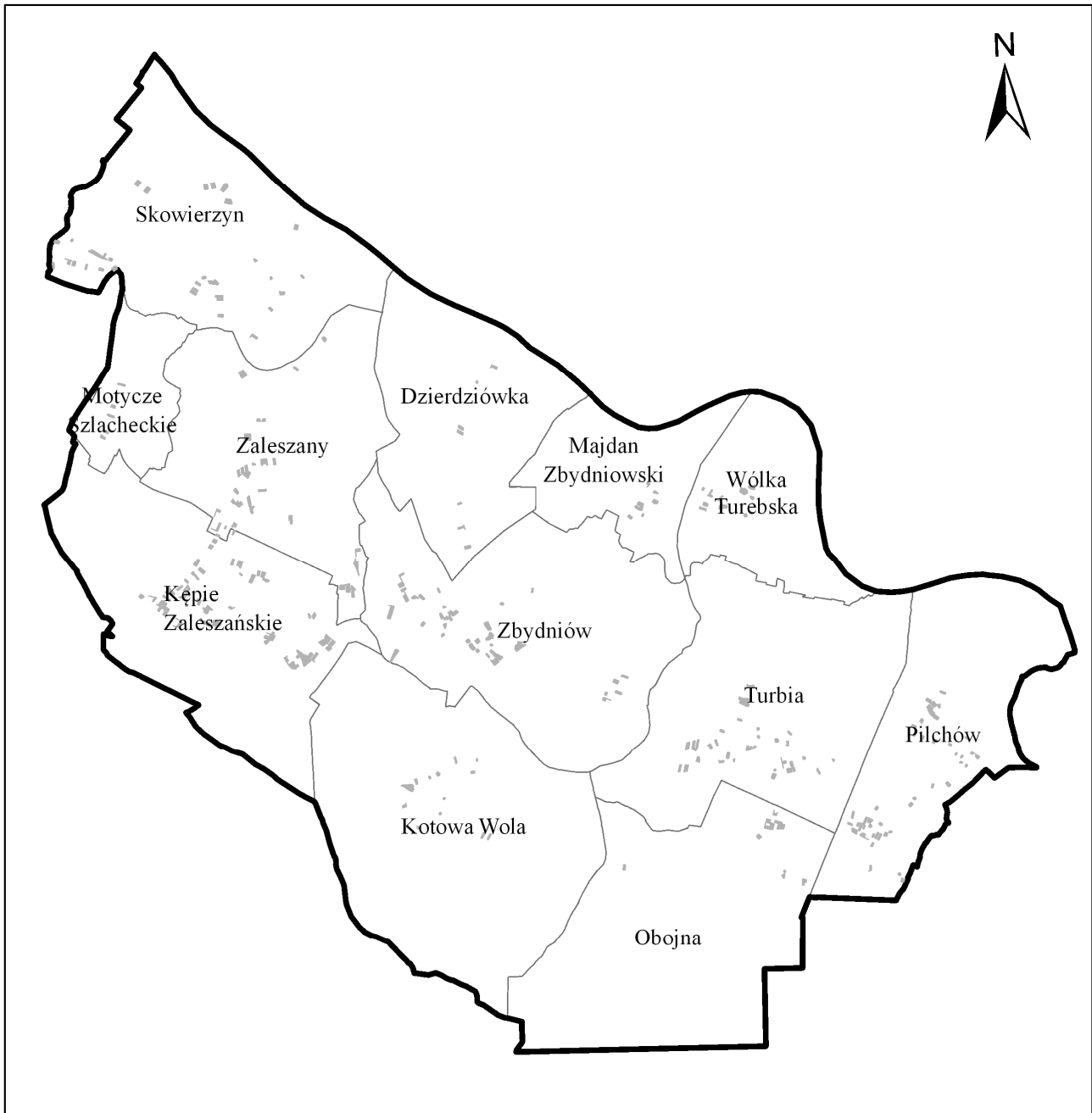
Tabela 16. Powierzchnia obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno – przestrzennej wraz z lukami w zabudowie na terenie gminy Zaleszany (opracowanie własne)

Obręb ewidencyjny	Powierzchnia obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej [ha]	Powierzchnia luk w zabudowie na obszarach o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej [ha]	Udział luk w zabudowie w obrębie obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej
Dzierdziówka	32,03	1,14	3,56%
Kępie Zaleszańskie	75,48	13,42	17,78%
Kotowa Wola	36,68	2,09	5,70%
Majdan Zbydniowski	20,26	1,29	6,37%
Motycze Szlacheckie	8,81	0,79	8,97%
Obojna	21,56	2,37	10,99%
Pilchów	68,49	6,68	9,75%
Skowierzyn	57,17	7,57	13,24%
Turbia	67,9	5,74	8,45%
Wólka Turebska	19,3	2,29	11,87%
Zaleszany	59,54	7,77	13,05%
Zbydniów	77,7	8,9	11,45%
SUMA	544,92	60,05	11,02%

Rysunek 16. Obszary o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno – przestrzennej na terenie gminy Zaleszany (opracowanie własne)

Rysunek 17. Luki w zabudowie na obszarach o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno – przestrzennej na terenie gminy Zaleszany (opracowanie własne)

Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego jedynie w niewielkiej części pokrywają obszar gminy Zaleszany (3%). Z uwagi na złożone wnioski o wyznaczenie nowych terenów budowlanych w gminie, jak również ze względu na potrzebę dostosowania ich zapisów do obowiązujących przepisów prawnych stwierdzono, że obowiązujące na terenie gminy dokumenty planistyczne wymagają aktualizacji.

Na potrzeby niniejszej analizy przeanalizowano zapisy obowiązujących na terenie gminy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w celu identyfikacji terenów przeznaczonych pod zabudowę (rysunek 18) oraz bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, które nie zostały dotychczas zabudowane. Wynik przedstawiono w tabeli 17.

Rysunek 18. Obszary przeznaczone pod zabudowę w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego gminy Zaleszany (opracowanie własne)

Tabela 17. Obszary funkcjonalne w obowiązujących planach miejscowych na terenie gminy Zaleszany – niezabudowane, które zostały przeznaczone do urbanizacji (opracowanie własne)

Obręb	Powierzchnia [ha]							SUMA	Udział powierzchni terenów niezabudowanych w stosunku do powierzchni przeznaczonej w mpzp pod poszczególne funkcje
	Zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna	Zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna, zagrodowa	Zabudowa mieszkaniowo-usługowa	Teren ośrodka rekreacyjnego	Zabudowa produkcyjna, usługowa, handlowa i obsługi komunikacji	Zabudowa usługowa	Zabudowa usługowo-produkcyjna		
Dzierdziówka	2,86	0,15	-	-	-	-	-	3,01	60,32%
Kępie Zaleszańskie	6,28	0,71	-	-	-	-	-	6,99	91,61%
Kotowa Wola	-	-	-	8,56	-	-	-	8,56	100,00%
Majdan Zbydniowski	-	-	-	-	-	-	-	0,00	0,00%
Motycze Szlacheckie	-	-	-	-	-	-	-	0,00	0,00%
Obojna	-	-	2,18	-	2,83	-	-	5,01	85,35%
Pilchów	26,04	2,36	1,4	-	-	-	-	29,80	79,42%
Skowierzyn	-	1,27	-	-	-	4,51	1,27	7,05	46,91%
Turbia	4,86	-	-	-	17,25	1,04	0,88	24,03	87,03%
Wólka Turebska	0,60	-	-	-	-	-	-	0,60	96,77%
Zaleszany	0,95	-	-	-	-	-	-	0,95	95,00%
Zbydniów	3,54	0,11	-	-	-	0,53	-	4,18	44,14%
SUMA	45,13	4,605	3,58	8,56	20,08	6,08	2,15	90,18	76,23%

Z powyższego bilansu wynika, że tereny przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową, usługową i produkcyjną, w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, są zainwestowane w ok. 24%. Na chwilę obecną gmina Zaleszany posiada jeszcze ok. 89 ha niezabudowanych terenów inwestycyjnych, z których najwięcej w planach miejscowych zostało przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową jednorodziną oraz pod zabudowę produkcyjną, usługową, handlową i obsługi komunikacji.

Rysunek 19. Obszary niezagospodarowane, które zostały przeznaczone pod zabudowę w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego gminy Zaleszany (opracowanie własne)

Chłonność luk w zabudowie na obszarach o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej oraz obszarów przeznaczonych pod zabudowę w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego

Przedmiotem analizy chłonności jest określenie przybliżonej powierzchni użytkowej zabudowy oraz liczby mieszkańców przy założeniu całkowitej konsumpcji inwestycyjnej terenów obecnie niezabudowanych znajdujących się na obszarach o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej oraz terenów położonych poza tymi obszarami, które w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zostały przeznaczone pod zabudowę. Obliczono chłonność dla zabudowy o funkcji mieszkaniowej, usługowej i produkcyjnej. Metodyka została szerzej opisana w rozdziale 13 „Analizy potrzeb i możliwości rozwoju gminy Zaleszany”.

Ostateczna chłonność luk w zabudowie na obszarach o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej oraz obszarów niezagospodarowanych (położonych poza ww. obszarami), które w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zostały przeznaczone pod zabudowę w gminie Zaleszany wynosi:

- ok. 107 800 m² powierzchni użytkowej zabudowy o funkcji mieszkaniowej,
- ok. 42 730 m² powierzchni użytkowej zabudowy o funkcji usługowej,
- ok. 45 000 m² powierzchni użytkowej zabudowy o funkcji produkcyjno-usługowej.

Zapotrzebowanie na nową zabudowę

Zgodnie z art. 10 ust. 5 pkt 4 lit. b ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2017, poz. 1073) tylko w przypadku, gdy maksymalne w skali gminy zapotrzebowanie na nową zabudowę przekracza chłonność luk w zabudowie na obszarach o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej oraz obszarów przeznaczonych pod zabudowę w planach miejscowych (poza obszarami o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej), przewiduje się rozwój nowej zabudowy poza tymi obszarami. Szczegółowe obliczenia zostały przedstawione w tabeli 18.

Tabela 18. Zapotrzebowanie na nową zabudowę w gminie Zaleszany w podziale na funkcje zabudowy, wyrażone w powierzchni użytkowej zabudowy (opracowanie własne)

Prognozowana liczba mieszkańców w 2047 r. [os.]		Funkcja zabudowy		Wskaźnik zapotrzebowania na nową zabudowę		Prognozowane zapotrzebowanie na nową zabudowę wyrażone w powierzchni użytkowej zabudowy [m ²]		Zapotrzebowanie na nową zabudowę wyrażone w powierzchni użytkowej zabudowy, zwiększone o 30% zgodnie z przepisami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym [m ²]		Chłonność luk w zabudowie na obszarach o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej oraz położonych poza tymi obszarami, które w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zostały przeznaczone pod zabudowę [m ²]		Powierzchnia użytkowa zabudowy istniejącej [m ²]		Maksymalne w skali gminy zapotrzebowanie na nową zabudowę wyrażone w powierzchni użytkowej zabudowy [m ²]	
11660	mieszkaniowa (w zabudowie jednorodzinnej, wielorodzinnej i zagrodowej)	40m ² /os.	15%	466 400	606 320	107 800,00	203 950,00	294 570,00							
	usługowa	prognozowanej powierzchni zabudowy o funkcji mieszkaniowej	12%	69 960	90 948	42 730,00	16 588,00	31 630,00							
produkcyjno-usługowa		prognozowanej powierzchni zabudowy o funkcji mieszkaniowej		55 968	72 758	44 180,00	13 520,00	15 058,00							

Uwzględniając rzeczywiste wskaźniki intensywności zabudowy dla poszczególnych funkcji w gminie Zaleszany, w niniejszej analizie stwierdzono zapotrzebowanie na:

- ok. 134 ha nowych terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową - w zabudowie mieszkaniowej jednorodzinnej i zagrodowej,
- ok. 15,5 ha nowych terenów przeznaczonych pod zabudowę usługową i produkcyjno-usługową.

Wyznaczenie obszarów rozwoju zabudowy:

Potencjalne tereny rozwoju zabudowy na terenie gminy Zaleszany wskazano na podstawie następujących kryteriów:

- kryterium nr 1 - obszary zwartej zabudowy,
- kryterium nr 2 - wydane decyzje o warunkach zabudowy,
- kryterium nr 3 - dostęp do drogi publicznej,
- kryterium nr 4 - tereny przeznaczone pod zabudowę w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,
- kryterium nr 5 - wnioski złożone w sprawie sporządzenia/zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego,
- kryterium nr 6 - wskaźnik intensywności zabudowy.

Na tej podstawie wskazano nowe obszary rozwoju zabudowy w gminie Zaleszany.

Wynik analizy

Zgodnie z obliczoną chłonnością niezabudowanych terenów przeznaczonych pod zabudowę w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz luk w zabudowie na obszarach o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej, zapotrzebowaniem na nowe tereny przeznaczone pod zabudowę, przeprowadzone analizy demograficzne, społeczne i ekonomiczne oraz analizą możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci komunikacyjnej, infrastruktury technicznej i społecznej, wyznaczenie nowych terenów przeznaczonych pod zabudowę w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Zaleszany uznano za zasadne.

Ostatecznie w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Zaleszany wyznaczono nowe tereny pod zabudowę o powierzchni:

- ok. 102 ha pod zabudowę mieszkaniową jednorodziną,
- ok. 0,5 ha pod zabudowę mieszkaniowo-usługową,
- ok. 15,5 ha pod zabudowę zagrodową (zgodnie z analizą terenów istniejącej zabudowy o tej funkcji w gminie, udział zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej wynosi obecnie ok. 50%, w perspektywie 30-letniej szacuje się, że wyniesie on maksymalnie 60-65%),
- ok. 9 ha pod zabudowę produkcyjno-usługową,
- ok. 5 ha pod zabudowę usługową.

Ponadto w Studium wyznaczono ok. 7 ha nowych terenów sportowo-rekreacyjnych, dla których dopuszczono lokalizację zabudowy usługowej związanej z obsługą terenów sportowo-rekreacyjnych (hali sportowych, obiektów gastronomicznych, zapleczy sanitarno-technicznych, usług handlu). Analizując strukturę istniejących terenów o tej funkcji w gminie przyjęto, że powierzchnia zabudowy usługowej wyniesie maksymalnie 15% powierzchni tych stref.

W przypadku zabudowy o funkcji mieszkaniowej nie nastąpi przekroczenie obliczonego zapotrzebowania na nową zabudowę w gminie w perspektywie 30-letniej, w związku z czym możliwe jest wyznaczenie w Studium ww. nowych terenów przeznaczonych pod zabudowę.

W Studium wyznaczono ponadto ok. 9 ha nowych terenów zabudowy produkcyjno-usługowej i ok. 5 ha nowych terenów zabudowy usługowej, co również nie przewyższyło prognozowanego zapotrzebowania na zabudowę o tej funkcji (zasadne jest wyznaczenie nowych terenów o tej funkcji). Jak zauważono w rozdziale 14 sporządzonej analizy, oprócz czynników demograficznych, na zapotrzebowanie na nową zabudowę produkcyjno-usługową i usługową ma wpływ wiele innych czynników - środowiskowych, komunikacyjnych, infrastrukturalnych.

Nie mniej jednak bardzo istotne jest, biorąc pod uwagę prognozy demograficzne, aby gmina Zaleszany posiadała stosunkowo liczne i atrakcyjne tereny umożliwiające lokalizację zabudowy produkcyjnej i usługowej.

Wielkość (powierzchnię) terenów produkcyjnych i usługowych należy analizować w skali powiatu lub najlepiej regionu. Zapotrzebowanie na tereny produkcyjne i usługowe jest wynikiem założeń polityki przestrzennej władz Gminy, strategii rozwoju gminy Zaleszany oraz indywidualnych wniosków mieszkańców gminy i podmiotów działających na jej terenie.

W związku z powyższym na terenie gminy wyznaczono dodatkowe tereny sportowo-rekreacyjne, których podstawową funkcją są boiska i urządzenia sportowe, pola namiotowe i kempingowe, budowle i urządzenia służące obsłudze ruchu turystycznego i rekreacyjnego, ogrody botaniczne lub zoologiczne. Jedyne jako funkcję uzupełniającą dopuszczono realizację zabudowy usługowej związanej z obsługą terenów sportowo-rekreacyjnych.

Nowe tereny pod zabudowę produkcyjno-usługową wyznaczono we wschodniej części gminy, w bezpośrednim sąsiedztwie Stalowej Woli, w pobliżu drogi krajowej nr 77 oraz lotnika sportowego w Turbi, w sąsiedztwie planowanej drogi ekspresowej. Są one zlokalizowane poza obszarami objętymi ochroną na podstawie przepisów odrębnych, w rejonie istniejących sieci infrastruktury technicznej oraz istniejących dróg publicznych.